

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Första kammaren.

Nr 41.

Fredagen den 4 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 29 nästlidne maj.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 389, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till länsstyrelserna för budgetåret 1937/1938 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 390, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående socialstyrelsens organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 391, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridandet av kostnaderna för vissa byggnadsarbeten för signalregementets förläggning å Lilla Frösunda;

nr 392, i anledning av väckt motion om anslag till en experimentverksamhet i syfte att ur skogsavfall utvinna motorbränsle;

nr 393, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående bidrag till allmänna barnbördshuset i Stockholm för budgetåret 1937/1938; samt

nr 399, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för statsbidrag till Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.

Herr talmannen yttrade, att han efter överenskommelse med andra kammarens talman finge tillkännagiva, att vid början av morgondagens sammanträde gemensamma omröstningar komme att äga rum rörande de voteringspropositioner, som för närvarande föreläge godkända.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 200 och 201.

Vid föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 37, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets memorial nr 38 samt betänkanden nr 39 och 40 ävensom första lagutskottets utlåtande nr 68.

Ang. omorga-
nisation av
Chalmers tek-
niska institut
m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av Chalmers tekniska institut m. m.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 268 framlagda förslag måtte

a) besluta, att från och med den 1 juli 1937 Chalmers tekniska instituts högre avdelning skulle ombildas till en teknisk högskola, benämnd Chalmers tekniska högskola, samt Chalmers tekniska instituts lägre avdelning ombildas till ett tekniskt gymnasium, benämnt tekniska gymnasiet i Göteborg, allt i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 5 mars 1937 angivit:

b) godkänna under punkten införd personalförteckning för Chalmers tekniska högskola, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1937/1938;

c) godkänna under punkten införd personalförteckning för det tekniska gymnasiet i Göteborg att tillämpas under tiden den 1 juli—den 31 december 1937;

d) godkänna följande personalförteckning för det tekniska gymnasiet i Göteborg, att tillämpas under tiden den 1 januari—den 30 juni 1938:

Personalförteckning.

Befattning.

Lönegrad.

Tjänstemän å ordinarie stat.

4 lektorer	L 27
3 andre lärare.....	B 22
1 vaktmästare	B 5

e) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Chalmers tekniska högskola, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1937/1938;

f) godkänna under punkten införd avlöningsstat för det tekniska gymnasiet i Göteborg, att tillämpas under tiden den 1 juli—den 31 december 1937;

g) godkänna under punkten införd avlöningsstat för det tekniska gymnasiet i Göteborg, att tillämpas under tiden den 1 januari—den 30 juni 1938;

h) till Chalmers tekniska högskola m. m.: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 286,300 kronor;

i) till Chalmers tekniska högskola m. m.: Omkostnader för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 60,500 kronor;

j) till Chalmers tekniska högskola m. m.: Materiel m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 56,000 kronor;

k) till Chalmers tekniska högskola: Bokinköp och bokbindning för högskolans bibliotek för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 15,000 kronor;

l) till Chalmers tekniska högskola: Stipendier m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 2,400 kronor;

m) till Chalmers tekniska högskola: Utrustning av nybyggnad för fackavdelningen för skeppsbyggeri m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 80,000 kronor;

n) till Uppförande av byggnad för fackavdelningen för skeppsbyggeri m. m. vid Chalmers tekniska högskola i huvudsaklig överensstämmelse med av 1934 års sakkunniga avgivet förslag eller den ändrade plan för byggnadens uppförande, som Kungl. Maj:t med hänsyn till gjorda utredningar kunde finna skäligt fastställa, för budgetåret 1937/1938 under Utgifter för kapitalökning

Ang. omorganisation av Chalmers tekniska institut m. m. (Forts.)
och rubrik Statens allmänna fastighetsfond anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor;

o) till Uppförande av byggnad för fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad vid Chalmers tekniska högskola i huvudsaklig överensstämmelse med av 1934 års sakkunniga avgivet förslag eller den ändrade plan för byggnadens uppförande, som Kungl. Maj:t med hänsyn till gjorda utredningar kunde finna skäligt fastställa, för budgetåret 1937/1938 under Utgifter för kapitalökning och rubrik Statens allmänna fastighetsfond anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Pauli, Holmström, Rahmn, Persson* i Falla och *Holmdahl*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen — — — förslag måtte

d) godkänna följande personalförteckning för det tekniska gymnasiet i Göteborg, att tillämpas under tiden den 1 januari—den 30 juni 1938:

Personalförteckning.

Befattning.	Tjänstemän å ordinarie stat.	Lönegrad.
4 lektorer		L 28
3 andre lärare		B 22
1 vaktmästare		B 5

g) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för det tekniska gymnasiet i Göteborg, att tillämpas under tiden den 1 januari—den 30 juni 1938;

h) till Chalmers tekniska högskola m. m.: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 287,300 kronor;

Herr Forssell: Herr talman! Kungl. Maj:t ger en karakteristik av sin avsikt med det föreliggande förslaget i propositionen, när han säger, att Chalmerska institutet skall inom en snar framtid kunna fylla sin uppgift såsom teknisk högskola, fullt jämställd med tekniska högskolan i Stockholm. Detta program torde var och en, som är intresserad av högre teknisk undervisning i vårt land, vara fullt överens med. Det är synnerligen eftersträfvansvärt att ha två tekniska högskolor, som kunna etablera konkurrens med varandra. Det är en sporre, som är av största värde, att en fackavdelning på det ena stället vet, att den har att tävla med en lika utrustad, på samma område arbetande fackavdelning på det andra stället, så att ett förfall inom endera högskolan omedelbart måste märkas. Men det är också den väsentliga vinsten av att etablera två tekniska högskolor, detta att det kan bli konkurrens, ty får man inte likvärdig konkurrens från de båda högskolorna, då är det fara värt, att det blir ökade kostnader, utan att man får den avsedda vinsten.

Statsrådet tillägger sedermera några rader, att någon risk inte synes honom föreligga, att de studerande, som under den närmaste tiden komma att utgå från Chalmers tekniska högskola efter denna reform, skulle vara sämre utrustade än de, som gå ut ifrån tekniska högskolan i Stockholm. Det är ett ganska skarpt uttalande, ty vad betyder det? Det innebär, att trots att Chalmers tekniska högskola under den närmaste tiden kommer att sakna alla de avsedda resurserna, skola i alla fall de därifrån utgående studerande vara åtminstone ungefär eller kanske alldeles likställda med de studerande, som gå ut ifrån tekniska högskolan. Detta kan icke vara möjligt, försävtvint inte antingen de avsedda nya

Ang. omorganisation av Chalmers tekniska institut m. m. (Forts.)
resurserna äro likgiltiga eller tekniska högskolan i hög grad värdslösar sina möjligheter att ge en framstående undervisning. Denna högskola har ju redan sedan 20 år tillbaka de resurser, som Chalmers tekniska högskola först nu skulle få.

Jag vill inte bestrida, att det i en eller annan detalj eventuellt kan vara riktigt, att undervisningen vid tekniska högskolan icke är tillfredsställande. Detta är mycket sagt av en professor vid högskolan, men det kan man inte neka till, om man vill taga saken fullt objektivt. Men det kan röra en eller annan fackavdelning. Det är oundvikligt, och det händer överallt, att något fack förfaller tillfälligt. Det torde knappast finnas någon högskola eller något universitet, där man inte, om man verkligen känner till förhållandena, måste erkänna, att det finns ett och annat fack, som för tillfället är sämre än det borde vara. Detta kan delvis vara högskolans eget fel, det kan också vara Kungl. Maj:ts fel, och jag vill påstå, att ansvaret på de punkter, där det finns anledning till anmärkning, kan delas ganska rättvist mellan högskolan och Kungl. Maj:t. Den senares ansvar uppstår på grund av den utnämningspolitik, som Kungl. Maj:t i många fall har bedrivit.

Jag vill lämna den frågan och påpeka, att om avsikten med Kungl. Maj:ts förslag är den, som jag här läste upp ur propositionen — och så är det naturligtvis — så måste man säga, att de föreliggande förslagen knappast stå i samklang med avsikten. För att det skall kunna bli en teknisk högskola av fullvärdigt slag av Chalmers tekniska institut, måste för det första lärarnas tjänstgöringsförhållanden bli av den arten, att de kunna bedriva undervisning samtidigt med att de bedriva forskning. Det är det ena. Det andra är, att de måste få materiella resurser. Om vi hålla oss till de föreliggande förslagen till lärarnas tjänstgöring, så vill jag erinra om att vid universiteten ha professorerna i allmänhet två timmars föreläsning per vecka. Det anses vara vad man kan lägga på dem jämte vissa övningar, utan att de skola behöva försumma sin forskning. Vid tekniska högskolan ha professorerna i allmänhet fyra timmars föreläsning per vecka jämte omfattande övningar. Redan detta är ganska mycket. Den som har haft tillfälle att studera saken inifrån vet, att i många fall vållar en så utsträckt undervisningstid, att det blir slentrianmässiga förhållanden. Det blir många gånger kurser, som föredragas lika år efter år, och en viss stagnation och bristande möjlighet att följa med.

Det föreliggande sakkunnigförslaget avser att vid Chalmers tekniska högskola införa undervisning, som i många fall är dubbelt så stor som den, som finns vid tekniska högskolan. Så t. ex. avser sakkunnigförslaget, att i matematik skulle vederbörande professor i medeltal ha nio timmars föreläsning i veckan, då tekniska högskolans professor i matematik har fyra. I fysik skulle professorn vid Chalmers ha sex timmar, och vid tekniska högskolan har han fem. Där är således jämställigheten bättre. I mekanik skulle vid Chalmers tekniska högskola professorn ha nio timmars undervisning i veckan, och han har vid tekniska högskolan fem. I samtliga fall tillkomma övningar. På liknande sätt förhåller det sig med andra professurer. De bli således belastade med en abnorm tjänstgöringsskyldighet. Det finns ingen möjlighet, att professorer, som äro belastade på detta sätt, skola kunna avkrävas ett forskningsarbete och ett undervisningsarbete, som äro av fullvärdigt slag. Jag vill inte på något sätt yttra mig ofördelaktigt om lärarna vid Chalmers tekniska högskola. Jag är övertygad om att de äro framstående och att de äro fyllda av den största entusiasm för sitt arbete, men det är för en människa omöjligt att fullgöra denna tjänstgöringsskyldighet och samtidigt bedriva den forskning, som är nödvändig och som är mycket betungande, om den skall bedrivas på allvar.

Ang. omorganisation av Chalmers tekniska institut m. m. (Forts.)

Det är den ena sidan av saken. Den andra är den, att vid Chalmers tekniska högskola överlämnas ämnen till att skötas av speciallärare, medan motsvarande ämnen vid tekniska högskolan skötas av professorer. Jag behöver bara taga några fall, för att var och en skall begripa, att det inte kan vara som det skall vara. Vid Chalmers tekniska högskola skall vattenbyggnadsläran i fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad handhas av en speciallärare med en avlöning av 6,000 kronor. Han får för detta föreläsa i medeltal fem timmar i veckan. Vid tekniska högskolan ha vi en professor i löneklass B 30, som föreläser fyra timmar i veckan. Det är inte rimligt, att den ene, som avlönas med 6,000 kronor, och den andre, som avlönas med något över 13,000 kronor, och vilka ha ganska lika tjänstgöring, skola avkrävas samma forskningsarbete, samma extraarbete utöver den rena undervisningen. Det finns ingen möjlighet att under sådana omständigheter begära, att Chalmers tekniska högskola skall kunna avkrävas jämställda prestationer med tekniska högskolan i Stockholm. Och detta är genomgående för en rad speciallärarbefattningar.

Nå, då frågar man sig: har man rätt att kräva sådana heroiska ansträngningar som man efter detta skulle begära av lärarna vid Chalmers tekniska högskola, för att de skola kunna hålla uppe sin undervisningsanstalt på samma nivå som man begär av en teknisk högskola? Är det affär att bygga ut laboratorier under sådana omständigheter, när vederbörande lärare notoriskt belastas med en undervisningsskyldighet av den art, att det är praktiskt taget omöjligt för dem att på allvar bedriva laboratoriearbete? Här är således frågan om arbetstiden helt enkelt skjuten åt sidan. Man går förbi den och låtsas så litet som möjligt om den, men den är i alla fall i mycket hög grad avgörande för hela frågan. Dessutom säger man bara i princip, att de skola få en lön, som är lika med professorernas vid tekniska högskolan, men man skjuter över den frågan på den sittande lönekommittén. Det är rätt underligt, att man skall behöva göra det, nu då vi, trots att det sitter en lönekommitté, ha gått förbi den i fråga om folkskollärare och allmänna läroverkens lärare. Här föreligger en fråga, som är minst lika klar som dessa frågor, men här går man bara förbi den och skjuter den på framtiden. Det borde dock verkligen vara behjärtansvärt, att dessa lärare, som ha en sådan överväldigande undervisningsbörda, omedelbart skulle få åtminstone den betalning, som motsvarar deras nya ställning, även om de skulle få vänta en tid framåt på att få en skäligen arbetstid. Det är ju mycket svårare att reglera deras arbetstid, men att de skulle få sin skäligen lön hade man åtminstone trots skulle medfölja denna reform.

Om jag nu tänker mig, att det framdeles blir en ändring och det verkligen kommer därefter, att det blir skäligen arbetstid vid Chalmers tekniska högskola och även skäligen lön samt utrustade laboratorier, är det då till fromma? Ja, det är till fromma, om vi få anslag, så att man kan bedriva laborationsarbeten med intensitet på båda ställena. Då är det bara bra, men få vi inte det, är det för det allmänna till uppenbar skada, att man splittrar arbetet på två håll på det sättet. För närvarande ha vi vid tekniska högskolan mycket knappa laborationsanslag. Om jag t. ex. tar min egen institution, torde man där kunna beräkna ungefär 6,000 kronor om året till själva laboratoriearbetet, och det står i ganska dålig proportion till kostnaderna i övrigt. Tar man ränta och amortering på byggnader och utrustning och kostnader för en förste assistent och vaktmästare, torde det gå till ungefär 27,500 kronor. Därtill kommer då professors lön, som delvis faller på laboratoriet. Att då ha 6,000 kronor till driften står inte i rimlig proportion till det övriga. Det är för liten procent av pengarna, som går till själva driften. Om det blir samma

Ang. omorganisation av Chalmers tekniska institut m. m. (Forts.)
förhållande vid Chalmers tekniska högskola blir effekten av pengarna dålig. Jag vågar påstå, att det vore mycket bättre att ha en institution vid tekniska högskolan, som bedriver forskning med ett forskningsanslag per år av något över 30,000 kronor, än att ha två, en i Stockholm och en vid Chalmers, som vardera ha 6,000 kronor. Vid Chalmers borde man i så fall koncentrera sitt arbete på undervisningen, liksom hittills. Det kan göras mycket betydelsefulla saker av våra institutioner, om vi få pengar att sköta driften med, men har man knappa anslag måste man resignera för massor av betydelsefulla problem, betydelsefulla för det allmänna.

Jag vill inte säga, att inte staten borde ha råd att ge anslag till institutionerna på båda ställena, men jag tror för min del, att det aldrig kommer att ske. Och vi sakna donationer till teknisk forskning. Underligt nog ha vi i detta land inte ens så mycket i donationsväg som t. ex. Danmark har för teknisk forskning. Där har man ganska rikliga anslag av enskilda donationer, som vi få se oss om efter. Det finns donationer på det medicinska området, och det finns donationer på andra områden, men på den tekniska forskningens område, som dock skall grundlägga vår materiella framtid, ha donatorerna för sig, att de inte ha anledning att ingripa.

Jag vill påpeka, att det för staten skulle vara ofantligt mycket värdefullare att använda de anslag, den ger på olika områden, till teknisk forskning i stället för till direktutförande verksamhet. Jag kan t. ex. ta bostadsbyggandet och säga, att om staten betalar ut bortåt 30 miljoner i anslag för direkt understöd, så vore det bättre, att vi slopade den summan och i stället lämnade en tiondel därav till teknisk forskning, så att forskningen och undervisningen på området dreves upp. Det skulle för ekonomin i vårt bostadsbyggande, som rör sig omkring 300 miljoner om året, vara mycket värdefullare än 30 miljoner, som staten ger till direkt byggande. Man skulle således få mycket mer valuta för 3 miljoner placerade i teknisk forskning än för 30 miljoner i subventioner för byggande, när den totala byggnadsverksamheten i landet är uppe i den betydande omfattning den har.

Jag påpekar, att jag inte står och talar i egen sak, ty det är inte något privatintresse för en professor vid tekniska högskolan i ett tekniskt tillämpningsämne att få rikliga anslag till forskning. Det är otroligt arbetsamt och otroligt betungande och medför vissa konflikter med industrier och privatpersoner på olika områden. Gör man en objektiv teknisk forskning t. ex. inom byggnadsområdet, stöter man ideligen på saker, som man fått utförda felaktigt förut. Det kan medföra obehag för vederbörande i näringslivet att få detta klarlagt. Skall man taga saken krasst privatekonomiskt, är det mycket bättre för en professor på ett tekniskt tillämpningsområde att göra utlåtanden och taga emot expertisuppdrag från det ena eller andra hållet, det är för honom privatekonomiskt fördelaktigare. Jag talar således inte alls i egen sak, när jag säger, att staten skulle förse våra institutioner med rikliga anslag för teknisk forskning, jag talar i forskningsens och det allmännas intresse.

Sedan kommer frågan om fördelen ur undervisningens synpunkt vid Chalmers tekniska högskola, när denna avsedda omändring är genomförd. Jag vågar påstå — det låter kanske barockt — att det är fara värt, att undervisningen blir försämrad, ty märk väl: när professorer skola tillsättas vid en högskola, skall den vetenskapliga skickligheten vara det avgörande, och det har drivits därhän, att detta är praktiskt taget den enda synpunkt som tillämpas. Många gånger tillämpas den synpunkten ganska underligt. Men den andra synpunkten, att vederbörandes undervisningsskicklighet skall prövas och befinnas framstående, är borta. Man nöjer sig med vad som helst i fråga om undervisningsskicklighet, när det är fråga om att sätta till en professor vid en

Ang. omorganisation av Chalmers tekniska institut m. m. (Forts.)
högskola, även vid en teknisk högskola, och undervisningen lider naturligtvis av detta ensidiga drivande av den vetenskapliga skickligheten. Därom är ingen fråga. Vid Chalmers tekniska institut har under dess hittillsvarande period såvitt jag vet — det är ju inte så gott att veta precis, om ryktet talat utslutande sanning — bedrivits en god undervisning. Nu får man där magra resurser att bedriva forskning och dålig tid därtill, men det skulle kunna hända, att undervisningen försämras, och då har man sannerligen inte vunnit mycket.

Det finns en annan omständighet, som gör, att hela den nuvarande uppläggningsen av det tekniska högskoleundervisningsproblemet är ytterst känslig, och det är den kris, som vi stå inför inom den högre tekniska undervisningen. Den har alldeles särskilt poängterats av doktor Hammar vid Götaverken. Han har lagt upp som sitt program, att man skulle väsentligen minska utbildningen till forskning vid de tekniska högskolorna, därför att han anser, att det inte längre går att hålla ihop både utbildning till kännedom om teknikens krav och forskning. Jag är för min del alldeles övertygad om att skulle man gå på den linjen, skulle följden bli en katastrof för vår högre tekniska undervisning. Man kan inte släppa av på den grundläggande och djupgående teoretiska underbyggnad, som närmast skulle kunna föras in under de begrepp, som herr Hammar kallar utbildning till forskning.

Gör man det, blir teknikens utveckling väsentligt försvårad. De problem, som doktor Hammar har pekat på, äro återigen oförnekliga, därför att när man för närvarande så gott man kan bedriver denna undervisning till forskningskapacitet, så kommer sambandet med den aktuella tekniken i undervisningen att krympa till dimensioner, som äro farligt små såvitt undervisningstiden skall hållas inom nuvarande ram. Detta måste förbättras, utan att utbildningen till forskning eftersättes. Därvidlag finns ingen annan väg att gå än att rationalisera undervisningen. Det blir nödvändigt att inom de grundläggande teoretiska ämnena sortera ut den bas, som är nödvändig inom varje fack, och inte taga med mera, sålunda att nöja sig med den nödvändiga grunden för varje fack och icke som för närvarande i stor utsträckning sker undervisa mera allmänt inom de grundläggande ämnena. Det är den enda möjlighet, som finns för att man skall kunna komma till en lösning av den konflikt, som för närvarande råder. Men för att detta skall kunna ske, måste undervisningen i de grundläggande ämnena handhas av folk, som har reda på vad som verkligen behövs, och den nuvarande vägen vid Chalmers tekniska högskola, att lägga på lärarna i matematik, mekanik o. s. v. en abnormt stor undervisningsbörda inom skilda fack, omöjliggör helt enkelt en lösning av den konflikten. Det hade i så fall varit mycket bättre, om det fått fortsätta som nu vid Chalmers tekniska institut, som borde fått sitt namn ändrat till högskola och ingenting vidare. Eventuellt kunde lönerna ha ändrats också. Sedan skulle man lagt ned pengarna på att genomföra en mer specialiserad undervisning i de grundläggande ämnena vid tekniska högskolan och verkligen försökt vinna ett rationellt resultat där. Detta hade sedan kunnat utnyttjas även vid Chalmers. Får man pengar att göra detta på båda hållen, är det bra, men får man inte det, och jag tvivlar på att man någonsin får det, då kommer det att vara till skada, att man har lagt upp saken som man nu gjort.

Sedan komma vi till en annan fråga, som också kommer in i ett läge, som kan vara ganska prekärt. Det gäller den akademiska friheten. Den är alldeles storartad, när det är fråga om forskning. Att staten håller institutioner, som oberoende av intressen från den ena eller andra sidan kunna utföra forskning, är i synnerhet på det tekniska området av största betydelse, därför att där är det så många intressen, som vilja skjuta resultaten åt sidan och

Ang. omorganisation av Chalmers tekniska institut m. m. (Forts.)
försöka anpassa det ena och det andra efter sina för det allmänna många gånger skadliga intressen. Men när man kommer till undervisningen, står den akademiska friheten många gånger på gränsen till självsvald. Och jag vågar påstå, att det inte skulle vara svårt att få exempel härpå både på det ena och på det andra hållet och även vid våra tekniska högskolor. Jag har vid vissa tillfällen vågat gå in till Kungl. Maj:t och försökt få rätsida på förhållanden vid tekniska högskolan, som jag har ansett komma klart in på självsvaldets område, men jag har icke fått någon resonans hos Kungl. Maj:t. Detta finner jag vara synnerligen beklagligt, därför att med det oerhörda kunskapsmaterial, som nu måste meddelas vid en teknisk högskola, måste vederbörande lärare över lag underkasta sig en ganska hård disciplin, så att undervisningen på det sättet får någon möjlighet att bli rationaliserad och korrekt organiserad. Från universiteten har detta tal om akademisk frihet spritt sig överallt, och så fort det blir fråga om att en professor skall underkasta sig någon sorts disciplin vid undervisningen, resa sig alla som en man mot detta. Skall det nu bli samma sak vid Chalmers tekniska högskola, kan det hända, att resultatet, som jag förut påpekade, blir en magrare forskning och en försämrad undervisning. Och det vore verkligen skada.

Jag kommer till sist till en detalj här, som är mycket betydelsefull, ehuru den endast är en detalj. Det är byggnadsfrågorna. Den byggnadsfråga, som föreligger här, är behandlad i klump av styrelsen för Chalmers och styrelsen för tekniska högskolan. De ha på en gång behandlat tekniska högskolans byggnadsfråga — som varit före och redan är beslutad — och Chalmers byggnadsfråga. Jag var tyvärr sjuk, när tekniska högskolans byggnadsfråga behandlades i kammaren och hade därför inte tillfälle att anföra, vad jag då hade velat anföra, men eftersom det i princip är samma sak, tar jag mig friheten att nu påpeka det för båda två. Tekniska högskolan begärde medel till institutioner, som praktiskt taget sakna laborationsanslag. En hel rad med speciallärare begåvas med laboratorier, men deras laborationsanslag kan man lugnt säga äro obefintliga. De små anslag de ha gå praktiskt taget åt till undervisningen. Jag opponerade mig redan vid lärarkollegiets behandling mot ett sådant sätt att sköta byggnadsfrågor. Man skall inte bygga och göra i ordning laboratorier, förrän man kan vara förvissad om att det kan bedrivas ett positivt arbete i dem. Nå, den saken är redan utagerad och ligger nu som den gör. Det ligger inte så farligt till i det avseendet i förslaget till nybyggnad för Chalmers, ty alla de institutioner, som där komma i fråga, äro såvitt jag har kunnat se sådana, som åtminstone på ett eller annat sätt komma i beröring med professorer. Detta gäller kanske inte i fråga om vattenbyggnadslära, men i övrigt kommer laborationsarbetet att i hög grad beröra professorerna i byggnadsstatik. Men vad själva sättet att bygga beträffar, så är det samma principfel vid förslaget till nybyggnad för Chalmers, som fanns i det beslutade byggnadsförslaget för tekniska högskolan, nämligen att institutionerna inte äro föreslagna på ett sådant sätt, att driften blir så fördelaktig och ekonomisk som möjligt. Skilda institutioner äro ihopförda i samma byggnad och där splittrade i en massa smårum, där varje speciallärare kan sitta inom fyra väggar o. s. v., även om han har samma laboratorieintressen som redan befintliga institutioner. Det splittras på olika håll saker, som borde laboreras tillsammans om man skall få valuta för pengarna. I tekniska högskolans nybyggnad skulle det således finnas möjlighet att få bättre och billigare lokaler, om man ordnade dem i samband med de förefintliga institutioner, som ha samma utrustningsintressen och samma art av arbete.

Här finnes t. ex. en speciallärare i värmeteknik, som har stora gemensamma intressen med ångtekniken och med förbränningsmotortekniken, och som myc-

Ang. omorganisation av Chalmers tekniska institut m. m. (Forts.)
ket väl skulle kunna placeras i samband med dem men för närvarande blir avskild för sig till skada för båda två. Jag hade hoppats, att jag skulle få tillfälle att lägga herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet om hjärtat, att han måtte göra det bästa möjliga av den förevarande situationen och inte ytterligare försämra den genom att i detalj godtaga byggnadsförslag, som icke äro lämpliga.

Ja, de anmärkningar, som jag här har framhållit, förefalla åtminstone mig vara ganska kardinala, och man frågar sig om det verkligen kan vara så galet. Jag vågar påstå, att de utredningar, som föreligga, äro mer än vanligt innehållslösa. Det gäller det sista sakkunnigbetänkandet, som kom i slutet av 1935 från de s. k. Chalmers-sakkunniga. Det är mycket starkt kritiserat även uti de föreliggande papperen. Utlåtandet från de förenade styrelserna är ytterligt beskt mot de sakkunniga. Jag vill här bara läsa upp litet av vad styrelserna för Chalmers och Teknis säga: »Styrelserna ha anledning förmoda, att de sakkunniga själva ansett sitt förslag i dessa avseenden väl knappt tilltaget, men att de funnit det omöjligt att vinna statsmakternas bifall till ett mera omfattande förslag och under sådana omständigheter ansett det vara förmånligare, att någon förbättring komme till stånd, än att ingenting åstadkommes.»

Det är ju en fruktansvärd kritik av en s. k. sakkunnigutredning, att de inte lagt papperen på bordet och talat om vad som behöves och eventuellt lagt upp olika alternativ till ledning för dem, som ha avgörandet i sin hand. Utan de lägga fram bara det ungefär som en matsedel: så här anse vi, att man nu för tillfället skall göra, och styrelserna förklara, att de anse, att de sakkunniga själva ha funnit, att det inte var bra. Men de ha inte lagt fram och talat om vad de skulle ha ansett vara bra. Det är sålunda ingen sakkunnigutredning. En sakkunnigutredning måste innehålla de olika alternativen med eventuella kompromissförslag för att fortsatt behandling skall kunna ske under vanliga fackmässiga former.

När detta utlåtande remitterades till tekniska högskolan, kom det till oss den $\frac{5}{12}$ i 10 exemplar. Det första vi fingo göra var sålunda att sätta i gång med avskrifter i så många exemplar att lärarna, som skulle behandla saken, kunde få läsa den. Och resultatet blev, att vår behandling av ärendet inte kunde påbörjas förrän den $\frac{17}{12}$. Vi begärde då hos Kungl. Maj:t att få uppskov med svaret. Det var utsatt att avgivas den $\frac{1}{2}$ 1936, sålunda inte fulla två månader sedan vi hade fått del av betänkandet, och nu var det inte ens det kvar, men vi begärde uppskov till den 15 mars. Det fingo vi blankt nej på. Man begär således, att ett så vidlyftigt och utomordentligt svårt förslag som detta om organiserandet av en ny teknisk högskola skulle av tekniska högskolan på basis av ett sakkunnigutlåtande med så stora brister som det nu föreliggande behandlas och vara färdig till den 1 februari! Nu hade vi ju dessutom en massa med andra ärenden, som vi skulle behandla samtidigt t. ex. angående professorer, som voro vakanta och lågo under behandling. Vidare hade vi beredningen av ett ärende angående utrymme för studenter vid olika högskolor o. s. v. som också skulle vara färdigt. Det var därför för tekniska högskolan fullständigt omöjligt att komplettera utredningen på de bristfälliga punkterna, utan vi måste reservera oss i vår ingress och säga, att det kunna vi inte göra. Och därmed fick saken gå vidare och har sedan fått ligga.

Herr statsrådet säger i sin proposition till 1936 års riksdag, att han skall låta verkställa fortsatt utredning, men man söker förgäves i den nu föreliggande propositionen efter den. Han hänvisar endast till styrelsernas gemensamma utlåtande, det gemensamma utlåtandet, som avgivits av styrelserna vid

Ang. omorganisation av Chalmers tekniska institut m. m. (Forts.)
Chalmerska institutet och tekniska högskolan. Detta innehåller åtskilligt, som gör, att man har anledning att ställa sig ytterligt skeptisk. De börja med att säga ifrån, att det är av ytterst stor betydelse för landet att få sin högre tekniska undervisning ytterligare förbättrad och utvecklad. Det är ett uttalande, som har vunnit fullt instämmande av statsrådet. Sedan säga dessa styrelser: »Frukterna av en sådan pågående utveckling» — det är fråga om de främmande högskolorna i andra länder — »visade sig dock ej omedelbart; det dröjde måhända nära ett årtionde, innan verkningarna på det egna landets ekonomiska liv eller på dess konkurrensförmåga med andra länder bleve tydligt märkbara.» Det behöves sålunda en tidsintervall på cirka 10 år emellan det, att en nyordning på det här området har skett, och den tid, då dess verkan börjar göra sig märkbar. Och man ser i principutredningen, som inleder deras utredning, vad de sedan nöja sig med. De nöja sig till en början, visserligen under protest, med att Chalmerska institutet skall under den första perioden på 5 å 10 år i viss mån utrustas med dessa laboratorier, men fortfarande ha denna abnorma undervisningstid för vederbörande lärare, en undervisningstid som gör det omöjligt för dem att bedriva undervisningen så, som det bör ske vid en teknisk högskola. Sedan rekommendera de, att under nästa 5—10-årsperiod skola bristerna repareras.

Man kan sålunda lugnt säga, att det skall taga cirka 15 år innan Chalmers tekniska högskola är utrustad med de möjligheter, som behövas för en teknisk högskola. Sedan skall det taga ytterligare 10 år innan verkningarna av detta göra sig märkbara. Om 25 år skola vi således kunna njuta frukterna av vad vi nu besluta! Och samtidigt säga de i sin upplägning, att det är av största betydelse för landet, att det nu omedelbart kommer i gång ett vidgat undervisnings- och forskningsarbete på det tekniska området. Man lägger sålunda upp ett program, som verkar som om man hade en störtsjö över sig och det gällde att vidtaga åtgärder. Och det torde vara ganska riktigt. De lägga upp ett handlingsprogram och föreslå åtgärder, som taga 25 år för att komma till full nytta. Omkring år 1962 skulle vi sålunda få se frukterna av vad de här föreslagit. Det är ju rena abnormiteterna att på det sättet lägga upp ett handlingsprogram i en viktig fråga, och det visar, att dessa styrelsers sätt att genomföra sitt program, att försöka göra några förbättringar, är ytterligt innehållslöst. Deras sätt att lägga fram befintliga förhållanden är även i övrigt ganska anmärkningsvärt. Jag kan inte neka mig nöjet att anföra en omständighet, som verkligen har frapperat mig. De vilja göra troligt, att de förbättringsförslag till tekniska högskolans vidare utbyggnad, som delvis redan nu äro beslutade, skulle ingå i ett större handlingsprogram med fortsatt utbyggnad och överflyttning från de gamla lokalerna vid Drottninggatan till Valhallavägen. De säga: »Lärarkollegiet vid tekniska högskolan hade även inför högskolans styrelse år 1935 framlagt en plan rörande högskolans fortsatta utbyggnad i ytterligare tre byggnadsstadier utöver det första utbyggnadsstadiet, som ovan skisserats, dock utan att taga bestämd ställning till detsamma.» Av det sista yttrandet får man den uppfattningen, att tekniska högskolans lärarkollegium övervägt dessa olika byggnadsstadier och därefter godtagit det första, men icke tagit bestämd ställning till de övriga. Situationen är helt enkelt den, att det totala byggnadsförslaget överhuvud taget aldrig är behandlat av tekniska högskolans lärarkollegium. Det lades fram ett sådant förslag 1935 i början av höstterminen för brådskande behandling. Av detta förslag togs det i år delvis beslutade byggnadsförslaget ut till behandling. Övriga delar omnämndes ej med ett ord i kollegiets överläggning, utan lades bara till handlingarna. De ha sedan den dagen överhuvud taget inte behandlats.

Ang. omorganisation av Chalmers tekniska institut m. m. (Forts.)

Man får således i styrelsernas skrivelse här en framställning, som är låt oss säga i mycket hög grad missvisande. Det borde knappast kunna förekomma i ett officiellt papper, att en sådan framställning framlägges.

Ja, betydelsen av den här frågan är mycket stor, det erkännes på olika håll, på alla håll. Principen är sålunda i dagens beslut, att allt detta skall göras, men vad som kommer att märkas inom rimlig tid det är = 0. Chalmers tekniska högskola kommer att ha sitt övermått av undervisning lagt på de olika lärarna. De komma att få sin höjda lön om någon tid, men ovisst när. Det är alltsammans. De praktiska resultaten av dagens beslut bli sålunda tyvärr mycket minimala, och det är fara värt, att de bli till skada. Det finnes emellertid i nuvarande situation ingenting att göra. Jag kunde ju yrka på att professorerna vid Chalmers åtminstone skulle få sin lön med detsamma, men jag vet, att det är lönlöst att göra ett sådant yrkande, och därför gör jag det ej. Herr talman, jag har alltså intet yrkande.

Herr **Rahmn**: Herr talman! Sedan nu professor Forssell hållit på den »högskolemässiga» tiden av 45 minuter — således en timme med akademisk kvart — för att komma med sin, jag skulle vilja säga älsklingstanke, att kritisera Chalmerska institutets högskolemässighet, vill jag inte fatta mig lika fullständigt som han, därför att jag är inte den part i målet, som utan tvivel herr Forssell måste anses vara. Jag skall därför begränsa mig till de upplysningar, som ha lämnats i statsutskottets andra avdelning, när det gäller att bemöta den viktigaste invändningen, som herr Forssell här framfört. Det gäller närmast den så kallade högskolemässigheten ur synpunkten av professorernas tjänstgöring. Herr Forssells anmärkning, att förslaget är mycket sparsamt i denna punkt, har redan förut framställts av lärarkollegiet vid tekniska högskolan och av Teknologföreningen. Den längre tjänstgöringen betyder emellertid visst inte, att man inom överskådlig tid behöver komma med mera direkta krav på utökning. Vill man ha någon utveckling till stånd, måste Chalmers finna sig i sämre villkor än de mera lyckligt lottade äldre anstalterna under en följd av år framåt. Herr Forssell! Rom byggdes ej på en dag! Tekniska högskolan hade ju för åtskilliga år sedan ej de ideala förhållanden i fråga om tjänstgöring, som den har i dag, och det är detta, som man måste betänka, att skall någon reform av Chalmers komma till stånd som högskola, får man inte allt för länge vänta på idealtillståndet.

Jag har satt mig i förbindelse med Chalmerska institutet för att ytterligare granska en del av de uppgifter, som ha kommit fram i statsutskottets utlåtande. Jag vill erinra om att rektor varit inkallad i statsutskottets andra avdelning och där lämnat svar på en hel del av de frågor, som just här berörts av herr Forssell. Han gjorde bl. a. gällande, att naturligtvis vore det mycket lyckligt om man kunde ordna så, att professorerna finge en kortare tjänstgöring, men detta krav ansåg han sig icke kunna framföra, som han sade: »inom den närmaste tioårsperioden». För sin del vidhöll han, att 6 timmars föreläsningsskyldighet eller 6½ per vecka bör vara tillfredsställande och bör absolut kunna giva karaktär av högskolemässighet åt Chalmerska institutet. Jag vill säga herr Forssell, att när han tyckes sätta normen på det sätt, att endast den högskola är högskolemässigt ordnad, som har ett maximum på 4 timmars föreläsningsskyldighet per vecka — så ungefär är kontentan av hans resonemang — då vill jag fråga: Vill inte herr Forssell erkänna, att Stockholms och Göteborgs handelshögskolor ha rätt att bära titeln högskola? Jag vill nämna, att när det gäller Stockholms handelshögskola, ha professorerna där en tjänstgöringsskyldighet av 7 timmar per vecka, och professorn i handelsteknik vid

Ang. omorganisation av Chalmers tekniska institut m. m. (Forts.)
handelshögskolan i Stockholm, föreläser 9 timmar per vecka, och ändå producerar han mycket i fråga om vetenskaplig forskning.

När sedan herr Forssell säger, att statsuniversitetet skulle ha 2 timmars undervisningsskyldighet, så vet jag inte varifrån han har fått det. De ha 4 timmars föreläsningsskyldighet i veckan.

Ja, nu är det ju så, att det föreliggande förslaget, 1934 års sakkunnigförslag, går ut på att det skulle bli 15 professorer vid Chalmers, som skulle ha föreläsningsskyldighet av i genomsnitt $6\frac{1}{2}$ timme i veckan. Sedan har Kungl. Maj:ts proposition tillagt 3 professorer i kemi. Det blir sålunda 18 professorer med tjänstgöring av $6\frac{1}{2}$ timmar per vecka i genomsnitt.

Jag har tagit närmare reda på vad Chalmerska institutets styrelse säger om detta, och då gör man gällande, att saken bör kunna ordnas mycket fördelaktigt för undervisningen och professorernas forskningsmöjligheter. Klart är, att även Chalmers som sagt skulle vilja ha det lika bra som tekniska högskolan i detta fall, och styrelsen har tänkt sig ett förslag om att gå en medelväg på den punkten. Man har diskuterat den möjligheten, att de skulle ha 5 timmars föreläsningsskyldighet per vecka, och man har gjort upp ett förslag, som det kan vara intressant att i detta sammanhang få redogöra för. För att begränsa antalet professorer vill man begagna sig av speciallärare och docenter, varigenom tjänstgöringstiden för professorerna kunde sättas till högst 5 föreläsningstimmar per vecka, 27 föreläsningstimmar skulle då överlätas åt speciallärare och docenter. Detta skulle kosta 21,600 kronor.

Vidare: när herr Forssell erinrade om, att man vid Chalmers i Göteborg har bara en speciallärare i vattenbyggnadslära under det att Stockholm i motsvarande fall har en professor, så vill jag tala om, att just den frågan är bland de mest aktuella i det program, som Chalmers framlagt. Man har räknat ut, att om denna professur i vattenbyggnad införes, så kommer det att draga en kostnad av 11,940 kronor efter lönegrad B 30. I förslaget kostar specialläraren 6,000 kronor. Alltså skulle kostnadsökningen bli 5,940 kronor per år. Förbättringen skulle ligga i dels att tjänstgöringen begränsades till 5 timmar per vecka för samtliga professorer, och dels däri, att en professur i vattenbyggnadslära bleve inrättad. Det skulle sammanlagt gå upp till 27,500 kronor, vilket inte behöver betraktas som någon så förfärligt hög siffra. Man tänke på den stora budget på cirka 500,000 kronor, som det rör sig om. Detta, det vill jag tala om, står närmast på Chalmerska institutets styrelses önskelista.

Emellertid vill jag återkomma till vad jag sade i början, att det är ej riktigt rätt att räkna högskolemässigheten på det sätt, som herr Forssell gör. För det första bör man här mycket noga skilja på olika slag av ämnen. Han har själv med exempel visat, att det är ganska ojämnt ställt med antalet föreläsningar även vid tekniska högskolan beroende på vilket ämne det gäller. Och när man kommer till Chalmers, visar det sig, att det är ganska stora differenser i föreläsningsskyldigheten. Jag vill nämna som exempel, att professorn i elektromaskinlära endast har i genomsnitt $4\frac{1}{2}$ timme vid Chalmers. Den genomsnittligt längre tjänstgöringen vid Chalmers leder emellertid, har jag hört sägas, i en del ämnen till en undervisning, som är intensivare och fullständigare än på annat håll.

Där får man ett belägg för den uppfattning, som statsrådet uttalat, när han säger, att de, som gå ut från Chalmerska institutet, inte äro sämre utrustade än de, som gå ut från tekniska högskolan.

Ja, det var mycket annat, som professor Forssell var inne på, men jag skall inte fortsätta att bemöta honom. Jag anser för min del, att vad som är fullständigt lugnande både för mig själv och övriga medlemmar i statsutskottet,

Ang. omorganisation av Chalmers tekniska institut m. m. (Forts.)
 det är de direkta upplysningar, som vi fått av de mest sakkunniga, som finnas i vårt land när det gäller dessa frågor. Jag tror sålunda för min del, att man måste betrakta herr Forssells skildring av förhållandena såsom en på många punkter mycket överdriven svartmålning.

Herr Forssell sade upprepade gånger, att han icke hade något eget intresse att försvara här. Jag är övertygad om att han uppträtt för den goda sakens skull. Emellertid hoppas jag nu, att detta icke skall leda till att tekniska högskolans professorer få sin tjänstgöring ökad genom att man skall kunna visa på Chalmers, att där har man $6\frac{1}{2}$ timmar och vid tekniska endast 4. Det skulle ju vara ganska försmädligt både för professorerna och andra. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Forssell**: Herr talman! Jag tackar den ärade ledamoten av statsutskottet för hans upplysningar och inlägg. Han fällde vissa omdömen. Han påstod, att jag hade kommit med en svartmålning. Mitt omdöme är, att jag tackar honom för att han i sak till alla delar bekräftat vad jag har påpekat. Huruvida det blir en svartmålning eller inte är ett rent personligt omdöme. Han har i alla fall därmed sakligt bekräftat att det är en fullständig brist på saklig utredning, som här föreligger. Han har varit nösakad att komplettera de föreliggande papperen med ett utvidgningsprogram, som just saknas i utredningen. Detta borde ha förelegat innan ärendet förelades riksdagen till avgörande och den ärade talarens här framlagda utredning är varken tillräckligt omfattande eller tillräckligt ingående. Han bekräftar det väsentliga i mina anmärkningar.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönerreglering för lärarpersonalen vid navigations-skolorna. *Ang. lönerreglering för navigations-skolornas lärarpersonal.*

Med tillstyrkande i huvudsak av Kungl. Maj:ts i proposition nr 274 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte

a) besluta, att avlöningreglementet för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen skulle från och med den 1 januari 1938 i tillämpliga delar och i den mån ej annorlunda följde av vad i fortsättningen sades äga giltighet å ordinarie lärare vid navigationsskolorna;

b) besluta, att ordinarie lärare vid navigationsskolorna skulle äga att under tiden den 1 januari—den 30 juni 1938 uppbära provisoriskt dyrortstillägg enligt samma grunder, som gällde för andra befattningshavare i statens tjänst;

c) medgiva, att dyrtidstillägg till lärarpersonalen vid navigationsskolorna finge under tiden den 1 januari—den 30 juni 1938 utgå enligt samma grunder, som gällde för statens befattningshavare vid s. k. nyreglerade verk;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de tilläggsbestämmelser och tillämpningsföreskrifter, som kunde erfordras för genomförandet av de nyssnämnda avlöningsbestämmelserna eller eljest stode i samband därmed;

e) medgiva, att ordinarie lärare vid navigationsskolorna finge, under förutsättning att de underkastade sig vederbörande avlöningsreglemente, vid ingången av januari månad 1938 av statsmedel uppbära ett belopp motsvarande vad de skulle hava uppburit i förskott för samma månad, om de före den 1 januari 1938 gällande avlöningsbestämmelserna då fortfarande ägt giltighet;

Ang. lönereglering för navigationsskolornas lärarpersonal. (Forts.)

f) bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela de bestämmelser i övrigt rörande övergången till det nya avlöningssystemet, som kunde befinnas erforderliga;

g) besluta, att provisorisk avlöningsförbättring skulle för tiden den 1 juli—den 31 december 1937 utgå till lärare vid navigationsskolorna enligt samma grunder, som föreskrivits för budgetåret 1936/1937;

h) godkänna under punkten införd avlöningsstat för navigationsskolorna, att tillämpas under tiden den 1 juli—den 31 december 1937;

i) godkänna följande personalförteckning för navigationsskolorna, att tillämpas tills vidare från och med den 1 januari 1938:

Personalförteckning.

Befattning.

Lönegrad.

Tjänstemän å ordinarie stat.

5 rektorer, lön enligt de i det följande angivna grunder	—
8 lektorer	L 27
19 adjunkter	L 24;

j) besluta, att, räknat från och med den 1 januari 1938, för innehavare av rektorsbefattning vid navigationsskola skulle utgå lön med under punkten angivna årliga belopp;

k) besluta, att för tillämpningen av förenämnda löneplan och däri intagen lönegruppering skulle gälla de föreskrifter, som Kungl. Maj:t utfärdade;

l) godkänna under punkten införd avlöningsstat för navigationsskolorna, att tillämpas under tiden den 1 januari—den 30 juni 1938;

m) under tionde huvudtiteln till Navigationsskolorna: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 325,800 kronor.

Reservation hade anmälts av utom andra, herrar *Gustafsson* i Benestad, *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Törnkvist*, *Eriksson* i Stockholm, *Jonsson* i Eskilstuna, *Svensson* i Grönvik, *Norling*, *Erlander* och *Hansson* i Rubbestad, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte

i) godkänna — — — från och med den 1 januari 1938:

Personalförteckning.

Befattning.

Lönegrad.

Tjänstemän å ordinarie stat.

5 rektorer, lön enligt de i det följande angivna grunder	—
8 lektorer	L 27
19 adjunkter	L 23

l) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för navigationsskolorna, att tillämpas under tiden den 1 januari—den 30 juni 1938;

m) under tionde huvudtiteln till Navigationsskolorna: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 321,400 kronor.

Herr **Gustafsson, Per**: Herr talman! I konsekvens med det beslut kammaren fattade i går ber jag att få yrka bifall till den reservation vid detta betänkande, som avgivits av mig, herr *Anderson* i Råstock m. fl.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt herr *Per Gustafssons* därunder framställda yrkande proposition därpå att kammaren skulle

Ang. lönereglering för navigationsskolornas lärarpersonal. (Forts.)
antaga det förslag, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet av-
givna reservationen; och förklarades denna proposition vara med ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till statliga och kommunala beredskaps-
arbeten m. m. jämte i ämnet väckta motioner. *Anslag till beredskaps-
arbeten m. m.*

I en den 23 april 1937 dagtecknad proposition, nr 300, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad departementschefen anför, besluta om igångsättande av statliga och kommunala beredskapsarbeten till en sammanlagd kostnad för staten av högst 15,000,000 kronor;

dels till Statliga och kommunala beredskapsarbeten för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor;

dels ock medgiva, att kvarstående reservationer å de av 1933 och 1934 års riksdagar anvisade reservationsanslagen till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet finge av Kungl. Maj:t under budgetåret 1937/1938 disponeras för ifrågakvarande ändamål enligt de ändrade grunder, som av departementschefen angivits.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 69, av herrar *G. Rahmn* och *N. Holmström*,

nr 107, av herrar *J. Bergman* och *J. Larsson*,

nr 108, av herr *F. Domö* m. fl.,

nr 185, av herrar *G. Tamm* och *P. Sandström*,

nr 334, av herr *J. Gustavson* m. fl.,

nr 335, av herr *T. Nilsson* m. fl.,

nr 336, av herr *S. Stendahl*, samt

nr 337, av herr *L. Hagström*; ävensom

inom andra kammaren:

nr 161, av herr *G. Arneberg* m. fl.,

nr 217, av herr *G. Bagge* m. fl.,

nr 286, av herr *W. Annér* m. fl.,

nr 381, av herr *R. Lundqvist* m. fl.,

nr 589, av herr *J. W. Mårtensson* m. fl.,

nr 590, av herr *O. Osberg* m. fl.,

nr 591, av herrar *T. Henriksson* och *E. Nylander*, samt

nr 592, av herrar *N. V. Sandström* och *E. Lindmark*.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1:o) att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad utskottet i det föregående anför, besluta om igångsättande av statliga och kommunala beredskapsarbeten till en sammanlagd kostnad för staten av högst 15,000,000 kronor;

b) till Statliga och kommunala beredskapsarbeten för budgetåret 1937/1938 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor;

2:o) att riksdagen måtte med avslag å herrar Stendahls, Henrikssons och Nylanders berörda motioner (I: 336 och II: 591) medgiva, att kvarstående reservationer å de av 1933 och 1934 års riksdagar anvisade reservationsanslagen

Anslag till beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet finge av Kungl. Maj:t under budgetåret 1937/1938 disponeras för ifrågavarande ändamål enligt de ändrade grunder, som av utskottet i det föregående angivits;

3:o) att följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 69, av herrar *G. Rahmn* och *N. Holmström*,

nr 107, av herrar *J. Bergman* och *J. Larsson*,

nr 108, av herr *F. Domö* m. fl.,

nr 185, av herrar *G. Tamm* och *P. Sandström*,

nr 334, av herr *J. Gustavson* m. fl.,

nr 335, av herr *T. Nilsson* m. fl., och

nr 337, av herr *L. Hagström*; samt

inom andra kammaren:

nr 161, av herr *G. Arnemark* m. fl.,

nr 217, av herr *G. Bagge* m. fl.,

nr 286, av herr *W. Annér* m. fl.,

nr 381, av herr *R. Lundqvist* m. fl.,

nr 589, av herr *J. W. Mårtensson* m. fl.,

nr 590, av herr *O. Osberg* m. fl., och

nr 592, av herrarna *N. V. Sandström* och *E. Lindmark*

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört, icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Landeryd, *Hörstadius*, *Domö*, *Persson* i Falla och *Olsson* i Staxäng ansett dels att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, dels ock att utskottet bort hemställa:

1:o) att riksdagen mätte

a) bemyndiga Kungl. — — — 15,000,000 kronor;

b) till Statliga — — — 10,000,000 kronor;

2:o) att riksdagen mätte med bifall till herrar *Stendahls*, *Henrikssons* och *Nylanders* berörda motioner (I: 336 och II: 591) avslå Kungl. Maj:ts förslag rörande dispositionen av de av 1933 och 1934 års riksdagar anvisade reservationsanslagen till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet;

3:o) att följande — — — riksdagens åtgärd.

Herr Domö: Herr talman! Som alla veta har situationen nu blivit den, att den egentliga arbetslösheten är över men att en permanent massarbetslöshet uppkommit i de s. k. utsatta områdena. Den statliga hjälppolitiken måste enligt vår mening kompletteras och utvidgas för att dessa områden skola kunna länsas eller också definitivt kunna spira upp, så att den rubbade ekonomiska jämvikten blir återställd. Å andra sidan har det stått klart för oss, att beredskapslinjen i lika hög grad som reservarbetslinjen är oförmögen att varaktigt bota det onda, enär intetdera av systemen kunna bereda de arbetslösa någon säker utsikt till en framtida försörjning. Men vi kunna icke vara okänsliga för att det i längden måste vara hårt att till permanenta reservarbetare göra långtidsarbetslösa stenarbetare eller sågverksarbetare, vilka ha familjer att försörja, och vilka dessutom kunna befinna sig i en ålder, som gör det svårt att överflytta dem. A. K.-systemet har aldrig konstruerats som en hjälpform för dessa beklagansvärda offer för arbetslösheten. I nuvarande läge vilja vi ej motsätta oss, att hjälpprogrammet kompletteras med beredskaps-

Anslag till beredskapsarbeten m. m. (Forts.)

arbeten i de utsatta områdena, men vi ha som förutsättning härför önskat få av utskottet oförtydligt uttalande, delvis i anslutning till departementschefens uttalanden och delvis till förtydligande av dessa, att dessa beredskapsarbeten skulle sysselsätta företrädesvis de behövande familjeförsörjarna genom ett hänvisningsförfarande, dels också så anordnas, att de anpassa sig efter konjunkturerna och ej motverka t. ex. jordbrukets säsongartade behov av arbets-hjälp.

För min del har jag svårt att förstå annat än att socialministerns syftemål helt böra kunna förenas med dessa bägge riksdagsdirektiv, hänvisningen för tillgodoseende av det individuella hjälpbehovet och anpassningen för att om möjligt tillgodose den ordinarie arbetsmarknadens behov. När dessa synpunkter, såvitt jag förstått, delades av hela utskottet oberoende av partier, läto vi våra betänkligheter att göra vissa vägarbeten i de så kallade utsatta områdena till beredskapsarbeten även falla. Vad på oss ankommer ha vi icke velat undandra oss att lämna vår medverkan till en avspänning på denna viktiga punkt. Därmed ha vi dock ej tagit ställning till förmån för beredskapsarbetslinjen i allmänhet.

Däremot ha vi icke funnit skäl tala för att riksdagen lämnar sitt medgivande till att Kungl. Maj:t får disponera reservationen å 2.2 miljoner kronor för fortsatt utlämnande av lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet. På denna punkt ha vi högermän som deltagit i ärendets avgörande en avvikande mening. Vi ha både i utskottsutlåtandet och i reservationer understrukt vikten av att enskild företagsamhet uppmuntras, och vi ha i våra motioner både i år och i följande år framfört vissa positiva synpunkter. Vi ha därför också tillstyrkt, att av anslaget till A. K. ett belopp av $\frac{1}{2}$ miljon kronor ställes till Kungl. Maj:ts förfogande, ett belopp, som på denna punkt är större än det, som regeringen begär, eftersom vi förorda $\frac{1}{2}$ miljon utöver kostnaderna för Lyckebyåns reglering, medan utskottet i halvmiljonsumman inräknat dessa kostnader. Vi anse denna ändamålsbestämning tillräcklig för det enligt vår mening mest trängande behovet, nämligen att i lämpliga former söka främja uppkomsten av en småindustri i de av arbetslösheten hemsökta områdena. Men därutöver anse vi riksdagen ej böra gå. Blir det frågan om att hjälpa större företag, bör Kungl. Maj:t ingå till riksdagen med särskild framställning. Riksdagen, som eljest så detaljerat och minutöst nagelfar budgeten och tager ställning till de minsta anslag, borde icke i oträngt mål avhända sig sin tillbörliga anslagsmakt, helst som staten genom utlämnande av lån eller beviljande av subventioner faktiskt om ej formellt kan ikläda sig moraliska stödförpliktelser för framtiden. Den uppmjukning av lånedirektiven, som statsrådet föreslagit, talar enligt min mening icke heller till förmån för en fortsättning av denna »främjande» verksamhet; visserligen beror allt på tillämpningen av de nu liksom förut ganska vaga direktiven, men varje uppmjukning *kan* vara en ytterligare inskränkning av riksdagens inflytande på dessa budgetärenden.

Efter de anmärkningar, som konstitutionsutskottet tidigare framställt och som några av utskottets medlemmar i år reservationsvis anfört mot denna del av arbetslöshetspolitiken, kunna enligt min mening starka principiella skäl andragas mot att enligt hittillsvarande praxis fortsätta ifrågavarande låne- och subventionsverksamhet. Ingen lär kunna bestrida, att den är av tveggad natur, att den kan gynna de mindre sunda företagen till förfång för de sunda och att den kan tillskynda staten förluster. Jag hänvisar kammarens medlemmar till de trots sitt sifferspråk ofta underhållande akterna i decharge-memorialen. Jag hänvisar också till herr Stendahls motion, där valda delar av herr Wohllins riksdagstal för ett par år sedan — jag tror det var 1935 —

Anslag till beredskapsarbeten m. m. (Forts.)

med dess kraftiga och förbehållslösa utdömmande av subventionssystemet finnas intagna. Jag hänvisar vidare till herr Reuterskiölds särskilda yttrande i årets dechargememorial och de statsrättsliga skäl, som denne anfört till stöd för sitt yrkande, att den å reservationen uppkomna besparingen i vanlig ordning inlevereras till kassafonden.

För mig är möjligheten att ingjuta nytt ekonomiskt liv i de utsatta områdena i första rummet beroende på möjligheten att finna en form för förnuftig och skäligen skattelindring i de kommuner, som hårdast drabbats av arbetslöshet, och vilkas skattetryck dels avskräcker nya företag från att flytta in, dels hindrar redan bestående företag att utvidga sig. Jag vet, att problemet är mycket komplicerat, men jag tvivlar inte på att en anordning kan träffas, som både främjar dessa kommuners mest vitala intressen och samtidigt ej gör orätt mot andra företagare i andra kommuner. Högern har redan i fjol framfört kravet på åtgärder i denna riktning, och när socialministern nu utlovar en utredning i ämnet, är det endast att beklaga, att denna handling dröjt så länge till men för de kommuner, vilkas lott ej kan vara hårdare än den i många fall är.

Behandlingen av arbetslöshetsfrågan i år — det vill jag säga som både det sista och viktigaste — måste i hög grad ske med hänsynstagande till jordbrukets behov av arbetskraft. Det abnorma läget är ju rådande, att samtidigt som tiotusentals arbetslösa finnas inregistrerade som hjälpsökande, rapporteras växande svårigheter för jordbrukarna att få nödig arbetskraft. Det måste naturligtvis, herr talman, framstå mycket egendomligt för jordbrukarna, — och för oss alla — att samtidigt som jordbruket knappast på något sätt kan erhålla erforderligt antal arbetare, skall staten lämna stora summor för att bispringa de arbetslösa. En rättelse härutinnan framstår som synnerligen önskelig och nödvändig. Det är också så, att metall- och möbelindustrin alltjämt har behov av yrkeskunnigt folk, något som ytterligare understryker vad utskottet skrivit om angelägenheten och behovet av yrkeskurser för de arbetslösa. Jag förstår mer än väl, att kraven på arbetskraftens rörlighet, det vill säga möjligheten att snabbt förflytta de arbetslösa, måste vara begränsade. Men lika evident är, att planmässiga ansträngningar måste göras för att förhindra fortvaron av ett sådant abnormt tillstånd som det nuvarande tillståndet inom jordbruket. Myndigheterna, regeringen såväl som A. K., måste med största smidighet reglera de allmänna arbetena så, att det svenska jordbruket ej blir strandsatt och lidande. På detta område behövs det en »planhushållning»; de gamla A. K.-direktiven voro så formade, att de verkade spridande på arbetskraften. När direktiven undan för undan nu uppmjukas och andra arbetsformer dessutom tillkommit, vilka ej alls eller också blott i mindre grad framtinga en rörlighet, ligger det enda korrektivet i myndigheternas resoluta och framsynta handlande. I längden kan inte svenska folket och allra minst landets jordbrukare förstå ändamålsenligheten av en arbetslöshetspolitik, som ej skulle lyckas med annat än att konservera arbetskraftsbristen i jordbruket och den permanenta arbetslösheten på andra områden på vissa håll. Det är min övertygelse, att man med lämpor och utan att tråda humanitetens krav för nära skulle kunna göra åtskilligt för att återställa jämvikten på hithörande område. Här är plats för regeringens omtalade initiativkraft.

Herr talman! Som jag förut framhållit, föreligger det icke olika uppfattningar när det gäller utskottets hemställan om anslagsbeloppen till beredskapsarbeten, men olikheten ligger däri, att reservanternas icke vilja ge åt Kungl. Maj:t den befogenhet, Kungl. Maj:t har begärt att använda kvarvarande 2.2 miljoner till lån och subventioner.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Anslag till beredskapsarbeten m. m. (Forts.)

Herr Hagström: Herr talman! Då jag väckt en motion i anslutning till förevarande fråga, ber jag att något närmare få utveckla de i motionen berörda synpunkterna.

I motionen har jag yrkat, att 500,000 kronor av anslaget till beredskapsarbeten — eventuellt av medlen till reservarbeten m. m. — måtte få användas som bidrag till skogsvårdsarbeten på enskilda skogar i de trakter, där arbetslöshet ännu råder.

Beträffande den ena av de så kallade »arbetslöshetsöarna», nämligen den i Västernorrlands län, råder en ganska enig uppfattning därom, att skogsvårdsarbeten och särskilt skogsröjningsarbeten äro de lämpligaste, som kunna tillgripas för bekämpande av den ännu kvarstående arbetslösheten. Sådana arbeten kunna omedelbart igångsättas utan några omständliga utredningar och förberedelser. De kräva inga materialier eller dyrbara redskap utan hela anslaget kommer de arbetslösa tillgodo i form av arbetslöner. De allra flesta arbetslösa äga också erforderlig vana med sådana arbeten. Vidare är arbetet produktivt och i högsta grad gagneligt för skogstillgångarnas fortbestånd. Inom Västernorrlands län finnas ännu mycket stora arealer, beväxta med så kallad stavaskog, eller med snårig ungskog, som behöver röjas för att komma i tillfredsställande produktivitet. Största delen av dessa marker ägas av småbönder, men även skogsbolagen ha ännu stora områden, som behöva röjas för att komma i produktivt skick. För att arbetena snabbt skola komma i gång i så stor omfattning, att de få nämnvärd betydelse för arbetslöshetens avhjälpande, bör bidrag lämnas till såväl enskilda som bolag. Som villkor för bidrags lämnande bör föreskrivas, att endast arbetskraft, som anlitas av arbetslöshetskommittéerna, skall användas. Skogsvårdsarbeten ha också det goda med sig, att de motverka den mycket omdebatterade och påtalade flykten från landsbygden till städer och industrisamhällen. För närvarande är det endast i städer och industrisamhällen som det råder nämnvärd arbetslöshet, och till stor del beror denna arbetslöshet just därpå, att folk i alltför stor utsträckning invandrat till dessa platser, det vill säga i så stor utsträckning, att de därstädes ej kunna erhålla arbete i öppna marknaden. Samtidigt råder brist på arbetskraft ute på landsbygden särskilt för jordbruksarbete. Om då reservarbeten eller beredskapsarbeten anordnas i alltför stor omfattning i eller intill städer och industrisamhällen, har detta den påföljden, att det uppmuntrar till ytterligare invandring till dessa platser, och arbetslösheten försvåras ytterligare. Om däremot arbetena ordnas ute i bygderna på sätt som jag i min motion föreslagit, måste detta enligt min åsikt få till påföljd, att flykten från landsbygden motverkas.

Nu kan det kanske invändas, att det är olämpligt att lämna statsbidrag till arbeten, som lända enskilda personer tillgodo, och det kan tyckas, att det borde ligga i varje skogsägares intresse att utan statsbidrag försätta sin skogsmark i så hög produktivitet som möjligt. Gent emot detta vill jag säga, att det dock här gäller arbeten, som i de flesta fall först en kommande generation kan få njuta frukterna av, och det är därför förklarligt om särskilt skogsägare, som äro ekonomiskt sett mera svagt lottade, gärna vilja uppskjuta sådana arbeten. Säkert är, att dessa arbeten ej utan stimulans av statsbidrag komma till utförande i så stor utsträckning, att de få någon verklig betydelse för arbetslöshetens avhjälpande. Och dock måste det ju betecknas som ett mycket viktigt allmänt intresse, att skogarnas avkastningsförmåga hålles på så hög nivå som möjligt och att skogstillgångarnas fortbestånd främjas.

Jag ber att med tacksamhet och tillfredsställelse få konstatera, att statsutskottet ställt sig välvilligt till motionen. Utskottet skriver nämligen: »I motionerna I: 337 och II: 592 angivas vissa skogsvårdsåtgärder å enskildas

Anslag till beredskapsarbeten m. m. (Forts.)

skogar såsom lämpliga arbetsobjekt. Jämväl utskottet är av den uppfattningen, att dylika arbeten förtjäna övervägas. Utskottet har för den skull icke något att erinra emot, att Kungl. Maj:t vidtager åtgärder i motionens syfte.» Under sådana förhållanden har jag icke något annat att göra än att livligt hoppas, att Kungl. Maj:t skall finna lämpligt att förverkliga de åtgärder, vilka föreslagits i motionen.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Då den reservation, som är avgiven på sid. 8 i utlåtandet, i allt väsentligt överensstämmer med det särskilda yttrande, som jag bifogat konstitutionsutskottets dechargebetänkande i år, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till samma reservation.

Herr Bergman: Herr talman! Jag har för min del all anledning att vara tillfredsställd med utskottets utlåtande, då det ju innebär ett fullständigt godtagande av den av mig och herr Larsson i Örbyhus väckta motionen. Utskottet yttrar nämligen i sin motivering: »Vidare böra vid sidan av yrkesutbildningen de åtgärder i övrigt övervägas, som kunna vara ägnade att befordra arbetskraftens rörlighet.» Utskottet förutsätter också »att Kungl. Maj:t beaktar de synpunkter, som i berörda hänseenden angivits i motionerna I:107» etc. Just detta beaktande är vad vi begärt och det enda vi begärt. Jag kan naturligtvis då icke annat än vara tacksam för uttalandet. Det är endast litet egendomligt, att det står i klämman, att de och de motionerna — och däribland uppräknas även vår motion »må, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet anfört, icke föranleda någon riksdagens åtgärd». »I den mån de icke kunna anses besvarade», säger utskottet, men denna motion har ju redan restfritt godtagits av utskottet! Det är alltså något oegentligt av utskottet att yttra sig så som det står i slutklämman. Utskottet borde ha sagt: »med bifall till herrar Bergmans och Larssons motion», etc. Detta är dock en formell obetydlighet, som, för att använda utskottets ordalag, »icke bör föranleda någon åtgärd» från min sida annat än denna lilla oskyldiga reflexion.

Jag ber ännu en gång att få tacka för utskottets välvilliga behandling av motionen, och hoppas, att vad utskottet här yrkat och riksdagen nu kommer att besluta, nämligen att Kungl. Maj:t skall beakta vad vi anfört, verkligen också skall lända till efterrättelse och en gång på fullt allvar »föranleda åtgärd».

Herr Hansén: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter torde ha funnit, har behandlingen av propositionen om arbetslöshetens bekämpande i år kunnat ske i statsutskottet under praktiskt taget fullständig enighet. Jag tror, att det är ett resultat, som vi alla, oberoende av den uppfattning, vi än företräda, hälsa med tillfredsställelse. Det råder meningsskiljaktighet endast i ett avseende, nämligen i fråga om departementschefens hemställan att jämväl under nästa budgetår få disponera de 2.2 miljoner, som återstå av anslaget till lån och subventioner till enskild företagarverksamhet. I det hänseendet har, såsom herr Domö å reservanternas vägnar nyss anfört, en annan mening gjort sig gällande. Utskottsmajoriteten har emellertid ansett, att då användningen av anslaget, såsom departementschefen förutsatt, skall huvudsakligen begränsas till de så kallade arbetslöshetsöarna; då vidare från alla partier en enig uppfattning kommit till uttryck, att man så långt det är möjligt skall söka komma till rätta med arbetslösheten därstädes genom åstadkommande av produktiva arbeten av bestående karaktär; och då detta icke lär kunna ske utan att statsmedel ställas till förfogande, så ha vi, som utgöra majoriteten i utskottet, ansett oss böra tillstyrka att Kungl. Maj:t fortfarande får disponera

Anslag till beredskapsarbeten m. m. (Forts.)

den återstående delen av anslaget på sätt departementschefen påyrkat. Vi ha emellertid understrukit, att »därvid bör dock alltjämt iakttagas, att statens bistånd lämnas under sådana former, att konkurrens olika företag emellan undvikes samt statsmakterna varken formellt eller reellt bindas för fortsatta stödåtgärder gentemot de företag, som bispringas».

Under sådana förhållanden har utskottsmajoriteten icke velat motsätta sig Kungl. Maj:ts fortsatta disposition av återstoden av anslaget, och jag ber att med dessa få ord, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Berglund*.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Såsom den förste talaren i denna debatt, herr Domö, framhöll, råder ingen meningsskiljaktighet om de åtgärder, som under nästa budgetår skola vidtagas i fråga om arbetslösheten. Förhållandena äro emellertid sådana inom vissa arbetsområden — jag tänker därvid särskilt på jordbruket — att det råder ganska stor brist på arbetskraft; det är på många ställen svårt att få arbetare. Arbetslöshetspolitiken i landet bör därför så bedrivas, att de organ, som ha till uppgift att söka avhjälpa densamma, genom sina åtgöranden underlätta för arbetsgivare inom områden, där det råder brist på arbetskraft — särskilt då jordbrukets utövare — att få sådan till förfogande. Staten har flera möjligheter, varigenom den saken kan befrämjas. Härvid tillåter jag mig peka på förflyttningen av arbetare från en arbetsplats till en annan och därigenom minska arbetslösheten på de orter, där det för närvarande trots den i allmänhet goda tillgången på arbete dock råder arbetslöshet. Den saken bör vid detta tillfälle särskilt beaktas. Och då jag ser, att en arbetslöshetskommissionens ledamot är här närvarande, ber jag särskilt få bringa i åtanke hos honom, att vad som kan göras också åtgöres i detta avseende.

Beträffande utskottets utlåtande i övrigt så anser jag mig böra biträda utskottets hemställan. Härvid anser jag mig icke böra göra undantag på den punkt, som gäller de 2.2 miljoner, som ännu finnas reserverade och som skulle stå till regeringens förfogande för understödjande av vissa företag, och varå högerrepresentanterna yrkat avslag. Utskottet har dock på denna punkt uttalat sig så försiktigt, att om detta uttalande följes, så borde även de mera betänksamma kunna vara tillfreds. Utskottet säger, att »liksom departementschefen anser utskottet, att den fortsatta låne- och subventionsverksamheten i första rummet bör avse att främja tillkomsten av ny företagsamhet framför allt inom de svårast hemsökta landsdelarna». Därvid har nog utskottet tänkt på vissa trakter av vårt land, där arbetslöshet ännu råder, t. ex. Bohuslän, och där det är svårt att få några företag i gång samt där det vidare inte gärna låter sig göra att från provinsen förflytta någon större del av befolkningen. Jag vill därmed inte säga, att denna befolkning som regel kan räkna med att staten skall ha skyldighet att sörja för att de få sitt uppehälle inom hemorten, men man bör därför ej fränhända staten möjligheten att stödja ett enskilt företag på här avsedda sätt. Nu kan visserligen invändas, att staten ej bör lämna ett enskilt företag stöd i konkurrensen med andra kanske inom samma bransch. Men härom säger utskottet: »Därvid bör dock alltjämt iakttagas, att statens bistånd lämnas under sådana former, att konkurrens olika företag emellan undvikes samt statsmakterna varken formellt eller reellt bindas för fortsatta stödåtgärder gentemot de företag, som bispringas.» Här ha ju gjorts så pass restriktiva uttalanden, och i varje fall har framhållits, vilka direktiv eller synpunkter, som böra följas vid handhavandet av detta anslag, att riksdagen inte borde behöva hysa några större betänkligheter.

Anslag till beredskapsarbeten m. m. (Forts.)

Den synpunkt, från vilken herr Reuterskiöld bedömde saken, skall jag inte närmare ingå på, utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Domö* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 193, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

*Anslag till
statens arbets-
löshetskom-
mission m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 23 april 1937 dagtecknad proposition, nr 302, hade Kungl. Maj:ts under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels till Statens arbetslöshetskommission för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 600,000 kronor;

dels till Reservarbeten, kontantunderstödsverksamhet m. m. för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 14,000,000 kronor;

dels och godkänna av departementschefen förordade grunder för användningen av nämnda reservationanslag.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom andra kammaren av herr *A. Nordström* i Kramfors m. fl. väckt motion, nr 3, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta avskaffa arbetslöshetskommissionen och de nuvarande arbetslöshetsdirektiven, att offentliga arbeten, vid vilka kollektivavtalslöner tillämpades, måtte anordnas och handhavas av statens, kommunernas och vägdistriktens ordinarie organ samt att 40,000,000 kronor måtte ställas till regeringens förfogande, att användas för att genom anslag och lån till vägdistrikt och kommuner göra det möjligt för dessa att anordna arbeten för arbetslöshetens bekämpande samt för anslag

Anslag till statens arbetslöshetskommission m. m. (Forts.)

till kommunerna för bedrivande av kontant understödsverksamhet i de fall lämpliga arbeten icke kunde anordnas,

dels ock en inom andra kammaren av herr *A. Olsson* i Stockholm m. fl. väckt motion, nr 4, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta avskaffa arbetslöshetskommissionen och dess besvärsnämnd, att de nödvändiga arbetsuppgifterna beträffande understödsverksamheten måtte överföras till socialdepartementet samt att samtliga för de arbetslösa anordnade arbeten måtte övertagas av statens olika verk och betalas i enlighet med i den öppna arbetsmarknaden gällande avtal.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar Nordströms i Kramfors m. fl. och Olssons i Stockholm m. fl. berörda motioner (II: 3 och 4)

a) till Statens arbetslöshetskommission för budgetåret 1937/1938 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 600,000 kronor;

b) till Reservarbeten, kontantunderstödsverksamhet m. m. för samma budgetår under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 14,000,000 kronor;

c) godkänna de av departementschefen förordade grunderna för användning av nämnda reservationsanslag.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Landeryd, *Hörstadius*, *Domö*, *Persson* i Falla och *Olsson* i Staxäng ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits.

Herr **Domö**: Herr talman! Med hänvisning till vad jag i mitt föregående anförande har yttrat, skall jag inte ingå på någon närmare motivering av mitt ställningstagande i det nu föredragna ärendet. Jag inskränker mig därför till att yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som innefattas i den av herr *J. B. Johansson* m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Hansén**: Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt med godkännande av utskottets motivering, samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för f. uppboordskommissarien *Eric Svenson* från viss, honom ådömd ersättningsskyldighet till kronan;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av provisoriska sekundärsjukhus inom den statliga sinnessjukvården; och

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1937/1938 för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ang. reglering
av svenska
spannmåls-
föreningens
förluster.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för avskrivning av lånekapital, anvisat åt svenska spannmålsföreningen.

I en den 21 maj 1937 dagtecknad proposition nr 324, med förslag till beräkning av vissa inkomster å riksstaten för budgetåret 1937/1938 m. m., hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen, bland annat, att — med ändring av i statsverkspropositionen framlagt förslag angående anslag till avskrivning av lånekapital, anvisat åt svenska spannmålsföreningen — till Avskrivning av lånekapital, anvisat åt svenska spannmålsföreningen, för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 48,500,000 kronor.

I en inom andra kammaren av herr *T. V. Lundell* väckt motion, nr 314, vilken i detta sammanhang av utskottet upptagits till behandling, i vad den avsåge nu ifrågavarande anslag, hade hemställts, att riksdagen och dess stats- och bevillningsutskott vid sitt budgetarbete måtte beakta i motionen framförda synpunkter om nedskärning av investeringsprogrammet, minskning av låneavbetalningarna och om skattesänkning. Av motiveringen framgick, att motionären ansett förevarande anslag böra begränsas till 9,000,000 kronor.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 324 framställda förslag och med avslag å motionen II: 314, i vad den avsåge förevarande anslag, måtte till Avskrivning av lånekapital, anvisat åt svenska spannmålsföreningen för budgetåret 1937/1938, anvisa ett förslagsanslag av 48,500,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Bäcklund*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Jag har vid detta utskottsutlåtande fogat en blank reservation. Jag anser nämligen, att när denna stora avskrivning skall göras av det lånekapital, som anvisats åt svenska spannmålsföreningen, böra kammarens ledamöter också ha full kännedom om de affärer, som förorsakat dessa förluster. I statsverkspropositionen begärde Kungl. Maj:t 39,000,000 kronor för detta ändamål, men sedermera har man i en ny proposition äskat ett förslagsanslag av sammanlagt 48,500,000 kronor. Jag har inte tänkt att göra något yrkande, men jag anser, att när man gör denna reglering, som kanske är den slutgiltiga, av spannmålsföreningens affärer, vore det kanske skäl i att något titta på, hur dessa stora förluster ha uppstått.

Svenska spannmålsföreningens bokslut den 31 december 1936 utvisar en brist, uppgående till 80,757,267 kronor 16 öre. Räknar man därtill med en viss utdelning på det insatta kapitalet o. s. v., kommer man upp till en totalförlust den 31 december 1936 av 80,879,965 kronor 45 öre. För att åskådliggöra resultatet av föreningens olika verksamhetsgrenar skall jag be att få angiva priset per deciton för vete och råg vid inköp respektive försäljning för olika ändamål. Inköpspriset för vete var 18 kronor 76 öre och för råg 17 kronor 35 öre. Vid kvarnförsäljning utfick man ett pris av 17 kronor 22 öre för vete och 15 kronor 10 öre för råg samt vid exportförsäljning 7 kronor 96 öre

Ang. reglering av svenska spannmålsföreningens förluster. (Forts.)
för vete och 8 kronor 26 öre för råg. Man fick dessutom varierande priser för foder- och specialförsäljningar samt avsevärda utgifter för svinn. Till svenska spannmålsaktiebolaget sålde man den 31 mars 1936 210,643 ton spannmål till ett pris av 9 kronor 81 öre för vete och samma pris för rågen. Jag tycker, herr talman, inte att dessa siffror äro så märkliga i och för sig, men jag har inte kunnat undgå att göra den reflexionen, att om man 1936 hade sålt för ett skäligare och högre pris till svenska spannmålsaktiebolaget, skulle vi nu inte ha behövt täcka så stora förluster.

Förlusterna på de olika försäljningsgrenarna ställa sig på följande sätt per deciton räknat: Vid kvarnförsäljning har man förlorat 1 krona 54 öre på vete och 2 kronor 25 öre på råg. Vid exportförsäljning har motsvarande förlust varit 10 kronor 80 öre för vete och 9 kronor 9 öre för råg och vid foderförsäljning 6 kronor 40 öre för vete och 5 kronor 95 öre för råg. På den spannmål, som man sålt till svenska spannmålsaktiebolaget, har man förlorat 8 kronor 95 öre per deciton vete och 7 kronor 54 öre per deciton råg. Jag kan, som jag nyss sade, inte annat än finna det egendomligt, att man säljer till svenska spannmålsaktiebolaget till så billiga priser och med en så stor förlust. Det kan naturligtvis häremot svaras, att detta i själva verket ingenting betyder, ty då får ju bara svenska spannmålsaktiebolaget en så mycket bättre ställning, men man gör ju inte gärna sådana affärer, och när man nu gjort dem, tycker jag, att de åtminstone böra återfinnas i riksdagens protokoll. Till de av mig nyss angivna inköpspriserna kan räknas jämväl »kvalitetsdifferens», uppgående till 30 öre per deciton, varigenom de anförda priserna således skulle ökas till 19 kronor 6 öre respektive 17 kronor 65 öre. Detta innebär i sin tur, att förlusterna å de olika försäljningsgrenarna likaledes ökas med 30 öre per deciton. Jag måste upprepa, vad jag nyss sade, att om försäljningarna till svenska spannmålsaktiebolaget hade skett till ett mot det verkliga värdet mera svarande pris, skulle avskrivningsbehovet kunnat vara många miljoner lägre. Vidare påstås, att det fattas 35,000 ton spannmål i den beslutade lagerhållningen, och skulle detta vara fallet, är det ju något ganska betänkligt.

De exempel, som jag nu anført, herr talman, äro bara en provkarta på vad som förekommit i samband med svenska spannmålsföreningen, men jag tror nog att dessa spannmålsaffärer tåla att begrundas. Jag förstår mycket väl, att vi ha varit tvingade att företaga vissa åtgärder för att stödja jordbruket, men jag kan inte anse det vara riktigt, att man skall sälja ifrån den ena organisationen till den andra för ett så billigt pris och sedan på detta sätt täcka förlusterna. Enligt mitt sätt att se skulle man nämligen inte ha behövt göra en så stor avskrivning, som det här är fråga om, nämligen 48,500,000 kronor, om man tagit ett skäligare och rimligare pris vid försäljningen till svenska spannmålsaktiebolaget. Jag tycker, att det något liknar Ebberöds bank, och jag har ansett, att dessa siffror åtminstone borde komma in i kammarens protokoll, så att vi litet var få begrunda, vad vi varit med om. Alla de uppgifter, som jag här anført, återfinnas nämligen inte i utskottets utlåtande, och därför får man inte genom detsamma någon riktig bild av vad som här förekommit, när man nu skall göra denna, som jag hoppas, sista avskrivning på denna spannmålsaffär.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Svenska spannmålsföreningen trädde i likvidation den 1 april 1936 och överlämnade då sitt inneliggande lager till svenska spannmålsaktiebolaget. Föreningen erhöll därvid för sin spannmål ungefär samma pris, som man under fjolåret kunde erhålla vid försäljning till utlandet. Skillnaden i pris var i varje fall icke stor. Man kan

Ang. reglering av svenska spannmålsföreningens förluster. (Forts.)
 därför enligt mitt förmenande inte såsom herr Bäcklund göra gällande, att svenska spannmålsaktiebolaget borde ha betalt ett högre pris, än vad svenska spannmålsföreningen kunde ha erhållit, om föreningen sålt spannmålen på någon annan väg. Herr Bäcklunds påstående, att föreningen borde ha kunnat erhålla ett högre pris, är därför ohållbart.

För övrigt kan ju prisfrågan inte inverka på själva saken. Då ju riksdagen beslutat, att det skall finnas en viss lagerhållning av spannmål i landet, kan nämligen svenska spannmålsaktiebolaget inte tillgodogöra sig eventuell vinst på denna transaktion, utan det är bara fråga om, till vilket värde det ineliggande lagret kommer att bokföras. Kommer det att bokföras till vad det inköpts för, kan ju denna affär inte på något sätt inverka på bolagets rörelse. Jag kan därför inte anse, att vad herr Bäcklund här påstår, kan tillmätas någon betydelse. Att priset skulle komma att stiga, sedan spannmålsföreningen avvecklat sin rörelse och sålt sitt spannmålslager, kunde man ju inte veta, och man kunde därför naturligtvis inte heller tillgodogöra sig det pris på spannmålen, som man hade kunnat erhålla efter prisstegringen. Men även om man kunnat tillgodogöra sig ett högre pris, kan jag inte förstå, att detta skulle betyda något för själva saken, då ju vi, som jag nyss sade, ändå skola hålla ett visst spannmålslager inom landet.

Då herr Bäcklund inte gjorde något yrkande, anser jag inte heller, att jag behöver ingå närmare på dessa frågor, som beröras i utskottets utlåtande, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till avsättning till fondinspektionens fond, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 64, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om ersättning av statsverket till den, som lidit skada till följd av felskrivning i fastighetsbok m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Om täckande
 av en all-
 männa brand-
 försäkrings-
 verket åsam-
 kad förlust.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 180, i anledning av väckta motioner om anslag till allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet för täckande av viss förlust.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *N. Gabrielsson* (nr 32) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Gustafson* i Kasenberg (nr 74), hade hemställts, att riksdagen ville, till täckande av den förlust, som drabbat Allmänna Brandförsäkringsverket för byggnader å landet i anledning av förelupet oriktigt förfarande i ett in-tecknings-ärende, under riksstatens tionde huvudtitel anvisa ett anslag av kronor 30,206:75.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I:32 och II:74 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av, utom andra, herrar *Svensson* i Kompersmålå, *Nilsson* i Landeryd, *Holmström*, *Persson* i Falla och *von Seth*, vilka ansett, att

Om täckande av en allmänna brandförsäkringsverket åsamkad förlust.

(Forts.)

utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 32 och II: 74, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under omprövning frågan, huruvida och på vad sätt ersättning kunde beredas allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet för den skada, som åsamkats nämnda bolag genom förelupet oriktigt förfarande i ett inteckningsärende.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! Kammaren fattade nyss beslut om att anhålla om utredning av frågan, huruvida och på vad sätt den, som lidit skada till följd av inskrivningsfel, skall kunna erhålla ersättning härför direkt av statsmedel. Nu komma vi till ett ärende, som klart belyser angelägenheten av att få en lagändring på förevarande område.

I den motion, som behandlas i det föreliggande utskottsutlåtandet, relateras, hur en långgivare har lämnat lån mot inteckning i en jordbruksfastighet på landet, vilket ju är en säkerhet, som bland alla kreditgivare anses vara förstklassig. Det oaktag har fordringsägaren helt och hållet förlorat sin fordran genom en uraktlåtenhet av vederbörande domhavande. Den inteckning, som det i detta fall är fråga om, har i laga ordning blivit beviljad vid en häradsrätt och där en gång förnyad. Därefter har fastigheten i fråga, som tillhörde denna domsaga, blivit överflyttad till en annan domsaga. Domhavanden i den gamla domsagan har icke i inteckningsboken gjort någon anteckning därom. Inteckningen har ånyo företetts vid den gamla domsagan till förnyelse, och dåvarande domhavanden, en tillförordnad domare, har skrivit på inteckningen bevis om att den var i vederbörlig ordning förnyad. Då alltså domhavanden själv inte visste om att fastigheten var överflyttad till en annan domsaga och att han således icke var behörig att lämna ett sådant bevis, hur skall man då kunna begära, att långgivaren skulle ha kännedom om detta förhållande? Genom vad som nu skedde blev inteckningen icke med laga verkan förnyad, och vid exekutiv auktion kunde ingenting utfås ur fastigheten, utan långgivaren gick förlustig sin rätt. Skadeståndstalan fördes mot den tillförordnade domaren, som lämnat ett oriktigt bevis om förnyelsen. Målet förekom inför vederbörande domstolar, men såväl hovrätten som Kungl. Maj:t befriade domaren från ersättningsskyldighet. Vid framställning till Kungl. Maj:t har Kungl. Maj:t inte gått in till riksdagen med proposition om beviljande av ersättning.

Här föreligger alltså ett fall, som ganska klart belyser, hur osäkert rättstillståndet är med nuvarande lag. Det är ägnat att väcka den största förvåning, när man får kännedom om att genom en sådan uraktlåtenhet av en domare värdehandlingar, som ansetts förstklassiga, äro lika med noll. Nu har utskottet skrivit, att »någon allmän ansvarighet för statsverket att ersätta den uppkomna skadan torde icke föreligga», men man har knutit detta sitt uttalande till det utskottsutlåtande ifrån första lagutskottet, som kammaren nyss godkände. Om man i statsutskottets utlåtande kunde utlösa den meningen, att Kungl. Maj:t skulle taga frågan under förnyat övervägande och komma till riksdagen med begäran att ersättning lämnas till den, som har gjort den förlust, som det här är fråga om, skulle jag kunna vara nöjd med utskottets utlåtande. Jag har emellertid inte känt mig övertygad om att så är förhållandet, och därför har jag varit med om en reservation, vari begäres att Kungl. Maj:t ville taga under omprövning, huruvida och på vad sätt ersättning må kunna beredas den, som har lidit den skada, det här gäller.

Jag kan inte se annat, än att det här föreligger så starka billighetsskäl,

Om täckande av en allmänna brandförsäkringsverket åsamkad förlust.
(Forts.)

att riksdagen borde gå in för att ersättning skall lämnas. Genom vad riksdagen nyss beslutade i anledning av första lagutskottets hemställan har man ju dock erkänt, att här bör en rättelse ske. Då är bara frågan: Åger riksdagen förmåga att göra detta, och därom hyser jag inga tvivel. Det rör sig här endast om ett belopp på något över 30,000 kronor, och några farliga konsekvenser kan ju icke ett sådant beslut ha med sig, då, sedan lagen om inteckningsförnyelse upphävts, några liknande fall i framtiden icke lära kunna komma i fråga. Riksdagen brukar ju vara ganska tillmötesgående, när det gäller billighetsskäl av sådan art som här, och detta även då man inte kan anföra, att den, som lidit skada, är i sådana ekonomiska omständigheter, att ersättning på grund av barmhärtighetsskäl bör utgå. Jag kan ju erinra om ett under innevarande riksdag ha vi vid ett par tillfällen fattat beslut om gottgörelse på grund av billighetsskäl, där en statsfunktionär har vållat förlusten. Det ena fallet gäller statsutskottets utlåtande nr 97, där en länsstyrelse oriktigt stämpelbelagt ett gåvobrev. I ett dylikt fall hade den, som var skyldig att betala stämpeln, kunnat gå in till Kungl. Maj:t besvärsvägen och få rättelse, men vederbörande hade på grund av okunnighet försummat fatalietiden. Emellertid tog Kungl. Maj:t upp saken och gjorde hemställan till riksdagen, att det oriktigt debiterade beloppet måste restitueras, och detta har riksdagen också gått med på. Här förelåg billighetsskäl, men man kan inte säga, att den, som var gåvomottagare, var i behövande omständigheter. I ett annat fall har riksdagen också gått in för restitution av ett skattebelopp. Det gäller statsutskottets utlåtande nr 186. I detta fall hade skattskyldiga påförts kronoutskylder, därtill påverkade av taxeringsnämndens ordförande. Det visade sig emellertid sedan genom prejudikat, att detta var oriktigt, och nu har riksdagen på enskild motion hemställt, att Kungl. Maj:t måtte restituera det oriktigt påförda beloppet. Även i detta fall föreligga inte sådana billighetsskäl, att man kan tala om ömmande omständigheter.

Jag anser, herr talman, att det här föreligger starka skäl för att en rättelse bör ske. Då jag anser, att den av mig och fyra andra utskottskamrater frambrurna reservationen klarast poängterar detta, ber jag att få yrka bifall till denna reservation. Jag skulle emellertid vara glad om det här under debatten ifrån deras sida, som företråda utskottsmajoriteten, kunde framkomma sådana upplysningar, att man ur utskottets utlåtande kunde utläsa, att utskottet här menat, att Kungl. Maj:t kan komma att taga frågan under förnyat övervägande.

Jag ber, som sagt, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är frambruren av mig jämte fyra andra ledamöter.

Herr Gustafsson, Per: Herr talman! Utskottets majoritet har icke ansett sig kunna gå in för ett bifall till denna motion, såsom jag förmodar huvudsakligen av det skälet, att det icke nu ansetts föreligga någon laglig skyldighet för statsverket att lämna ersättning i sådana fall som detta. Emellertid har ju, som också den föregående ärade talaren påminde om, kammaren helt nyss beslutat en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning av förhållanden, som ligga bra nära även detta fall. Med en sådan skrivelse torde väl avses, att Kungl. Maj:t får fria händer att undersöka förhållandena på föreliggande område, så långt Kungl. Maj:t finner lämpligt, och framlägga det förslag, som eventuellt kan komma i fråga. Emellertid har utskottsmajoriteten funnit, att den hemställan, som göres i herr Svenssons reservation, synes gå ut på något slags retroaktiv verkan för en eventuellt kommande lagstiftning, och detta har utskottsmajoriteten icke ansett sig böra gå med på. Jag vet

Om täckande av en allmänna brandförsäkringsverket åsamkad förlust.

(Forts.)

inte, om Kungl. Maj:t i anledning av riksdagsskrivelsen framlägger något lagförslag, och jag vet heller inte, om i så fall skulle fastställas några bestämmelser om retroaktiv verkan av en sådan lag. Därom kan jag, som sagt, inte yttra mig.

Emellertid ligger det förevarande ärendet så till, att man, då framställning om gottgörelse gjorts först efter så lång tid, borde kunna anse saken preskriberad. Det gör, att jag för min del inte kan anse utskottets hemställan innebära något annat än att utskottet finner, att här föreligger ett fall, som ger ytterligare stöd åt den uppfattning, som kommit till uttryck i första lagutskottets nyss bifallna hemställan.

Jag ber därför att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Borell: Jag har deltagit i handläggningen av detta ärende på första avdelningen men hade inte tillfälle att närvara vid det plenum i statsutskottet, då ärendet slutbehandlades. Detta är anledningen till att mitt namn inte återfinnes i förteckningen över de närvarande. Hade jag varit närvarande, skulle jag ha anslutit mig till den med 1) betecknade reservationen av herr Anderson i Råstock m. fl.

Det förhåller sig på det sättet, som den förste ärade talaren anförde, att inteckningarna ifråga blivit fastställda vid en häradsrätt i Värmland. Inteckningarna, som belånades i det ifrågavarande brandförsäkringsverket, förnyades först en gång och inlämnades därefter en andra gång för förnyelse vid samma domstol, men vid det senare tillfället hade ifrågavarande hemman överflyttats till en domsaga i Närke. Ärendet handlades förmodligen efter den ordinarie häradshövdningens död av en tillförordnad domhavande, och denne förför alldeles riktigt. I domsagans inteckningsbok fanns nämligen ej någon anteckning om att fastigheterna hade överflyttats till en annan domsaga. Sedermera framställdes ersättningsyrkande emot domhavanden, men det ogillades helt naturligt av hovrätten, och utslaget fastställdes av Kungl. Maj:t. Brandförsäkringsverket anhöll då hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t täcktes vidtagna åtgärd för att verket för sin förlust skulle beredas ersättning med ett belopp av omkring 30,000 kronor. Ansökan ingavs den 17 januari 1936 och remitterades till statskontoret och justitiekanslern. Det konstaterades då av justitiekanslersämbetet, att inom rättsskipningens område inte föreligger någon tendens att lämna ersättning för förlust, som enskild kan hava lidit genom en sådan olyckshändelse eller försummelse på rättsskipningens område. Något sådant fall kan man ej heller uppleta. Ersättning har inte lämnats i annat fall än då speciallagstiftning genomförts, som gör den drabbade berättigad till ersättning. Det förhållandet, att sådana speciallagstiftningar förekomma, tyder också på att i vår rätt tillämpas den principen, att staten inte i allmänhet har någon ersättningskyldighet i sådana fall. Det kan emellertid inte förnekas, att det på andra områden, t. ex. i fråga om de affärsdrivande verken och på militär- och politiförvaltningens områden, förekommit avgöranden, varigenom man brutit mot denna princip. Men sådant har inte förekommit inom rättsskipningens område, annat än som förut sagts där särskild lagstiftning föranlett därtill.

Nu har riksdagen nyss bifallit en hemställan av första lagutskottet, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning av frågan, huruvida och på vad sätt den som lidit skada på grund av felaktigt förfarande vid handläggning av inskrivningsärende, skall kunna erhålla ersättning härför direkt av statsmedel, samt framlägga det förslag, vartill utredningen kan giva anledning. Den fråga, som man här givit sig in på, är helt naturligt av utomordentligt stor

Om täckande av en allmänna brandförsäkringsverket åsamkad förlust.

(Forts.)

räckvidd. Jag skall visst inte förneka, att frågan i viss mån aktualiserats genom uppläggningsen av de nya fastighetsböckerna. Det går nu på många håll så till, att detta arbete utföres av en sekreterare, som väl åtminstone i vanliga fall inte har någon större förmåga att täcka en på grund av ett eventuellt misstag vid uppläggandet vållad förlust, och i alla händelser är det ju så, att dessa personer — oavsett om det är den ordinarie domhavanden eller något biträde, som lägger upp böckerna — så småningom försvinna, och då finns det ingen, mot vilken man kan göra några anspråk gällande på grund av ett eventuellt fel i böckerna. Det förhåller sig nämligen så, att böckerna få vitsord, så att den domare eller annan tjänsteman, som med stöd av dessa böcker utfärdar exempelvis ett gravationsbevis eller äganderättsbevis, är fullt försvarad, om detta överensstämmer med de upplagda böckerna. Han har intet ansvar — såvida han inte själv lagt upp böckerna — om det skulle ha insmugit sig något fel vid överförandet från de gamla till de nya böckerna. Vederbörande har med andra ord ej någon skyldighet att gå till urkundshandlingarna.

Om man skall gå in på den frågan, huruvida staten skall åtaga sig ansvar för förluster till följd av felaktigheter, som kunna förekomma inom inskrivningsväsendet, torde det emellertid bli nödvändigt att ta upp frågan i en mycket vidare omfattning. Ty godkänner man den principen, att staten skall ikläda sig ersättningsskyldighet för förluster, som uppstått på grund av felaktigheter i inskrivningsböckerna, torde man väl inte kunna komma ifrån, att staten skall ge ersättning även för sådana förluster, som åsamkats genom andra fel av domhavande. Det kan naturligtvis åstadkommas förluster på många andra sätt än genom felaktiga gravationsbevis eller äganderättsbevis. Detta är således en utomordentligt omfattande fråga, och när jag instämmer i det yrkande, som innefattas i reservation nr 1, beror det på, att vi, som haft den mening, vilken återgives i den reservationen, ha ansett, att vi för närvarande inte alls skola uttala oss om möjligheterna eller icke möjligheterna att genomföra en sådan ersättningsskyldighet, varom utredning skall företagas i enlighet med första lagutskottets nyss bifallna hemställan. I den nämnda reservationen konstateras kort och gott, att statsverket icke nu har någon ersättningsskyldighet och att motionen därför icke kan bifallas. Såsom ärendet nu ligger till, skall jag emellertid icke yrka bifall till denna reservation, utan jag ansluter mig till det yrkande, som utskottsmajoriteten framställt, då ju skillnaden mellan utskottsutlåtandet och ifrågavarande reservation är rätt liten. I reservationen har man endast varit ännu försiktigare i sina uttalanden än utskottet varit.

Däremot kan jag inte se, att det är möjligt att gå fram på den väg, som herr Svensson i Kompersmåla m. fl. har förordat. Jag nämnde nyss, att Kungl. Maj:t en gång avslagit brandförsäkringsverkets ansökan just med den motiveringen, att någon laga grund för ersättningsskyldighet icke föreligger. Att under sådana förhållanden nu begära, att Kungl. Maj:t ånyo skall upptaga frågan till prövning, redan innan den utredning, varom hemställdes i det nyss behandlade utlåtandet av första lagutskottet, fullföljts och dess resultat föreligger, förefaller mig vara ganska omöjligt. Jag kan däremot tänka mig möjligheten, att, om den begärda utredningen går i den riktningen, staten i princip skall åtaga sig sådan ersättningsskyldighet, skulle man möjligen i framtiden med åberopande av den principen kunna åter väcka frågan om ersättning i det nu föreliggande fallet, ehuru jag knappast tror, att den skulle kunna bifallas, ty det skulle ju i själva verket innebära en retroaktiv tillämpning av en senare uppkommen rätt till ersättning. I detta fall

Om täckande av en allmänna brandförsäkringsverket åsamkad förlust.

(Forts.)

föreligga ej heller några ömmande omständigheter, som tala för att staten borde lämna gottgörelse. Alldeles säkert ha under gångna tider många andra än brandförsäkringsverket lidit förluster på grund av felaktiga åtgärder av domare eller andra tjänstemän utan att få någon gottgörelse, och då bör man ju knappast behandla det här fallet förmånligare. Jag tror således för min del icke, att det finns några möjligheter för brandförsäkringsverket att få ersättning, oavsett vilket resultat den kommande utredningen kan leda till.

Herr Svensson i Kompersmåla sade, att om Kungl. Maj:t på begäran ånyo skulle pröva brandförsäkringsverkets anspråk och om en ersättning skulle beviljas, innebure icke detta något farligt prejudikat. Jo, herr Svensson, det vore ett mycket farligt prejudikat, ty ger staten ersättning i detta fall, kan den knappast komma ifrån att bevilja ersättningar i många andra fall, då det gäller sådana här felaktigheter eller en oriktig tillämpning av gällande lag av vederbörande tjänsteman. Herr Svensson i Kompersmåla anförde några exempel, som han ansåg visa, att hans uppfattning var riktig. Först och främst talade han om ett fall, då en länsstyrelse, om jag fattade honom rätt, hade belagt en gåvohandling med en felaktig gåvostämpel. Vederbörande hade sedan försuttit sina fatalier, men frågan togs ändå upp. I det fallet förelåg emellertid ingen försummelse av vederbörande ämbetsverk, ty detta, att man tolkar lagen om gåvoskatt på olika sätt, är ingen försummelse, jämförlig med den, varom här är fråga, utan man visade endast sin barmhärtighet mot en enskild person, som gjort ett förbiseende. Ungefär enahanda var förhållandet i det andra exemplet, som gällde ett skatteärende, där det förelåg olika uppfattningar om tillämpningen av skattelagarna. Jag anser således för min del, att det ej är möjligt att gå den väg, som föreslås i reservationen nr 2, utan att frågan, om brandförsäkringsverket eventuellt skall få ersättning, i varje fall måste vila, till dess man får se, vilka resultat den nyss beslutade utredningen kan komma till.

Jag framställer som sagt ej något yrkande om bifall till reservationen nr 1 utan instämmer i utskottets hemställan.

Herr **Gabrielsson**: Herr talman! Nog har jag tidigare haft den uppfattningen — och jag hoppas, att man fortfarande skall få ha den — att om man har en pant i säkerhet för ett lån, t. ex. en in-teckning i en fastighet, skall man också vara säker på att den panten är värd någonting. Visserligen har det på senare tid genom vissa lagstiftningsåtgärder blivit möjligt, att en in-teckning kan bli värdelös därigenom att exempelvis arbetarna vid ett bygge ha före-trädesrätt framför in-teckningen att utfå sin lön. Men när man såsom i det föreliggande fallet har en in-teckning, som ligger under halva taxeringsvärdet i en jordbruksfastighet, bör man också kunna vara säker på, att den är värd någonting. Här har en statens tjänsteman gjort en försummelse genom att icke anteckna i in-teckningsboken, att fastigheterna överflyttats till annan domsaga. Jag skall inte ingå i detalj på de närmare omständigheterna, ty det har redan reservanten herr Svensson i Kompersmåla gjort. På grund av försummelsen har emellertid panten blivit utan värde, och den, som lånade ut pengarna, har således inte kunnat få ersättning för det utlånade beloppet genom att till-godogöra sig säkerheten.

Nu har det egendomliga inträffat, att sedan jag och några andra riksdags-ledamöter motionerat om den här saken, ha ett par motionärer hemställt om en lagändring, varigenom staten för framtiden ovillkorligen skulle få ersättnings-skyldighet för de fel, som en statens tjänsteman begått, medan staten i

Om täckande av en allmänna brandförsäkringsverket åsamkad förlust.
(Forts.)

sin tur skulle ha regressrätt gentemot tjänstemännen, d. v. s. kunna utfå ersättningsbeloppet av den felande, om han hade några tillgångar. Första lagutskottet har enhälligt tillstyrkt förslaget, och riksdagen har nu fattat beslut att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning av den frågan. Omedelbart därefter skall riksdagen nu besluta i ett ärende, som är av precis samma beskaffenhet som de av nyssnämnda motionärer åberopade fallen. Då säger statsutskottet, att motionen inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd. »Utskottet, som visserligen finner vad i detta fall förekommit vara ur rättsynpunkt i hög grad otillfredsställande, anser sig dock under förhandenvärande förhållanden icke böra tillstyrka riksdagen att anvisa medel för beredande av gottgörelse av den förlust, som här drabbat den enskilde», skriver utskottet. Jag förstår, att utskottet inte gärna velat utan vidare tillstyrka riksdagen att bevilja ersättning för den här förlusten, som drabbat den enskilde, men nog tycker man i alla fall, att staten borde svara för en dylik förlust, som en statens tjänsteman förorsakat.

Nu lär det vara så, att man inom statsutskottet resonerat på det sättet, att hade det varit en fattig människa, som innehåft panten, kunde det ju hända, att riksdagen bort gå med på att bevilja ersättning. Jag vet visserligen, att härads hövding Borell ser rent juridiskt på saken — och då kommer man ju ingen vart, vare sig det gäller en fattig eller en rik — men annars vill jag ju säga, att lagen bör ändå tillämpas på samma sätt både för fattiga och rika. I det förevarande fallet var pantinnehavaren dess bättre inte fattig, men vad som är rätt bör, som sagt, gälla både fattig och rik.

Nu har jag emellertid att taga fasta på vad en ledamot av statsutskottet svarat på herr Svenssons i Kompersmålans anförande, nämligen att Kungl. Maj:t bör ha fria händer att taga upp frågan till prövning på nytt. Även härads hövding Borell, som ju härvidlag företräder den juridiska sakkunskapen, har sagt, att Kungl. Maj:t må kunna pröva frågan, sedan utredningen om själva principen är verkställd. Jag för min del tycker, att saken är klar, då förlusten är gjord och den har åsamkats av en statens tjänsteman. Jag förstår inte, varför riksdagen inte kan kosta på sig den skrivelse till Kungl. Maj:t, som föreslås i den av herr Svensson m. fl. avgivna reservationen. Kungl. Maj:t kan i varje fall vänta med att taga frågan under omprövning, tills man utrett spörsmålet, om ersättning i allmänhet bör lämnas för förluster, som uppstått genom inskrivningsfel.

Jag ber, herr talman, att med stöd av vad jag nu framhållit, få hemställa om bifall till den vid utskottets utlåtande av herr Svensson i Kompersmålans m. fl. avgivna reservationen.

Herr Svensson, Martin: Jag skulle ha önskat, att den, som förde utskottets talan här, herr Gustafsson i Benestad, hade klarare utformat sitt yttrande beträffande hur man skall tolka utskottets motivering. Jag tyckte, att det var rätt svävande, men det är möjligt, att den uppfattning, som herr Gabrielsson hade om innebörden av anförandet, var den riktiga.

Till herr Borell vill jag säga, att domstolarna ur juridisk synpunkt naturligtvis hade aldeles rätt, när de befriade vederbörande domhavande från ersättningskyldighet i detta fall. Det förefaller ju nämligen, som om felet begåtts redan tidigare av den domhavande, som var ansvarig då överflyttningen ägde rum. Men därmed är ju inte den, som lidit förlusten, hjälpt. Han kan inte känna sig tillfredsställd därmed, att riksdagen avlåter en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en lag, som eventuellt skall gälla för framtiden, utan för honom är huvudsaken, att han får sin förlust täckt.

Om täckande av en allmänna brandförsäkringsverket åsamkad förlust.
(Forts.)

Herr Borell tycks ha den meningen, att Kungl. Maj:t inte skulle kunna ta upp ärendet på nytt, därför att det en gång varit prövat av Kungl. Maj:t. Jag vill då påpeka, att det inträffat, att framställningar, som avslagits av Kungl. Maj:t, tagits upp igen — och med framgång — om någonting inträffat, som föranlett därtill. Jag vill som ett exempel erinra om den ändrade dyrortsplaceringen för statstjänare i Lidköping, och jag kan också nämna, att det ärende, som jag förut berörde, nämligen om skatterestitution till ett par personer i Eskilstuna, tidigare varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, men riksdagen har likväl nu sagt, att ärendet må tagas upp ånyo av Kungl. Maj:t, och riksdagen har bemyndigat Kungl. Maj:t att använda medel för restitution av beloppet. Herr Borell säger, att då det gällde den oriktigt påförda gåvoskatten, varemot vederbörande inte i tid hade besvärat sig, var det inte ämbetsverket, som gjort sig skyldigt till försummelse, och detta är naturligtvis riktigt. Men jag anförde detta fall för att påpeka, att där inte förelågo så starka billighetsskäl som i det nu föreliggande fallet, ty den här ifrågavarande långgivaren har gjort allt vad av honom rimligen kan begäras för att bevaka sin rätt, och det är enbart genom domarens felaktiga förfarande, som förlusten har drabbat honom.

Herr Borell: Det är ju alldeles riktigt, herr Svensson, att en person, som vänt sig till Kungl. Maj:t med en framställning och fått avslag på denna, kan upprepa sin framställning hur många gånger som helst. Jag sade heller ej, att Kungl. Maj:t icke kunde ta upp denna fråga till prövning på nytt av den anledningen, att Kungl. Maj:t en gång prövat den, utan jag sade, att även om det i framtiden skulle genomföras en lagstiftning, enligt vilken staten åtar sig skyldighet att ersätta förluster, som uppkommit genom tjänstemäns felaktiga åtgärder, kan den lagstiftningen enligt min mening icke återverka på detta fall. Denna framställning kan icke bifallas med stöd av en sådan lagstiftning, ty det vore att ge lagen en retroaktiv tillämpning. Om vederbörande således åter inlämnar en ansökan till Kungl. Maj:t, skulle Kungl. Maj:t enligt min mening icke på grund av den nya lagen kunna bifalla den samma.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkandena, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Svensson i Kompersmålå m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, m. m. Lagförslag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, m. m.

Genom en den 7 maj 1937 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 310, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt;

Första kammarens protokoll 1937. Nr 41.

Lagförslag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m. (Forts.)

2) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 22 april 1927 (nr 109) om verkställighet av förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare samt av internering av återfallsförbrytare;

3) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 22 april 1927 (nr 110) om tillsyn över dem, som utskrivits på prov från vårdanstalt för förminskat tillräkneliga förbrytare eller från interneringsanstalt för återfallsförbrytare;

4) lag om ändring i vissa delar av strafflagen;

5) lag om ändrad lydelse av 1 och 6 §§ lagen den 26 mars 1909 (nr 16 s. 1) angående verkställighet i vissa fall av straff, ådömt genom icke laga kraft ägande utslag;

6) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 22 juni 1906 (nr 51 s. 9) angående villkorlig frigivning;

7) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister;

8) lag om ändrad lydelse av 11 kap. 11 § giftermålsbalken;

9) lag om ändrad lydelse av 27 kap. 15 § och 30 kap. 6 § 1 mom. rättegångsbalken;

10) lag om ändring i vissa delar av sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321).

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anmälts av, utom andra, herr *Branting*, som dock ej antytt sin mening.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Härom dagen firade Sveriges advokatsamfund femtioårsjubileum, och då yttrades en del vackra ord om advokatens uppgift i samhället. Det hette bland annat, att advokaten hade till uppgift att se till, att var man får sin rätt. Nu tänkte jag efter förmåga försöka att göra någonting för att de s. k. återfallsförbrytarna skola få sin rätt.

I det föreliggande lagförslaget har man sammanfört två eller till och med tre stora problem, nämligen behandlingen av de direkt sinnessjuka förbrytarna, av de s. k. neuropaterna och av återfallsförbrytare. För klarhetens skull ber jag att få hålla frågorna isär, och jag skall därför nu endast tala om återfallsförbrytarna men i sammanhang därmed också principiellt komma in på frågan om hela anstalts- och interneringssystemet, sådant det nu tillämpas.

Det är givetvis inte någon tacksam uppgift att tala till förmån för återfallsförbrytarnas intressen. Det kan man för övrigt se av det intresse, som kammaren visar denna fråga. Jag förstår också ganska väl, att man i våra dagar inte kan ha så mycket intresse till övers för den kategorien av medborgare. Redan benämningen »återfallsförbrytare» eller »vaneförbrytare» predisponerar till en viss förhandsuppfattning och hypnotiserar den allmänna meningen. Jag förstår också, om en del av kammarens ledamöter ha den allmänna inställningen, att det kan vara onödigt och omotiverat att särskilt ömma för vanebrottslingarna. Om man spärrar in dem, är man av med dem, och samhällets intresse går först, säger man och förenklar på det sättet problemet. Jag skyndar mig att tillägga, att den inställningen inte alls är t. ex. första lagutskottets ärade ordförandes. Jag känner väl och aktar hans djupt humanitära tänkesätt i dessa frågor. Jag är också övertygad om att han förstår,

Lagförslag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m. (Forts.)

att man i dessa komplicerade problem, även om man har samma utgångspunkter, kan komma till ganska olika resultat beträffande behandlingssättet av ifrågavarande kategori av brottslingar.

Man kan inte handskas hur som helst med människor, det äro vi säkert överens om. Det är ju så, att straffreaktionerna ha sin inverkan inte bara på dem det närmast gäller — det är inte bara fråga om special- eller generalprevention — utan straffen ha också, såsom professor Lundstedt brukar framhålla, en allmän moralbildande verkan. Härvidlag bidra straffen, såsom jag ser saken, inte bara till att hamra in i det allmänna medvetandet, att *det* är rätt och *det* är orätt och sålunda till att forma samhällsmoralen, utan de straffmetoder, som tillämpas i ett samhälle, ha också inverkan på de allmänna tänkesätten i landet, på den sociala atmosfären och på den allmänna trivseln i samhället, om jag så får uttrycka mig. Straffen böra under inga förhållanden vara så beskaffade, att de inge de flesta normala människor en känsla av dåligt samvete eller av obestämt missnöje med den rådande ordningen, låt vara att man alltid kan fråga: Vad skall man sätta i stället? De få icke heller på något sätt så småningom brutalisera känslorna i gemen eller bryta ned uppfattningen om, att varje individ representerar en medmänniska och är bärare av människovärdet i allmänhet. När jag här talar om straff, tillåter jag mig bortse från den mer eller mindre teoretiska skillnaden mellan de egentliga straffen och de behandlingsmetoder, som det nu närmast är fråga om. Det är i alla fall ett faktum, att dessa metoder träda i stället för straff, och i praktiken stå de de egentliga straffen mycket nära.

Vad beträffar det föreliggande lagförslaget angående inspärning av vanebrottslingar och mindre ansvariga i s. k. säkerhetsanstalter — eventuellt på livstid och i varje fall på mycket lång tid — vill jag från början säga, att jag principiellt och av praktiska skäl måste ställa mig i stort sett avvisande. Jag vill be herrarna observera vad det här i verkligheten gäller.

Det är ju så, att riksdagen med 1927 års lagar antog ett system, som nu skall fullföljas, men det föreliggande lagförslaget innebär dock ett mycket stort steg i fråga om skärpning och utvidgning av de nämnda lagarna. Särskilt för återfallsförbrytarna föreslås kraftiga skärpningar i en rad avseenden, såsom jag skall tillåta mig visa.

Beträffande återfallsförbrytarna har hittills krävts, att en sådan för att kunna interneras förut skall ha varit dömd till straffarbete fyra gånger och så kommer inför domstol den femte gången på grund av ett straffarbetsbrott. Hädanefter skall för internering behövas endast att den anklagade blivit dömd två gånger förut. Blir han åtalad tredje gången, kan han interneras, eventuellt på livstid.

Hittills har det dessutom för internering av återfallsförbrytare krävts, att den anklagades förut ådömda straff uppgått till minst sammanlagt tio års straffarbete. Nu räcker det för internering, att den anklagade suttit inne i sammanlagt fyra år.

Förut har också för internering krävts, att den anklagade ställts inför domstol inom fem år efter den sista frigivningen. Om han kunnat hålla sig ordentlig i över fem år, skulle ett eventuellt återfall inte kunna leda till internering. Nu har denna tidrymd utsträckts till tio år. Om han alltså blir dömd för ett straffarbetsbrott efter nio och ett halvt år, sedan han dömts andra gången, kan han interneras.

Allt detta innebär mycket allvarliga skärpningar. Man kan i korthet säga, att den hittills gällande interneringslagen riktat sig mot verkligt typiska återfallsförbrytare, men den nya lagen kommer att gå betydligt utöver den kategorien.

Lagförslag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m. (Forts.)

Också i andra avseenden har lagen skärpts. Hittills har det t. ex. varit så, att den internerade i alla fall *kunnat* utskrivas efter fem år. Nu skall domstolen, alltjämt med bibehållande av den obestämda strafftiden, förordna om en viss kortaste tid, före vars utgång den internerade icke får släppas, nämligen minst fem och högst femton år. Var medeltalet kommer att ligga, vet jag inte; det kanske blir någonstans mellan åtta och nio år. Resultatet torde i varje fall bli en väsentlig förlängning av interneringstiderna.

Bestämmelserna i lagens 18 § om preskription synas mig också vara anmärkningsvärda och betecknande. Hittills har någon motsvarande preskriptionsbestämmelse inte funnits. Nu stadgas emellertid, att ådömd förvaring eller internering vare förfallen, såframt domen ej börjat verkställas inom femton år från det den vann laga kraft. Om alltså någon, som ådömts internering, har lyckats hålla sig undan i fjorton år och skött sig väl under denna tid men sedan dyker upp och blir gripen, skall han genast sättas in på förvarings- eller interneringsanstalt för obestämd tid. Jag vet visserligen, att lagutskottets ärade ordförande menar, att man för ett sådant fall bör ha i åtanke, att benådning kan meddelas för att rätta till sådana förhållanden. Men bestämmelsen karakteriserar ändå, förefaller det mig, andan i det föreliggande lagförslaget. Den andan är ett uttryck för det förhållandet, att man nu *tror* på hela detta interneringssystem fullt ut. Man tror, att det är någonting bra, någonting som bör tillämpas och utvidgas ytterligare. Det heter också i lagutskottets utlåtande: »Utskottet anser i likhet med departementschefen, att det skulle vara av värde att kunna använda dessa skyddsåtgärder i större utsträckning än nu är möjligt.» Detta är enligt mitt sätt att se en *fruktansvärd sats*.

Det har gjorts vissa beräkningar beträffande den nya lagen, och man är fullt på det klara med att den måste medföra, att ytterligare ett par, tre hundra människor skola komma in på de s. k. säkerhetsanstalterna. Jag kan, som jag sade, inte vara med om denna nya ordning, och jag ber att med några ord få förklara anledningen därtill.

Vad som är det centrala och karakteristiska i det ifrågavarande systemet, är *frihetsstraffet på obestämd tid*. Men frihetsstraff på obestämd tid vill jag beteckna som farliga, omänskliga och uttryck för ett överskattande av samhällets förmåga att genom anstaltsbehandling på ett psykologiskt lyckligt sätt påverka de i anstalterna instängda människorna.

De obestämda frihetsstraffen äro farliga för rättssäkerheten. Det var på sin tid i alla fall en oerhörd vinning för civilisationen, när kulturfolken under straffrättens utveckling kommo fram till reglerna om bestämda, tidsbegränsade straff i stället för den förut rådande ordningen, då delinkventerna kastades i fängelse på obestämd tid. Nu hålla vi faktiskt på att komma tillbaka till de obestämda frihetsstraffen och detta på två skenbart vitt skilda vägar, nämligen dels genom sinnessjukläkarna och den i sin linda befintliga vetenskapen om människornas själsliv och dels genom fascismen! I det ena fallet kallas de nya fängelserna för vårdanstalter eller säkerhetsanstalter och i det andra fallet kallas de för koncentrationsläger. Det finns i verkligheten ganska tydliga förbindelsevägar mellan dessa bägge riktningar, fastän man inte tänker på det. I bägge fallen åsyftas en uppfostran av fångarna. Man vill dem bara väl. Man skall göra dem till utmärkta statsmedborgare o. s. v. Det tror man sig kunna göra, i anstalterna! I bägge fallen dominerar en ny idé om statens rätt att kunna hänsynslöst förfoga över individernas frihet. Så fort talet nu ljuder om »samhällets intressen», ramla som korthus de gamla liberalistiska idéerna om individens rätt och frihet. Det är däri faran lig-

Lagförslag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m. (Forts.)
ger för rättssäkerheten, menar jag, och för resultatet av århundradens kultur-
arbete och vinningen därutav. Det var nyss en ärad ledamot av kammaren
som yttrade till mig: »Det skall vara *ordning* i samhället, om det skall kun-
na existera.» Ja, det skall vara ordning och klara regler och inte skynten
av godtycke på ett så centralt område som det här gäller: rättssäkerheten och
den personliga friheten.

Härtill kommer, såsom jag nyss sade, att de obestämda frihetsstraffen äro
omänskliga. Det ligger i verkligheten en mycket stor grymhet i systemet att
spärta in människor utan att ge dem någon bestämd ljuspunkt att se fram
emot. Också ett mycket långvarigt frihetsstraff kan fördragas, om den döm-
de åtminstone kan räkna veckorna och månaderna, till dess frihetens timme
skall slå. Men om han inte har någon bestämd tidpunkt att se fram emot,
verkar det självklart oerhört deprimerande. Då lagutskottet nyligen företog
en studieresa och bland annat besökte interneringsanstalten i Karlstad, var
det, såvitt vi hörde, en enstämmig uppfattning bland fångarna där, att just
den obestämda interneringstiden och frånvaron av varje hållpunkt för fram-
tiden var det, som mest pinade dem. Alla hade gladeligen utbytt den »hu-
mana» behandlingen i Karlstadsanstalten mot den stränga fängelse regimen på
Långholmen, bara de hade vetat, när straffet skulle taga slut.

När man talar om de »gynnsamma resultat», som man förväntar av utvidg-
ningen av området för denna straffform, bör man inte heller dölja för sig, att
man arbetar med rena skräckmedel.

På ifrågakvarande anstalt i Karlstad rådde dessutom en svår *nervositet*.
Inte för att inte själva behandlingsformen var human. Det fanns blommor i
fönstren och allt sådant där. Men vad som verkade så obevekligen enerve-
rande på de instängda var den rent psykologiska effekten av att år ut och år
in gå omkring bland samma människor, i samma rum, under samma livsformer.
Man har hört talas om polarfarare, som ha fått lov att övervintra och på så
sätt isolerats under ett eller ett par år och hänvisats till att vara uteslutande i
varandras sällskap. Man har hört talas om att de kommit till det stadiet, att
de slutligen inte längre tålt att se varandra och till sist gripits av vansin-
ne. På samma sätt verkar anstaltsinterneringen på de arma människor, som sedan
åtta, nio år tillbaka gått där i evigt samma miljö, sett evigt samma ansikten
och haft evigt samma arbetsmöjligheter och s. k. förströelser. Allt detta gör,
att jag vågar beteckna anstaltsinterneringen, hur humant den än må anordnas,
såsom en omänsklig och grym straffform.

Jag vill betona, att denna behandlingsmetod inte heller står i någon rimlig
relation till de begångna förseelserna. Herrarna tro kanske, att på dessa an-
stalter interneras utomordentligt farliga och osympatiska förbrytare? Nej,
det är inte så! Det är i själva verket i många, för att inte till och med säga
i de allra flesta fall mycket beskedliga människor, som sitta där och som
samhället håller på att mer eller mindre pina förnuftet ur. Av 51 internerade
på Karlstadsanstalten åren 1928—1935 voro inte mindre än 44 vanetjuvar. En
mängd av dessa sitta där sedan många långa år för rena obetydigheter. Sam-
manlagda värdet av vad vederbörande stulit, vilket redan renderat honom tio
eller femton års straffarbete och därpå internering, uppgår i en del fall till
summa summarum några hundra kronor. Vi ha ju den där utmärkta bestäm-
melsen i strafflagens 20 kap., att om den, som en gång dömts för stöld, sedan
begår snatter, skall brottet räknas såsom stöld. För en stöld av en obetyd-
lighet kan alltså vid tredje eller fjärde resan ådömas upp till fyra—sex års
straffarbete, fastän vederbörande i verkligheten inte är någonting annat än en
ganska hygglig, ehuru på ett visst område något defekt människa. Hädanefter
skall internering med ett minimum av tio år ådömas, när en sådan liten tjuv

Lagförslag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m. (Forts.)
tidigare fått fyra års straffarbete och kommer inför domstolen den tredje gången.

Det var med tanke på förhållandena i Karlstad, som jag nyss tillät mig tala om att straffreaktionerna inte böra vara sådana, att de stöta den allmänna rättskänslan eller såra våra samveten. Vad som pågår vid den anstalten är i verkligheten ganska upprörande. Jag riktar mig inte här i något avseende emot anstaltsledningen, som säkert gör vad den kan och för övrigt ingenting hellre önskar än att det skall komma in en smula frisk luft i anstalten, genom att man associerar något slags jordbruksanläggning till Karlstadsinternatet — utan jag riktar mig emot vad som faktiskt har blivit resultatet av statens lagar, beslut och åtgöranden på detta område. Det är riksdagen, som tagit ansvaret för detta system. Och nu skall det ytterligare utvidgas! Det anses vara så bra, att vi måste gå ännu längre! Det är kanske en personlig känsla, men jag måste säga, att jag inte tycker det är så förfärligt behagligt att gå fritt omkring i detta fina, trevliga och humana land, när man hela tiden vet, att vid våra interneringsanstalter pågår en både grym och meningslös behandling av relativt oskyldiga människor.

Jag vill också göra gällande, att hela anstaltssystemet vilar på en felaktig grundidé, nämligen den delvis övermodiga eller naiva föreställningen, att vi genom anstaltsvård kunna förbättra dem, som gjort sig skyldiga till antisociala handlingar. Det är klart, att man rent teoretiskt kan tänka sig sådana anstalter, som ha en verkligt förbättrande och uppbyggande verkan på de internerade. Men i verkligheten är det ju helt annorlunda! Vi veta, att i verkligheten folk inte blir bättre vare sig i anstalterna eller i fängelserna. Jag åsyftar därvid självklart inte de moderna, skolliknande hem, som inrättats för ungdom, som varit utan vårdnad och kommit på avvägar. Men vi veta dock, att vi härom året kommo underfund med, huru illa ställt det var på uppfostringsanstalterna. Jag syftar emellertid nu på den sorts säkerhetsanstalter, som det här är fråga om att inrätta och att utvidga.

Jag bestrider inte, att dessa anstalter naturligtvis kunna ha vissa goda sidor för de internerade. De kunna t. ex. tjäna såsom ett slags alkoholisthem för alkoholister, då dessa under interneringstiden tvingas att avstå från sprit. Jag bestrider inte heller ett ögonblick, att den s. k. eftervården som ju består i att den utsläppte får arbete och att man försöker lägga tillvaron tillrätta för honom en smula är en god sak. Men dessa effekter kunna självklart uppnås utan att man därför behöver svälja hela det nuvarande anstaltssystemet med hull och hår och dessutom utvidga det ytterligare.

Ingen kan övertyga mig om att det kan vara nyttigt för de internerade att vistas på anstalterna. Så som jag ser saken, består fängelsernas och anstalternas väsentliga fel däri, att de systematiskt beröva de instängda just de två egenskaper, som behövas i den sociala kampen för tillvaron, nämligen *självrespekt* och *aktivitet*. Staten förvandlar, så gott den kan, förut svaga människor till moraliska invalider.

För att intet missförstånd skall uppstå, vill jag betona, att t. ex. anstalten i Jönköping för fullständigt otillräckliga förbrytare var ännu dystrare än den i Karlstad! Man fick, när man såg Jönköpingsanstalten — den är ju ett provisorium, som det heter, men ett provisorium, som består år efter år — det intrycket, att det i alla fall var bra mycket bättre att vara vaneförbrytare än att vara alldeles otillräckelig. Jag bestrider i varje fall den sats, varmed utskottet inleder sitt tillstyrkande yttrande, nämligen att erfarenheten sedan år 1927 givit vid handen, att interneringsinstitutet visat sig utgöra ett effektivt och lämpligt medel mot vanebrottsligheten. Av sakkunnigebetänkandet kan inhämtas, att av 51 fall i Karlstad under åtta år utskrivits fyra. I ett fall

Lagförslag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m. (Forts.)

har man benådat vederbörande, därför att han blivit vansinnig. Dessa siffror kunna väl inte anföras som bevis för att erfarenheten av det nuvarande systemet har givit vid handen, att institutet visat sig utgöra ett effektivt och lämpligt medel mot vanebrottsligheten. Om man emellertid av de föreliggande siffrorna och uppgifterna — det finns ju andra än de nyss nämnda — anser sig kunna draga den slutsatsen, att de nuvarande två interneringslagarna ha verkat bra, vill jag för övrigt fråga: varför skall man då ändra dessa lagar? Om ett visst straff- och behandlingssystem, inom en viss ram, har visat sig gynnsamt, hur kan man då därav draga den slutsatsen, att samma system skall visa sig gynnsamt också inom en ny och vidare ram? Det är nästan, som om man sade, att eftersom de nuvarande straffreaktionerna mot mord, som är livstids straffarbete, har haft den effekten, att »återfall i brott» ytterst sällan förekommer bland de efter tjugtu år benådade mördarna, så låt oss utvidga livstidsstraffet att gälla också för en rad andra brott! Man kan ju dessutom alltid tala om »samhällets intresse», och hävda, att ju längre inspärningen är, desto bättre blir samhällsskyddet. Ändå visar det sig ofta nog, att man inte alls kan bekämpa brottsligheten på ett så enkelt sätt, att man bara skärper straffen.

Jag har inte blivit övertygad om, att vi med det föreliggande lagförslaget äro inne på en riktig väg. Jag kan naturligtvis tänka mig ett eller annat fall eller vissa grupper av fall, då man hjälpligt kan använda det nuvarande interneringssystemet, men jag har kommit till den uppfattningen beträffande dessa ting, att systemet i stort sett inte är bra som det är, och att det därför inte bör utvidgas.

Naturligtvis har jag observerat de »garantier», som uppställts för att inte internering må komma till stånd i oträngt mål. Jag må säga, att det verkar nästan, som om lagstiftarna själva fruktade för effekten av sin lag och därför söka skydda medborgarna emot lagens hot. Enligt förslaget skola i vissa fall både domstolen och interneringsnämnden, justitiekanslern och fångvårdsstyrelsen yttra sig, innan internering får komma till stånd. Enligt lagen är det emellertid endast domstolen, som är tvungen att *se delinkventen* före interneringsbeslutet. De övrigas yttranden kunna ske på pappersbasis. Om också i de flesta fall interneringsbeslutet komma att bli lagligt grundade, som man säger, fruktar jag ändå, att med den föreslagna ordningen i vissa, kanske enstaka men likväl mycket konkreta fall *oförsvarbara* interneringsbeslut kunna komma till stånd.

Jag vill också understryka, att man i detta sammanhang icke har gjort något försök att särskilja å ena sidan t. ex. den farliga brottslingstyp, som representeras av sedlighetsförbrytare, vilka kanske inte kunna låta småbarn vara i fred, och å andra sidan de tämligen ofarliga vanetjuvarna. Någon ändring av 20 kap. 7 § strafflagen har icke heller ifrågasatts. De rigorösa och medeltidsmässiga straffen vid iteration, återfall i tjuvnadsbrott, skola stå kvar och eventuellt kunna utbytas mot internering under tio till femton år. Alltjämt står den heliga äganderätten i förgrunden! De, som anses »farliga för annans egendom», jämställas utan vidare med dem, som anses »farliga för annans person». Det blir naturligtvis i verkligheten, framdeles liksom hittills, en mängd relativt ofarliga snattare, som komma att befolka interneringsanstaltens inferno. Men det är ju sant, om man tog bort småtjuvarna från anstaltarna, skulle det inte bli så många patienter kvar!

Med hela den syn jag har på dessa ting, herr talman, kan jag inte komma fram till något annat än ett avslagsyrkande. Innan vi utvidga det nuvarande anstaltssystemet, måste det visas, att det system vi ha kan göras acceptabelt. Och innan vi principiellt och i praktiken låta anstaltsinterneringen och den obe-

Lagförslag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m. (Forts.)
stämnda strafftiden i en mängd fall träda i stället för de fixerade fängelsestraffen, måste vi vinna en mycket större klarhet än den vi nu ha om den rätta metoden att behandla brottslingar. Jag ber därför att få yrka *avslag* på utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Fredrik Ström, Berglund och Englund.*

Herr **Klefbeck**: Herr talman! Jag vill börja med att uttrycka mitt varma tack för det allvar, som den förste ärade talaren lade in i sitt anförande, och för den sympati, med de allra olyckligaste, som han gav uttryck för. Det står för mig som en stilig, nästan kristen ståndpunkt att så varmt kunna ta sig an även de allra olyckligastes intressen. Men när han ställer sig så fullständigt avvisande till inte bara detta förslag utan till allt vad anstaltsväsen och internering heter, blir man betänksam, då man vet, vilken syndig värld vi bo i. Det är ju på det viset, att när vi leva i ett samhälle, måste vi ta en viss hänsyn till varandra. Man kan då inte få leva precis som man vill, utan för det helas väl måste man företa vissa skyddsåtgärder.

Vad är det då för klientel som de föreslagna lagarna om förvaring och internering äsyfta? Det är först och främst sådana människor, som ha gjort sig skyldiga till så svåra brott, att därpå kan följa straffarbete. Sedan skola de dessutom vara oemottagliga för den verkan, som straffet äsyftar att medföra, och därtill skola de vara vådliga för annans person och egendom. Dessa människor ha ju förut blivit behandlade endast med fängelsestraff och straffarbete. Man har stängt in dem i en liten bur, och de ha där blivit behandlade såsom samhällets menade, att de förtjänade för sina synder. Förr i världen rådde ju det betraktelsesättet, att sådana människor skulle straffas strängt, både för att de skulle känna samhällets reaktion emot dem och för att straffet möjligen skulle avskräcka andra från att begå sådana där saker. Men när man då fann, att fängelsevistelsen inte alls verkade förmånligt, så måste man ju ställa upp för sig problemet, hur man i stället skulle kunna inskrida mot dem. Då hade man först de förminskat tillräkneliga, som hade begått brott och voro oemottagliga och vådliga men dessutom av en sådan sjäsläggning, att straff inte verkade på dem på något sätt förädlande eller förbättrande, utan när de efter en kortare eller längre tids straffarbete kommo ut, voro de färdiga till nya brott, och så började den gamla historien oupphörligt igen. Dessa återfallsförbrytare hunno ju knappast komma ut i livet, innan de genast snattade eller stulo eller begingo andra brott, och så dömdes de igen. Detta kunde ske, har jag hört sägas, ända till 16, 17 gånger.

Då tänkte man, att man skulle reagera emot dem på annat sätt. Att samhället måste göra något, förefaller mig självklart. Man fick annars det intrycket av herr Brantings anförande, att den konklusion, som man skulle dra av hans premisser vore, att man skulle lämna de här stackarna på fri fot och låta dem få leva som de ville här i samhället. Jag tror, att det vore det allra sorgligaste av alltsammans. Det skulle för dem själva vara allt annat än fördelaktigt. Dessa stackare ha ju i de allra flesta fall inte något hem. När de komma ut, ha de ingen annan omgivning än den allra sämsta dräggen i storstaden eller på andra platser. De ha inte något annat ställe att ligga på om natten än i de sämsta nattlogierna, där andan är totalt förstörande och deprimerande. Att släppa dem ut i eländet på det viset tycker jag inte vore någon barmhärtighet ens emot dem själva. Därtill kommer, att de ju äro rätt besvärliga även för samhället. Det är sant, som herr Branting säger, att i lagen talas om två grupper, sådana som äro vådliga för annans person, och sådana som äro vådliga för annans egendom. De senare äro ju relativt ofar-

Lagförslag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m. (Forts.)
liga, därom är jag så ense med honom, fast det är ju inte heller så trevligt, när de gå och plocka från den ene eller andre, vad han möjligen sätter värde på. Men det är annorlunda med dem, som äro farliga för andras person. Det finns bland dem sådana, som äro farliga för våra små barn, som de kunna göra fasligt illa. Och det gäller inte bara barn! Jag känner fall, där sådana människor stått gömda i förstugor och rusat fram och överfallit hyggliga, präktiga människor och försökt pressa ut pengar av dem, och när ingenting annat hjälpt, ha de skrutit över att de vore perversa, för att på det sättet möjligen kunna skrämma vederbörande att ge dem de pengar, som de önskade.

Att släppa dessa lösa kan sålunda inte vara barmhärtigt mot dem själva eller gagneligt för samhället. Då kommer jag till den slutsatsen, att då måste väl samhället inskrida, och då är jag ense med herr Branting om att för sådana som det här är fråga om är fängelsestraff icke lämpligt. Det har visat sig, att man den vägen icke når det mål, som man syftar till.

Då har man förvaringen för de förminskat tillräkneliga, och så har man interneringen för återfallsförbrytarna. Vad de förra beträffar, de förvarade, finns det ju olika grupper, det finns kanske sådana, som inte ens en human anstaltsvård hjälper. I förbigående skulle jag kanske säga, att när herr Branting liksom sätter likhetstecken mellan straff och anstaltsvård, mellan fängelse och anstalter, så tror jag, att det är att skjuta över målet, ty det är inte bara namnen som skilja, utan hela den behandling, som där förekommer, är ju så totalt olika; och det är just därför att behandlingen på fängelset har varit misslyckad, som man har försökt komma in på den andra behandlingen, den på interneringsanstalterna och förvaringsanstalterna.

Jag sade, att det finns olika grupper på förvaringsanstalterna, och det finns då en grupp, som kanske är rätt oemottaglig. Men så finns det också en annan inte så liten grupp människor, som egentligen inte äro så sjunkna, om jag får säga så, utan äro svaga, viljelösa människor, som inte ha någon ryggrad och inte, som herr Branting sade, ha vare sig självrespekt eller möjlighet till aktivitet kvar. Hur gör man nu inom förvaringsanstalterna för deras del? Ja, först och främst håller man dem där borta från alla dåliga inflytelser där ute i det sällskap, som de uppsöka i vanliga livet. Sedan har man försökt att så småningom vänja dem vid litet arbete. Därtill har man, vilket kanske är det allra viktigaste, ställt i utsikt, att om de sköta sig, skola de bli utsläppta på prov. Och man har inte bara ställt detta i utsikt, utan man har också tillämpat det i många, många fall. Så underligt det låter i vår egoistiska värld, finns det ännu i denna dag fullt med människor, som äro villiga att taga sådana här stackare i sin tjänst, när interneringsnämnden kan vitsorda, att de vilja försöka börja ett annat liv. De äro villiga att taga dem i sin tjänst och ge dem arbete samt låta dem få litet av den där respekten för sig själva, som herr Branting talade om och som jag tycker är någonting ovärderligt för en människa. Och de få inte bara respekt inför sig själva utan börja också känna, att de äro mäktiga att utträtta någonting, att det finns en handlingskraft, som vaknar inom dem.

Herr Branting talade om statistiken från interneringsanstalten, men han nämnde också, ehuru blott i förbigående, att det även finns goda resultat från erfarenhetens fält; det är just vad det finns från dessa förvaringsanstalter. Jag kommer ju aldrig ihåg siffror, men jag vågar stå för att en mycket god procent av dessa, som blivit utskrivna på prov, i den nya omgivningen och med ett nyttigt arbete kunnat rätta upp sig och bli hyggliga och präktiga människor.

Om det nu visat sig, att lagen verkar på detta sätt, att människor bli återgivna åt livet, så är det väl inte så underligt, om vi gå med på ett förslag, som

Lagförslag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt m. m. (Forts.)
går ut på att försöka vidga gränserna för den nu gällande lagen, så att många, som man förut inte inbegripit under lagen, skulle komma under densamma. Man börjar ju försiktigt, och så går man litet vidare, när man får uppmuntrande erfarenheter.

Nu är det visserligen sant, att vad de som syssla med dessa ting åsyfta ännu inte kunnat realiserats såsom de ville och att mycket, mycket ännu återstår att göra. Det beror ju på att de anstalter vi behöva inte kunna trollas fram, utan att det tar sin tid, innan de kunna bli verklighet. Men vad beträffar de straffrifyklarade, ha vi ju nyss beslutat, att vi skola upprätta sekundärsinnessjukhus. Dit skola överföras lugna patienter från de vanliga sinnessjukhusen, och därigenom skola platser öppnas för straffrifyklarade, som då skola kunna komma in på de vanliga sinnessjukhusen och få den vård, som de behöva och som där kan beredas dem.

Vidare vet jag, att det är planer å färde att så snart som möjligt få till stånd en anstalt just för dessa psykopater, femsexorna, som vi kalla dem, de där förminskat tillräkneliga, där man bättre skulle kunna ge dem den vård och den behandling, som man hittills försökt ge dem med de ringa hjälpmedel, som nu finnas, och vilken visat sig gagnrik och god.

Om det sålunda redan finns några möjligheter att förverkliga detta och vi hoppas och bida, att dessa möjligheter i utsträckt grad skola förverkligas, så tycker jag, att man kan vara glad, om det kan beredas också dessa olyckliga människor åtminstone någon möjlighet att komma till en människovärdig tillvaro igen.

Jag skall kanske inte hålla på längre. Annars var det litet mer, jag ville säga. Men huvudsumman av alltihop blir, att vi kunna inte inför detta svåra problem, där vi känna så djupt med de olyckliga, stanna vid att ingenting vilja göra, att det är hopplöst alltsamman, utan vi måste försöka visa vår medkänsla med dem på det sättet, att där det finns möjlighet att upprätta någon eller några eller många, där skola vi försöka denna möjlighet. Det är därför jag menar, att vi här i första kammaren med mycket gott samvete och med varmt hjärta kunna biträda utskottets förslag, som jag ber att få yrka bifall till.

I herr Klefbeck's yttrande instämde herrar *Elof Andersson, Walles, Ruben Wagnsson* och *Härdin*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, angående ändring i vissa delar av första kammarens ordningsstadga, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Lagförslag om barnbidrag m. m. Föredrogos ånyo sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om barnbidrag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 19 mars 1937 dagtecknad proposition, nr 276, vilken hänvisats till lagutskott och därefter tilldelats andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

Lagförslag om barnbidrag m. m. (Forts.)

- 1) lag om barnbidrag;
- 2) lag om förskottering av underhållsbidrag till barn; samt
- 3) lag om kommunala pensionstillskott m. m.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehafat sju med anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 329 av herrar *Sandén* och *Västberg* samt nr 330 och nr 331 av friherre *Lagerfelt* m. fl. ävensom motionerna i andra kammaren nr 581 av herr *Bäckström* m. fl., nr 582 av herr *von Seth* samt nr 583 och nr 584 av herr *Petersson* i Lerbäcksbyn m. fl.

Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hade omförmälda proposition och motioner hänskjutits till behandling i sammansatt stats- och andra lagutskott, vilket utskott i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande att det i propositionen framlagda förslaget till lag om barnbidrag icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om barnbidrag;

B) att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts i propositionen framlagda förslag till

- 1) lag om förskottering av underhållsbidrag till barn;
- 2) lag om kommunala pensionstillskott m. m.;

C) att motionerna I: 330, II: 581, II: 582 och II: 583 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt;

D) att motionen I: 329 måtte anses besvarad genom vad utskottet under A) och B) hemställt; samt

E) att motionerna I: 331 och II: 584, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under B) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Hansson, Sigfrid**: Herr talman! Jag hemställer beträffande föredragningen av detta utlåtande, att detsamma må företagas till avgörande punktvis samt vardera av punkterna A och B 1 på det sättet, att till en början föredrages utskottets lagförslag paragrafvis och där så erfordras även momentvis, med promulgationsstadgande, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan föredrages, att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet, samt att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten A.

Utskottets förslag till lag om barnbidrag.

1 §.

Denna paragraf lydde:

I de fall, som nedan i denna lag angivas, skall av allmänna medel särskilt bidrag (*barnbidrag*) utgå till uppehälle och uppfostran åt barn, vars föräldrar, adoptivföräldrar, fader, adoptant eller adoptants make avlidit, eller vars fader, styvfader, moder, adoptant eller adoptants make är arbetsoförmögen.

Lagförslag om barnbidrag m. m. (Forts.)

För barn, som är adopterat, utgår barnbidrag allenast därest barnet i sin egenkap av adoptivbarn enligt 4 § är berättigat till sådant bidrag.

Såsom arbetsförmögen anses i denna lag den, som på grund av varaktig oförmåga till arbete är berättigad till folkpension enligt lagen om folkpensionering.

Herr Holmström: Herr talman! Jag skall anhålla att få yttra mig om de två framlagda förslagen.

Jag ber att få erinra om att för någon tid sedan, då här i kammaren behandlades frågan om dyrortsgrupperade folkpensioner, herr statsrådet och chefen för socialdepartementet höll ett anförande, i vilket han »deklasserade fattigvården», som jag uttryckte mig, då jag ansåg mig ha anledning att reagera mot hans uttalande. Det är samma anda av deklassering av fattigvården, som ligger till grund för de nu framlagda förslagen. Barnpensioneringssakkunniga ha i sina betänkanden sagt många förnedrande ord om fattigvården, varav det mildaste kanske är, att det är »förödmjukande» att vända sig dit. Det är emot detta, som jag ånyo ber att få reagera.

Varifrån underblåses denna anda? Ja, den kommer från människor, som bruka kalla sig »socialt intresserade», men som i regel äro ganska okunniga om hur det sociala hjälparbetet bedrives. Den underblåses också av folkpensionsintresserat folk, och jag vågar säga, att självaste kungl. pensionsstyrelsen i det stycket icke är oskyldig.

Jag vill fråga: är det rättvist och klokt att driva en sådan propaganda? Är det rättvist mot de män och kvinnor, som arbeta inom fattigvården, i fattigvårdsstyrelserna eller såsom funktionärer? Är det någon, som verkligen på allvar kan vilja göra gällande, att en ledamot av en barnavårdsnämnd eller en ledamot av pensionsnämnd är en klokare, humanare och mera vidsynt människa än en ledamot i en fattigvårdsstyrelse?

Jag fäster mig inte vid det, ty vi som arbeta inom fattigvården äro vana att få kländer. Nej, jag reagerar emot det *av hänsyn till de människor, som behöva anlita fattigvården*. Förstå ni inte, mina herrar, hur bittert det måste kännas för en gammal man eller en gammal kvinna, som måste anlita fattigvården, att få höra detta tal om att det är förödmjukande för honom eller för henne att göra det. Och är det klokt att på sådant sätt uppdelade de människor, som behöva anlita samhällets hjälp, i klasser; att skapa fram en *överklass* av understödstagare — de som få understöd från barnavårdsnämnden eller pensionsnämnden o. s. v. — och en *underklass* — de, som måste anlita fattigvården.

Jag skall taga ett exempel. Och jag går rakt på sak. Det här föreliggande lagförslaget om förskottering av underhållsbidrag till barn gynnar de utomäktenskapliga förbindelserna och särskilt dem av mera tillfällig art. Första paragrafen säger: »Barn, vars fader enligt rättens beslut eller skriftligt, av två personer bevittnat avtal är pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till barnet, äger att, sedan förfallodag för bidraget förflutit utan att bidraget guldits, med belopp och under villkor som nedan sägs av allmänna medel erhålla förskott å bidraget.» I andra stycket heter det: »Vad sålunda stadgats skall icke äga tillämpning i fråga om barn, vars moder sammanbor med barnets fader.»

Det gäller utomäktenskapliga barn. En kvinna, som har ett mera regelmäsig förhållande till barnets fader, utan att vara gift med honom, står utanför lagens bestämmelser. Men en kvinna, som har tillfälliga förbindelser med än den ene och än den andre, kanske bor en tid med en man och blir moder, sedan bor en tid med en annan man och blir moder — hon skall gynnas av lagen.

Lagförslag om barnbidrag m. m. (Forts.)

Tänk er nu, mina herrar, en gammal hederlig gumma, som har gjort ifrån sig sitt livsdagsverke och som på sin ålderdom behöver hjälp av fattigvården! Jämför den gamla kvinnan med en sådan där flicka, som genom tillfälliga förbindelser blir moder till ett eller flera barn! Den sista kvinnan betraktas som så fin, att hon inte får besudlas med något så förnedrande som att vända sig till fattigvården. Men den där gamla hederliga gumman skall behöva underkasta sig den — som man vill mena — förödmjukelsen. Jag tycker, att detta exempel talar sitt ganska tydliga språk om vad jag menar, när jag reagerar mot hela denna propaganda, vilken, som jag nyss sade, syftar till att deklassera fattigvården.

Jag skall av hänsyn till den sena tidpunkten på riksdagen inte bli mångordig. Jag ber att få instämma i vad reservanterna, herrar Skoglund och Wistrand, uttalat, då de anse, att detta lagförslag bör avslås.

Jag läser på sidan 12 i utskottets utlåtande: »Enligt nu ifrågavarande förslag skola ärenden rörande barnbidrag handhavas av pensionsnämnderna och pensionsstyrelsen samt ärenden rörande bidragsförskott av barnavårdsnämnderna.» Man inför alltså här hjälpåtgärder, som man fördelar — »splittar» — på två institutioner i kommunen, pensionsnämnden och barnavårdsnämnden. Så säger utskottet: »Utskottet vill i detta sammanhang erinra, att andra lagutskottet i sitt utlåtande nr 50 föreslagit riksdagen att hos Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av lagstiftningen rörande samhällets hjälpverksamhet, därvid frågan om en rationell organisation av denna verksamhet borde ägnas särskild uppmärksamhet. Obestriddigt är, såsom departementschefen framhållit, att den nu föreslagna organisationen kommer att medföra ytterligare splittring inom socialvården.» Och utskottet fortsätter: »Då utskottet nu tillstyrker den av Kungl. Maj:t föreslagna organisationen av barnbidragsverksamheten, sker detta under förutsättning, att vid den allmänna översyn, som kan förväntas, denna fråga underkastas förnyad prövning, därvid lämpligheten att anförtro barnavårdsnämnderna denna verksamhet bör övervägas.» Man läser ju mellan raderna här, att utskottet ber om ursäkt för att det kommer fram med detta förslag.

Jag frågar: kan det vara klokt att i samma andedrag som riksdagen påpekar att splittring råder inom socialvården och begär utredning om dess rationalisering, riksdagen ytterligare utvidgar denna splittring? Bör det inte vara klokare att låta detta anstå i avvaktan på den utredning, som riksdagen begärt och som herr statsrådet och chefen för socialdepartementet flera gånger och även i sitt yttrande till detta lagförslag har ställt i utsikt. Det är inte någon så särdeles stor brådska med detta. Dessa barn ha dock klarat sig ganska bra hittills. Har det brustit på något enstaka håll, så vill jag påstå, att det inte är den nuvarande lagstiftningens fel. Det har berott på de kommunala organen, som inte haft tillräckligt sinne för denna sak och inte kunnat tillämpa lagen. Sådana fall äro säkerligen mycket snart räknade i vårt land och hänföra sig till en längre tillbaka liggande tid. Vår nuvarande lagstiftning ger faktiskt dessa barn deras rätt.

Att det råder osäkerhet hos dem som föreslå de nya lagarna framgår ju också av utskottets specialmotiveringar. Där säges under 9 § 2 mom.: »Departementschefen, som beaktat behovet av en samverkan mellan olika hjälporgan, har såsom sin mening uttalat, att föreskrifter rörande formerna för ett dylikt samarbete icke borde meddelas, förrän praxis givit anvisning på den lämpligaste av de olika möjligheter, som kunde ifrågakomma.» Så pass osäker på saken är departementschefen. Nu har visserligen utskottet genom utvidgningen av denna paragraf försökt råda bot på detta, sådan den nu kan vara.

Sedan säger utskottet angående 5 § i den andra lagen: »Skulle erfarenheter- na vid lagtillämpningen giva vid handen, att bestämmelsen erhållit en mindre

Lagförslag om barnbidrag m. m. (Forts.)
tillfredsställande utformning, böra statsmakterna givetvis taga ifrågavarande
spörsmål under omprövning.» Ja, här är ju ytterligare ett uttalande, som
visar, hur pass osäker man är på sin sak, och som styrker mig i min upp-
fattning, att det är klokast att låta den anstå och övervägas vid den översyn
av hela den samhällseliga socialvården, som med säkerhet snarligen kommer
till stånd.

Med dessa, som jag försäkrar, herr talman, få ord anhåller jag att få yrka
avslag på förslagen.

Herr Myrdal: Herr talman! Riksdagen är nu, om den beslutar enligt ut-
skottets förslag, ånyo i färd med att förverkliga en stor och viktig reform
av barnavårdande och familjevårnande karaktär. Det viktiga att här påpeka
och understryka är den stora enighet, som råder i frågan. Herr Holmströms
avslagsyrkande nyss är i själva verket bara att anse som ett undantag, som
blott bekräftar regeln.

Herr Holmström hade två väsentliga invändningar, två väsentliga argument
för sitt avslagsyrkande. Det ena var principiellt och innebar, att dessa båda
lagar skulle betyda ett nytt steg på vägen att deklassera fattigvården. Jag
måste nog räkna mig till de — om jag skrev upp rätt, vad herr Holmström
sade — »socialt intresserade personer i Sverige, som äro ganska okunniga om
sociala förhållanden», när jag menar, att det hör till de allra viktigaste och
angelägnaste sakerna i svensk socialpolitik, att man tar bort barnavården från
fattigvården, att man alltså sörjer för hjälp åt barnen på annat sätt än genom
fattigvården. Och jag vill påpeka för herr Holmström, att i det hänseendet
tycks jag befinna mig i mycket gott sällskap, eftersom även hans egna parti-
vänner i utskottet ha givit sitt bistånd till detta förslag, som i själva verket
bygger på den grundsatsen, att barnavården i själva verket icke hör fattig-
vården till.

Det är klart, att så länge vi ha en fattigvård, gäller det för oss att se till,
att denna är så bra som den möjligtvis kan vara. Men vi äro ju sedan flera
decennier i färd med att utfinna de vägar, varigenom vi för olika kategorier,
den ena efter den andra, kunna sörja på ett bättre sätt än genom fattigvården.
Jag vill understryka, att en kritik av den principiella typ, som herr Holmström
levererat mot dessa båda lagförslag, skjuter så uppenbart över målet, att den
inte gärna kan tas på allvar. Den skulle i själva verket gälla hela den social-
politik, som så småningom har genomdrivits under årens lopp genom tämligen
enhälliga beslut i riksdagens kamrar.

När herr Holmström säger, att man genom denna förskotteringsverksamhet
skulle »gynna de utomäktenskapliga förbindelserna», kan jag, som under det
senaste året har kommit att syssla en del med att utreda beskaffenheten av
både utomäktenskapliga och inomäktenskapliga förbindelser, inte låta bli att
dra på munnen åt denna föreställning. Föreställningen skulle väl vara den,
att en kvinna skulle inlåta sig på en könsförbindelse för att bli havande i syfte
att därefter kunna utvinna en förskottering av underhållsbidrag, om nämligen
hon och barnafadern skulle befinna sig i en sådan ställning, att detta vore
möjligt. Jag tror nu, att det är en fullkomlig illusion från herr Holmströms
sida, att unga kvinnor i större utsträckning skulle handla, drivna av sådana
motiv. Det finns nog andra motiv, som äro tillräckligt starka för att leda till
att det blir utomäktenskapliga barn. Hjälpen är ju helt och hållet till för bar-
nens skull, icke för mödrarnas. Det finns i lagen en särskild paragraf, som
ålägger barnavårdsnämnd att noga övervaka, att medlen komma barnen till
godo. Och detta lär väl hindra modern att få en sådan profit, att utomäkten-
skapliga förbindelser på grund därav skulle vara lömande.

Lagförslag om barnbidrag m. m. (Forts.)

Medan herr Holmströms första argument gällde båda lagarna och ledde honom att yrka ett absolut avslag på tanken, så gällde, såvitt jag förstod, hans andra argument bara förskotteringsverksamheten, och där drev han inte sitt yrkande längre än att vi skulle vila på reformen, till dess vi hade den bättre utredd. Han påpekade, hurusom frågan om socialvårdens organisation är aktuell och snart kan och bör komma under utredning och menade, att vi inte ytterligare böra öka splittringen i den svenska socialpolitiken.

Den splittring, som vi ha på socialvårdens område, kan från organisatorisk synpunkt te sig såsom mycket beklagansvärd. Men den är dock i själva verket i sista hand just resultatet av det kraftiga sociala reformarbetet, som har drivits under den sista tiden. Och ser man i detta reformarbete något som är högeligen önskvärt och något som rent av är nödvändigt, då kan man naturligtvis inte tveka att genomföra stora reformer, även om denna splittring skulle ökas och även om man icke från början kan finna den rätta organisationsformen. För min del hyser jag den uppfattningen, att man även på socialpolitikens område har att gå stegvis, har att pröva sig fram, att göra, om uttrycket tillåtes, experiment och att därför vara beredd att så småningom anpassa lagarna till att allt bättre svara till sina ändamål. Det viktiga är dock, att vissa konkreta reformer göras, att vissa människor hjälpas på ett lämpligt sätt, och sedan blir det vår sak, mina herrar, i riksdagen att under kommande år söka få så mycket system och reda som möjligt i verksamheten. Jag tror för övrigt, att detta tal om splittring i socialvården är betydligt överdrivet, och jag misstänker att några — ehuru lyckligtvis inte många — använda detta tal för att hämma det socialpolitiska reformarbetet.

Som jag ser denna reform — om jag återvänder till herr Holmströms första argument — är min kritik snarare den, att det är vissa viktiga hjälpbehövande grupper av barn, som inte blivit hjälpta. Dit höra barnen i de fattiga, mycket barnrika familjerna. Det pågår emellertid utredning om den saken, och riksdagen lär väl ganska snart, kanske redan nästa år, stå inför avgörandet, hur den skall finna en lämplig form att hjälpa även dessa. Till de uteslutna kategorierna höra också dessa stackars barn, som inte ha kunnat få en fader fastställd. Sakkunniginstanser i långa rader, med den kommitte, som har gjort det förslag, varpå propositionen bygger, i spetsen och med departementschefens understrykande, hava framhållit, att dessa barns läge är särskilt behjärtansvärt. När nu utskottet i sin motivering ger uttryck åt den förhoppningen att frågan om hjälp i någon form åt även dessa barn snart måtte upptagas till prövning, tror jag, att socialministern inte skall låta denna förhoppning komma på skam.

Vad gäller organisationsfrågan vill jag, och jag är där överens med utskottet, delvis ge kritikerna rätt i att vi inte ha lyckats få den organisationsform, som är den bästa möjliga. Genom att dessa båda verksamheter ha lagts på skilda kommunala nämnder ha lagbestämmelserna inte kunnat givas en önskvärd konformitet. När vi lagt barnbidragsverksamheten på pensionsnämnderna i stället för på barnavårdsnämnderna ha vi gjort någonting, som är något annat än det naturliga, ty det naturliga är dock att lämna barnbidragsverksamheten åt barnavårdsnämnderna, som äro samhällets lokala organ för barnvården. Det kan inte nekas, att det principiellt är att beklaga, att inkomstsuppskattningen i förskotteringsverksamheten har måst utformas mindre sakligt strängt än i bidragsverksamheten och att den löpande kontrollen i förskottsverksamheten inte är så förnämlig som den kunnat göras i bidragsverksamheten, där man ju har hjälp av pensionsstyrelsens ombud.

Det skäl, som dock här talat för att bidragsverksamheten skulle lämnas åt pensionsnämnderna, är ju, att barnavårdsnämnderna för närvarande inte äro

Lagförslag om barnbidrag m. m. (Forts.)

tillräckligt effektivt organiserade för att man skall våga lasta, inte bara förskotteringsverksamheten utan även bidragsverksamheten på dessa nämnder. Desto viktigare är det emellertid då att med det snaraste genomföra en sådan effektivisering av barnavårdsnämndernas arbete och av den löpande kontrollen över deras ekonomiska förvaltning, att de så snart som möjligt kunna komma att sörja även för barnbidragsverksamheten.

Inom utskottet har det varit en stark majoritet, som ju också framgår av utskottets utlåtande, för den principiella tanken att barnbidragsverksamheten hör barnavårdsnämnderna till och att, även om man provisoriskt godtager pensionsnämnderna som organ för denna verksamhet, man dock motser, att det skall tagas under förnyad prövning mycket snart, hur denna verksamhet skall kunna läggas över till barnavårdsnämnderna, varvid man ju, som jag ser det, kan komma att rationalisera båda dessa verksamheter mer än nu blivit fallet.

För mig är det emellertid inte enbart organisatoriska skäl, som göra att jag med särskild tillfredsställelse har varit i tillfälle att underteckna ett utskottsutlåtande, där denna passus i motiveringen finnes, utan det är också vissa principiella skäl. Jag vill erinra om att det dock har framskyttat under denna frågas tidigare diskussion och till och med i det betänkande, som ligger till grund för reformen, att ett skäl att lägga barnbidragsverksamheten under pensionsnämnderna skulle vara, att eljest denna verksamhet skulle få fattigvårdskaraktär. Barnavårdsnämnderna skulle vara alltför fattigvårdsbetonade, och därför vore det rent av en fördel att lägga verksamheten under pensionsnämnderna.

Emot hela denna tankegång måste jag för min del principiellt lägga min gensaga, och det är med en särskild tillfredsställelse som jag ser, att denna tankegång inte påträffas i departementschefens motivering för den organisationsform, som han har föreslagit och som utskottet därefter har följt. Det är visserligen sant, som jag sade i början av mitt anförande, att vi äro eniga om att barnavården skall tagas bort från fattigvården, men det är en princip, som gäller *alla* barn. Det finns ingen anledning att här undantaga vissa grupper barn. Gör man det, då — för att här använda ett uttryck, som redan herr Holmström använt — löper man den faran att man »deklasserar» inte fattigvården utan barnavården, att man trycker ned barnavården till fattigvårdsnivån. Vill man höja barnavården och närmast barnavårdsnämndernas verksamhet, är det viktigt, att man inte undanhåller barnavårdsnämnderna den ekonomiska barnavården.

I Finland skiljer man ju ibland mellan uttrycken barnskydd och barnavård; med barnskydd menar man den mera inspekterande, uppsiktsmässiga, polismässiga sidan av verksamheten, medan man med den egentliga barnavården avser allt det andra, den upplysande, rådgivande och den ekonomiskt stödjande sidan. Dess värre är det ju så, att våra barnavårdsnämnder hittills i stor utsträckning men dock med viktiga undantag ha kommit att mest syssla med barnskydd; beträffande den egentliga barnavården, den profylaktiska barnavårdspolitiken ha de icke kommit långt. Det är ju skälet, varför inte socialministern nu vågar anförtro dem barnbidragen. Står man i det läget, är det det viktigaste att så snart som möjligt allmänt stärka och höja barnavårdsnämnderna och att göra detta i den takt, varmed man anförtror barnavårdsnämnderna nya och ökade uppgifter, som ligga i linje med den socialpolitik, som nu kraftigt föres här i landet.

För min del kan jag inte neka till att jag, när jag bedömer denna fråga, tänker på vissa stora framtida reformer, som vi stå inför och för vilka man kan hysa en viss oro med hänsyn till de organisationsformer, som vi då kunna komma att vara tvungna att välja. Jag tänker t. ex. på hjälpen åt de barnrika

Lagförslag om barnbidrag m. m. (Forts.)

fattiga familjerna, varom vi hålla på att göra en utredning i befolkningskommissionen. Det är mycket möjligt, att hjälpen för dessa familjer, som ju framför allt äro vanliga på landsbygden och särskilt i landets norra delar, lämpligen, åtminstone delvis, bör anordnas i samma former som barnbidragsverksamhetens. Jag frågar då: skola vi låta pensionsnämnderna sköta denna verksamhet? Eller jag tänker på den inspekterande, kontrollerande och subventionerande verksamhet för institutioner för vård av barn i förskoleåldern — från barnkrubbor till privata kindergarten — som vi så småningom måste taga upp till övervägande: skola vi måhända av hänsyn till dessa privata kindergarten anse, att den verksamhet, som där bedrivs, är för fin för att kunna läggas under barnvårdsnämnderna? Och i så fall, var skola vi lägga den? Den rätta vägen är enligt min mening att inrikta sig på att göra barnvårdsnämnderna till vad vi mena att de skola vara — det enhetliga, starka, effektiva, väl kontrollerade organet för hela samhällets barnavård i kommunerna.

Jag vill för min del gå ännu längre och tänka mig, att dessa nämnder skulle ha inte bara den egentliga barnavården om hand utan också en hel del andra uppgifter av allmänt familjevärnande natur. Vi ha nyss här i riksdagen beslutat om bosättningslån för unga trolovade, som ämna ingå äktenskap. Det vore ju nära nog stötande — redan med hänsyn till barnvårdsnämndernas namn — om vi skulle ha tänkt oss det kommunala organet för denna låneverksamhet vara barnvårdsnämnderna, och vi ha bland annat därför måst tillskapa särskilda kommunombud. Nog skulle det emellertid förefalla mycket rimligt, om man i framtiden hade en enhetlig nämnd för inte bara barnavård utan även hela den profylaktiskt uppbyggande familjepolitiken överhuvud taget, där då en sådan omsorg som prövningen av bosättningslåneansökningar även skulle höra naturligt hemma.

Inom utskottet har det, som jag sagt, funnits en mycket stor majoritet för att principiellt även barnbidragsverksamheten bör höra under barnvårdsnämndernas domvärjo och att därigenom skulle vinnas en större enhetlighet och överensstämmelse mellan dessa båda lagar. När vi ändå till slut ha stannat för socialministerns förslag, är detta inte bara på grund av skyldig respekt för socialministerns uppfattning och med hänsyn till den sena tiden på årets riksdag, som ju gjort en så genomgripande omläggning mycket svår, utan även därför att vi, låt vara mer eller mindre starkt, dock delat den uppfattning, som låg till grund för propositionens förslag, nämligen att dess värre barnvårdsnämnderna för närvarande inte äro tillräckligt starka att övertaga både förskotteringsverksamheten och denna barnvårdsverksamhet.

Jag har inte velat underlåta att giva dessa principiella synpunkter på denna fråga, när den ändå har kommit att debatteras. Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag, som ju i allt väsentligt överensstämmer med den kungl. propositionens.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Då min ärade vän och meningsfrände, herr Holmström, här yrkat avslag, finner jag mig böra, eftersom jag deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende, framlägga min syn på detta spörsmål. Jag ber då att få tillkännagiva, vilket ju också kan utläsas i betänkandet om mitt ställningstagande inom utskottet, att jag finner denna reform innebära ett betydande socialt framsteg och därför värd att läggas till grund för det arbete på barnvårdens område, som i och med dessa lagförslags godkännande kommer att inledas.

Det är klart, att man i en del detaljer kan ha vissa erinringar att göra och sådana ha ju också framställts reservationsvis av bland andra undertecknad.

Lagförslag om barnbidrag m. m. (Forts.)

Men när jag här haft att väga dessa erinringar emot denna stora och betydelsefulla reform och det syfte som man här i stort söker vinna, har jag icke ansett mig med min röst vilja bidra till att avvisa denna lagstiftning, som jag betraktar som ett socialt framsteg på barnavårdens område.

Det överraskade mig, att herr Holmströms avslagsyrkande omfattade båda förslagen. Beträffande det första lagförslaget, lagen om barnbidrag, ha ju även samtliga i utskottet deltagande högermän varit ense, så att på den punkten ett enhälligt utskottsutlåtande föreligger. Det har visserligen väckts en motion ifrån högerhåll, där det yrkas ändring, nämligen så att det hela måtte överföras till barnavårdsnämnderna. Om detta har herr Myrdal talat. Jag har inom utskottet arbetat för att en sådan överflyttning skulle ske, men då man här får betrakta detta lagkomplex såsom en försökslagstiftning och man väl får antaga, att den inte kan bli för alltid bestående, utan att sådana ändringar, som betingas av erfarenheten, kunna komma att göras, har jag inte ansett mig böra gå emot förslaget bara därför att den av oss föreslagna ändringen inte nu kunnat genomdrivas.

Beträffande den första lagen, om barnbidrag, uttalas det även i högermotionen att högermotionärerna från sina utgångspunkter »biträda jämväl grundtanken i den lösning, som änkebarnens försörjningsfråga erhållit i Kungl. Maj:ts förslag till lag om barnbidrag. Genomförandet av denna lag kommer att beteckna ett framsteg för en sådan hem- och familjevårdande politik, som utgör en av hörnstenarna i den konservativa åskådningen.» Och jag instämmer till fullo i detta uttalande.

Beträffande lagen om förskottering av underhållsbidrag ha meningarna varit något mera delade. I framförda motioner ha från några motionärers sida yrkats avslag, och två ledamöter av utskottet ha också reserverat sig för avslag på detta lagförslag. Som jag nämnde har jag även beträffande denna lag ansett mig böra biträda det föreliggande förslaget, även om, som synes av utlåtandet, vissa detaljerinringar kunna göras. Jag finner nämligen att även detta lagförslag innebär ett så pass värdefullt framsteg för den grupp av barn det här gäller, att jag inte har velat med min röst bidra till frågans fall.

Vi skola komma ihåg att det dock är de kanske sämst ställda barnen i samhället, som det här gäller, och att ett genomförande av denna reform kommer att innebära större ordning och reda inom hithörande gren av barnavården. Det kommer att ge barnavårdsnämnderna en starkare ställning, och rent organisatoriskt kommer således barnavården att få det bättre ordnat. Jag kan väl förstå, att man i de större städerna, Stockholm, Gävle och andra, där man har en god och förnämlig organisation för barnavården och där det finns ett skatteunderlag, som allt mer ökas, kanske kan se på denna fråga något annorlunda än vad vi göra, som äro från andra delar av landet, i all synnerhet vi som känna förhållandena på landsbygden. Jag har i 31 års tid på landsbygden stått i ledningen för en kommun, min hemkommun, med cirka 2,600 invånare. Jag har också under denna tid under cirka femton år handlagt ärenden rörande fattigvård och barnavård och känner sålunda väl till alla de svårigheter och besvärligheter som en barnavårdsnämnd har för att kunna klara dessa frågor. Jag hyser en stark medkänsla för dessa i socialt avseende kanske sämst ställda barn. Det är också därför som jag har ansett, att denna reform ur social synpunkt innebär en förbättring. Därtill kommer, att kostnaderna enligt lagförslaget skola fördelas med tre fjärdedelar på staten och en fjärdedel på vederbörande kommun, vilket jag betraktar såsom ett framsteg därutinnan att det blir en viss, om än enligt min mening icke tillräcklig, utjämning mellan de kostnader, som det här gäller och som hittills till betydande delar fått gäldas ensamt av vederbörande kommun.

Lagförslag om barnbidrag m. m. (Forts.)

Herr Holmströms anmärkning emot lagen om förskottering av underhållsbidrag, att den skulle gynna utomäktenskapliga förbindelser, kan jag icke biträda. Jag ser i genomförandet av detta lagförslag en ökad möjlighet för barnavårdsnämnderna att hålla efter försumliga barnafäder. Det blir nämligen en mycket starkare kontroll och ett övervakande från myndigheterna, som säkerligen kommer att förhjälpas barnavårdsnämnderna till större respekt för sina åtgöranden än vad som nu är fallet.

Det har också anmärkts på att dessa båda lagars barnbidrag och förskottering skola handhavas av två nämnder. Jag har förordat, att deras handläggning borde ha kunnat förläggas till barnavårdsnämnderna enbart. Man hade lyft dessa nämnders verksamhet upp på ett högre plan genom att hänskjuta även handläggningen av ärenden rörande barnbidrag till barnavårdsnämnderna. Då det icke har varit möjligt att vinna majoritet inom utskottet för denna uppfattning och det väl inte heller är möjligt för utskottet att kunna utarbeta alla de detaljerade bestämmelser, som en sådan omläggning skulle kräva, har det inte funnits någon annan utväg än att biträda lagen med tillkännagivande av att man hade önskat, att det hela hade kunnat förläggas hos en enda nämnd.

Jag har till utlåtandet fogat några reservationer, men jag skall inte upptaga tiden med dem i detta sammanhang. Jag skall senare, vid behandlingen av de olika paragraferna, be att få säga några ord med anledning därav, men jag skall inte vid detaljbehandlingen framställa yrkande beträffande mer än en av reservationerna.

Jag har velat tillkännagiva min uppfattning i denna principdiskussion och att jag har funnit mig böra biträda lagförslagen i princip. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan beträffande den nu föredragna 1 §.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall begränsa mig till att i allmänhet uttala min tillfredsställelse — jag kan gott säga min livliga tillfredsställelse — över det resultat, till vilket det sammansatta utskott, som prövat ärendet, har kommit, och beröra en enda punkt, nämligen den del av motiveringen, mot vilken några ledamöter med herr Strindlund i spetsen ha reserverat sig.

Jag har för min del inte någonting att erinra emot vad som står i utskottets utlåtande i annat avseende än att jag ju tycker, att det är en smula egendomligt, att där ges så preciserade direktiv för vad som skall ske på just denna punkt i den allmänna översynen av socialvården. Jag är inte riktigt säker på att utskottet tänkt igenom vad en sådan översyn måhända kan komma att innebära. Det ligger i sakens natur, att när man skall göra denna översyn kommer frågan om var barnbidragen skola handläggas upp till prövning. Det är naturligtvis inte alls uteslutet, att man kommer till det resultatet, att de skola prövas av barnavårdsnämnderna, liksom förskottsbidragen. Men det kan också hända, att man vid denna översyn kommer till det resultatet, att man skapar en centraliserad socialvård — kommunalt och lokalt centraliserad — och att barnavårdsnämnderna icke komma att bibehålla ens bidragsförskotten. Det är en sak som det är alldeles för tidigt att yttra sig om.

Min föreställning om hur en översyn skall ske innebär, att praktiskt taget hela vår sociallagstiftning, framför allt då det gäller handhavandet av statsbidrag i olika avseenden, måste kastas mer eller mindre i stöpsleven. Den kommer att bli föremål för prövning inte bara så till vida, att man skall pröva, huruvida man skall ha en ny organisation eller om man skall omgruppera de organisationer, som finnas, i syfte att förminska splittringen, utan också så till vida, att man skall söka ur lagstiftningen avlägsna vissa ojämheter.

Lagförslag om barnbidrag m. m. (Forts.)

Vi veta ju alla, som varit med om detta ärendes handläggning, att det nu föreslagna lagkomplexet innehåller vissa ojämnheter, som jag förmodar att man ganska allmänt skulle önska få avlägsnade. Jag kan ta den fråga, som herr Myrdal pekade på, om den okände fadern, jag tar en sådan sak som frågan, huruvida änklingar även skola kunna tänkas erhålla bidrag — så långt har man gått exempelvis i Danmark under vissa förutsättningar — jag kan ta ett sådant spörsmål som den redan på ett visst sätt avgjorda frågan om huruvida ärenden rörande invaliderna skola ligga hos pensionsstyrelsen eller hos sjukförsäkringen; skulle man komma till det resultatet, att invalidpensionerna böra överflyttas till sjukförsäkringen, bortfaller ju varje argument för att frågor om invalidernas barn skola handläggas av pensionsnämnderna o. s. v.

Jag vill bara här ha påpekat, att problemkomplexet för en utredningskommitté, som skall ha hand om den sociala översynen, när det gäller barnbidragen, icke skall begränsas till frågan, huruvida dessa ärenden skola handläggas av pensionsnämnderna eller barnavårdsnämnderna, utan en sådan översyn skall överväga vad här står, men inte vara bunden så till vida, att den nödvändigt måste komma till det resultat, som det sammansatta stats- och andra lagutskottet kommit till.

Jag har endast velat göra denna lilla anmärkning. Med denna tolkning har jag inte det ringaste emot vad här står, utan anser, att utskottsutlåtandet mycket väl även på den punkten kan bifallas. Jag finner också, att det inte är någon reservant från första kammaren i utskottet, och jag förmodar, att det i detta avseende sålunda inte kan bli någon egentlig strid. Jag vill emellertid inte underlåta att säga, att om, såsom jag hört, den tanken varit på tal, att utskottet velat ge sig in på frågan om att stöpa om lagstiftningen rörande barnbidragen, så att den skulle passa för barnavårdsnämnderna, så var det nog bra, att det fick stanna vid tanken. Det hade nog inte hjälpt, om tiden för denna prövning varit ännu mycket längre än fallet är. Om det nämligen finns någonting, som är intensivt övervägt, så är det just spörsmålet om organisationen. Var och en måste väl säga sig själv, när han ser de båda lagförslag, som gälla omvårdnaden av barn, att det ligger något otillfredsställande i denna uppdelning på två organ. Men varken den kommitté, som dock behandlade detta ärende under ganska lång tid, eller regeringen, som alldeles särskilt tagit upp detta spörsmål till behandling, kunde komma till ett så positivt resultat som att för närvarande föreslå att förlägga de olika ärendena till samma nämnd. Man kan kanske gratulera utskottet till att det inte givit sig in på försöket att stöpa om lagstiftningen på denna punkt. Jag tror, att det skulle ha varit rätt svårt för utskottet att genomdriva ett sådant förslag i kamrarna. Ty så lätt går det inte att skriva lagar i detta land — det tror jag var och en, som sysslat med dessa ting, har en stark erfarenhet av.

Herr Holmström: Herr talman! Herr Myrdal gjorde några uttalanden med anledning av vad jag här sagt. Jag skall be att få taga upp ett par av dem till bemötande.

Jag vill emellertid först instämma med herr Myrdal i hans mening, att i valet mellan barnavårds- och pensionsnämnderna de förra äro de lämpligaste, när det gäller handhavandet av dessa ärenden. Jag har själv en tid varit ordförande i en pensionsnämnd och vågar betyga pensionsnämndernas — åtminstone med nuvarande organisation — inkompetens att handlägga dessa ärenden.

Herr Myrdal förklarade, att det viktigaste nu är att få bort barnen från

Lagförslag om barnbidrag m. m. (Forts.)

fattigvården och få dem under ett organ, som bättre än fattigvården kan sköta deras omvårdnad. Där ha vi det! Det är just mot sådan uppfattning, som jag reagerat. Det är sådant tal, som jag kallar en deklassering av fattigvården till förfång för alla de stackars människor, som måste gå till fattigvården.

Om vi tänka på hur fattigvården för länge sedan tillbaka i tiden var ordnad, få vi naturligtvis erkänna, att det långt ifrån var bra. Men fattigvården står inte kvar på den ståndpunkten nu. Fattigvården har också följt med sin tid. Den har anpassat sig. Jag vågar försäkra, att det pågår ett mycket intresserat arbete för att åstadkomma en ytterligare anpassning och modernisering av fattigvården, en strävan som gör sig gällande såväl inom fattigvårdsstyrelseledamöternas som inom fattigvårdsfunktionärernas krets. Jag kan såsom ett belysande exempel nämna, att Svenska fattigvårds- och barnvårdsförbundet i år hade inbjudit landsbygdens fattigvårdsordförande till en konferens under fem dagar här i Stockholm. Den konferensen blev så övertecknad, att den måste dubbleras. Det kom många gånger fler människor än man räknat med från hela landet, vilka alltså under fem dagar diskuterade fattigvårdsproblemen. Herrarna få alltså vara vänliga och komma ihåg, att det är en helt annan fattigvård i dag än för bara tjugofem år sedan och en helt annan anda också inom fattigvårdsstyrelserna än tidigare.

För att belysa vad jag var inne på i mitt första anförande vill jag erinra om, att det skall finnas gemensamma ledamöter i fattigvårdsstyrelserna och barnvårdsnämnderna. Skulle en sådan gemensam ledamot, när han sitter i barnvårdsnämnden, vara en helt annan människa än när han sitter i fattigvårdsstyrelsen? Det låter faktiskt på herrarna, som om det skulle vara på så sätt, men så är det naturligtvis inte.

Herr Myrdal erinrade om att mina partivänner i utskottet voro på samma sida som han. Ja, men det finns lyckligtvis här i landet ännu en del frågor, som inte äro *partifrågor*. Och det få vi väl vara glada över. Jag har åtminstone aldrig betraktat denna fråga som en partifråga. Och under de omkring tjugo år, jag nu varit med i fattigvårdsarbetet, är det kanske bara ett par gånger, som jag kunnat säga mig själv att »detta är nog innerst inne en partisak». Annars har hela arbetet varit fullständigt lidelsefritt i det hänseendet. Jag vill emellertid påpeka, att det inom utskottet är två partikamrater till mig, herrar Skoglund och Wistrand, som reserverat sig för avslag på det ena förslaget, så inte ens inom utskottet äro samtliga högerrepresentanter av samma mening.

Vidare förklarade herr Myrdal, att om vi nu avslå det föreliggande förslaget, skulle vi därmed underkänna hela den socialvård, som riksdagen tidigare beslutat. Ja, det är det jag tycker att man skall göra. Allting vad riksdagen beslutat är ju inte det klokaste. Riksdagen har ju genom det nyss omnämnda beslutet anhållit om en översyn av hela sociallagstiftningen och därmed — så vitt jag förstår — erkänt, att den drivit alltför planlöst, ända därhän, att det blivit ett virrvarr på socialvårdens område. Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet medger ju också, att här måste vidtagas åtgärder för att få till stånd en mera enhetlig organisation och ett större logiskt sammanhang i det hela.

Herr Myrdal påstod vidare — om han avsiktligt misstolkade mitt uttalande eller inte lämnar jag därhän — att jag skulle ha sagt, att en kvinna vill bli moder bara för att komma i åtnjutande av barnbidrag. Nej, herr Myrdal, det har jag aldrig sagt! Jag har överhuvud taget aldrig tänkt på bevekelsegrunden för en kvinnas moderskap. Jag har endast konstaterat det faktum, att en kvinna, som genom lösa förbindelser blir moder, blir hjälpt genom detta

Lagförslag om barnbidrag m. m. (Forts.)

lagförslag, medan den kvinna, som, fastän ogift, sammanbor med barnafadern, inte får någon hjälp — alldeles oavsett bevekelsegrunderna för moderskapet. Herr Myrdal yttrade att jag sköt över målet i ett uttalande — herr Myrdals replik här var undermålig.

När det sålunda i flera stycken råder tvekan, har jag, herr talman, yrkat avslag på de båda lagförslagen. Det är med den motiveringen, att när vi nu ha ett löfte från socialministern om en översyn över lagstiftningen i dess helhet, måste det vara onödigt att genom att antaga dessa lagar ytterligare förvirra socialvården. Jag anser, att det i denna situation är helt naturligt, att vi skola ställa oss avvaktande.

Min ärade partivän herr J. B. Johansson menade, att barnavårdsnämnderna skulle ha lättare att hålla efter de försumliga barnafäderna. Det förstår jag inte. Fattigvårdsstyrelserna ha precis samma möjligheter. Det finns bara en liten nyansskillnad mellan fattigvårdslagen och barnavårdslagen, när det gäller rätten för respektive myndigheter att ta hand om försumliga familjeförsörjare och låta internera dem på arbetshem. I det stycket ha de praktiskt taget samma makt båda två, och jag vet att båda i stor utsträckning begagna sig av den makt, som samhället lagt i deras händer.

Herr Hansson, Sigfrid: Herr talman! Då utskottets ståndpunkt redan be-lysts av utskottets ärade ledamöter herrar Myrdal och J. B. Johansson samt även av socialministern kan jag fatta mig mycket kort.

Jag är egentligen uppkallad av herr Holmström. Jag fick ett starkt intryck av hans första temperamentsfulla anförande, att det var mera den förnämde fattigvårdsordföranden än den konservative högermannen, som talade. Det var heller inte utan att jag fick den uppfattningen, att för herr Holmström är fattigvården i viss mån ett självändamål. Men det bör den väl ändå inte vara? Om man kan finna bättre hjälpformer, så bör man väl inte avstå från de möjligheter, som i det fallet kunna yppa sig. Enligt min mening föreligger här anvisningar i denna riktning, som riksdagen bör ta ad notam och följa.

Herr Holmström citerade utskottets utlåtande på sid. 12 och ville tolka detta så som om utskottet med tvekan tillstyrkt de föreliggande lagförslagen. Han yttrade bl. a. att det syntes som om utskottet ville be om ursäkt för sin välvilliga inställning. Herr Holmström har emellertid misstagit sig. Förslagen uppbäras tvärtom av en varm rekommendation från ett mycket enhälligt utskott, i varje fall beträffande barnbidragslagen. Det uttalande av utskottet, som anfördes av herr Holmström, gäller uteslutande den detalj, som herr Myrdal utförligt uppehöll sig vid, nämligen frågan, huruvida organisationen skulle förläggas till pensionsnämnderna eller till barnavårdsnämnderna.

Med anledning av herr socialministerns anförande ber jag att få säga, att man inom utskottet alls inte betvivlat att departementet ägnat ärendet i vad det gäller den nu berörda punkten ett mycket intensivt övervägande, som herr socialministern uttryckte saken. Man har emellertid på ganska goda grunder tvivlat på att den organisation, som föreslås beträffande barnbidragen, är den lämpligaste. Vid ett övervägande av saken i utskottet visade det sig emellertid, att det var praktiskt taget omöjligt att få fram en annan organisation, med mindre än att man företog en mycket grundlig omarbetning av hela barnbidragslagen. När utskottet emellertid i sin motivering starkt understryker barnavårdsnämndernas betydelse och deras naturliga uppgift i detta sammanhang, så gör utskottet detta i den övertygelsen, att den överarbetning av socialvårdens organisation, som förestår, skall komma att leda till ett resultat i den riktning utskottet tänkt sig.

Lagförslag om barnbidrag m. m. (Forts.)

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Holmström** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag kan inte låta ett av den ärade utskottsordförandens uttalanden stå oemotsagt, nämligen att det i mitt anförande skulle ha varit den förnärmade konservative fattigvårdsstyrelseordföranden, som talade för att reagera mot en deklassering av fattigvården. Jag underströk mycket, mycket noga, ärade herr ordförande, att jag sköt fattigvårdsstyrelseledamoten åt sidan. Och blev jag temperamentsfull, var det just när jag talade om de stackars människor, som måste lita till fattigvården. Det var av omtanke om dessa understödsgare som jag reagerade och mot det att det ideligen skall tutas i öronen på dem, att det är förödmjukande att ha hjälp av fattigvården.

Herr **Hagström**: Herr talman! Det är endast om en speciell punkt, som jag vill yttra mig, nämligen i frågan, huruvida lagen om barnbidrag lämpligast bör handhas av barnavårdsnämnderna eller pensionsnämnderna. Jag har själv varit ledamot både av barnavårdsnämnd och pensionsnämnd, och jag har därvid kommit till den bestämda övertygelsen, att det är pensionsnämnderna, som ha de största förutsättningarna att på ett tillfredsställande sätt handha lagens tillämpning.

Barnavårdsnämnden består som bekant av enbart kommunalvalda ledamöter, och det har gärna till följd, att denna nämnd ensidigt vill se till kommunens intressen och gärna vill sörja för att så mycket pengar som möjligt stanna inom kommunen, då det, såsom här är fallet, huvudsakligast är statsmedel som det rör sig om. Pensionsnämnden består, som känt är, förutom av kommunalvalda ledamöter, även av en av länsstyrelsen förordnad ordförande och dessutom av ett ombud, som tillsättes av pensionsstyrelsen. Detta gör, att denna nämnd kan handla på ett mera sakkunnigt och opartiskt sätt. Om missnöje råder med denna nämnds beslut, kan väl besvär i vanlig ordning anföras hos pensionsstyrelsen, och ärendena bli ju även på det sättet på ett mera tillfredsställande och opartiskt sätt prövade.

Jag anser för min del, som sagt, att pensionsnämnderna absolut äro att föredraga vid tillämpningen av denna lags bestämmelser, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Källman**: Då det från ett par håll ansetts, att pensionsnämnderna skulle vara olämpliga att primärkommunalt handlägga dessa ärenden, vill jag bara framhålla, att min erfarenhet som ordförande i barnavårdsnämnd under många år och som pensionsstyrelsens ombud i snart 24 år säger mig, att med hänsyn till de grunder, som i stort sett gälla för barnbidrag, och som överensstämma med folkpensioneringslagen, äro pensionsnämnderna den enda möjliga myndigheten, som har verklig sakkunskap att bedöma den fysiska invaliditeten och som är van vid att beräkna inkomster och framtinga eller åtminstone försöka få fram inkomster, som många söka hålla undan.

Jag var mycket glad över att propositionen kom att gå på pensionsnämnderna som kommunala organ och att detta nu tillstyrkts av utskottet.

Överläggningen ansågs härned slutad, varefter jämlikt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på godkännande av den nu ifrågasvarande paragrafen samt vidare på avslag därå; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Lagförslag om barnbidrag m. m. (Forts.)

2—4 §§.

Godkändes.

5 §.

1 mom. i denna paragraf hade följande avfattning:

Barnbidrag enligt 4 § 1 mom. utgår, där ej nedan annorlunda stadgas, med följande årliga belopp, nämligen 300 kronor i ortsgrupp 1, 360 kronor i ortsgrupp 2 och 420 kronor i ortsgrupp 3.

Barnbidraget utgår efter den i lagen om folkpensionering avsedda ortsgrupp, dit den ort hänförs, å vilken barnet stadigvarande vistas; dock att efter flyttning till ort i dyrare ortsgrupp barnet skall hava tillhört sådan ortsgrupp tre år, innan barnbidrag må utgå enligt de för denna gällande reglerna, såvida icke på grund av omständigheterna prövas skäligt i särskilt fall medgiva undantag.

Vid förevarande paragraf hade reservation anmälts av herrar *J. B. Johansson, Johanson* i Faleberg, *Skoglund* och *Wistrand* angående ortsgrupeeringen.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Vid denna paragraf har undertecknad tillsammans med tre andra ledamöter avgivit en reservation.

Det gäller den s. k. ortsgrupeerings tillämpning. Vi ha funnit en sådan gruppering vara svår att i praktiken genomföra och tillämpa, och vi finna också, att den icke kan komma att verka fullt rättvist. Särskilt tror jag, att landsbygden kommer att bli lidande på denna ortsgrupeering.

Emellertid ha vi i denna reservation icke utformat något förslag till direkt yrkande, utan vad vi ha velat är bara att framhålla, att vi vidhålla den mening, som tidigare vid behandlingen av folkpensioneringen också framfördes, och att dessa erinringar måtte vid behandlingen av denna paragraf komma till protokollet för de framtida överväganden om ändringar, som kunna ifrågakomma.

Vad som gäller vid 5 § i lagen om barnbidrag gäller också vid 4 § i lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn, där vi också ha framfört samma reservation med påpekande av de väsentliga olägenheter, som skulle uppstå, och den ojämnhet i tillämpningen, som måste bli en följd av denna gruppering.

Jag kommer icke vid denna senare paragraf att begära ordet, utan har med detta, herr talman, endast velat ange syftet med de båda reservationer, som här äro anförda, och jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Hansson, Sigfrid: Utskottsförslaget och den kungl. propositionen bygga beträffande denna sak på det beslut i fråga om ortsgrupeering beträffande folkpensionerna, som innevarande riksdag förut har fattat. Jag ber att med denna erinran få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning godkändes den nu föredragna paragrafen.

Återstående delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

*Lagförslag om barnbidrag m. m. (Forts.)**Utskottets hemställan i punkten A.*

Förklarades besvarad genom kammarens beslut med avseende å lagförslaget.

*Punkten B 1.**Utskottets förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn.**1—4 §§.*

Godkändes.

5 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

1 mom. Såsom inkomst, vilken enligt 4 § skall läggas till grund för beräkning av bidragsförskott, anses det för vederbörande senast till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade beloppet. Härvid skall emellertid iakttagas, att därest i detta belopp inräknats värdet av fri kost och fri bostad, sammanlagda värdet av dessa förmåner icke må vid inkomstens beräkning uppskattas högre än till 200 kronor i ortsgrupp 1, 300 kronor i ortsgrupp 2 och 400 kronor i ortsgrupp 3.

2 mom. Har barn inkomst, som ej härrör från dess eget arbete, skall den på detta barn belöpande andelen av bidragsförskottet minskas med nämnda inkomst.

Enligt en vid paragrafen avgiven reservation hade herrar *J. B. Johansson* och *Johanson* i Faleberg av angivna orsaker ansett, att paragrafens första moment bort erhålla följande lydelse:

Inkomst, som enligt 4 § skall läggas till grund för beräkning av bidragsförskott, uppskattas enligt de grunder, som angivas i 7 § lagen om folkpensionering. Härvid skall — — — i ortsgrupp 3.

Herr Johanson, Karl Emil: Vid avfattningen av denna paragraf ha Kungl. Maj:t och utskottet avvikit från de sakkunnigas förslag, vilket innebär, att inkomstuppskattningen skall verkställas enligt de grunder, som gälla för folkpensionering, och i stället föreslagit att till grund för bidragsförskottet skall läggas det för vederbörande senast till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade beloppet, dock med vissa jämkningar vid beräkning av värdet av fri kost och fri bostad. Detta utskottets förslag synes mig innebära så många brister och medföra så många olägenheter, då det skall tillämpas i praktiken, att det ej bör med tystnad förbigås.

Utskottet har nog inte heller förbisett detta, såsom framgår av dess yttrande på sidan 17, där utskottet uttalat sina betänkligheter men ej nu velat direkt erinra något mot detsamma utan blott uttalat, att om bestämmelsen ej är tillfredsställande, statsmakterna böra taga ifrågavarande spørsmål under förnyad omprövning. Frågan är således: skall riksdagen nu antaga en lag, som man uppenbarligen vet är mindre tillfredsställande, i förväntan på att ett följande år behöva ändra densamma?

Bland de anmärkningar, som kunna anföras mot detta lagförslag, vill jag först påpeka, att taxeringssiffrorna inte alltid äro så lätt tillgängliga. Taxeringslängderna finnas tillgängliga inom kommunerna endast halva tiden av året. Övriga tiden måste man vända sig antingen till taxeringsordföranden, häradskrivaren eller länsstyrelsen för att få uppgift om taxeringssiffrorna

Lagförslag om barnbidrag m. m. (Forts.)

för vederbörande, som man behöver få reda på. I de flesta fall, då det gäller taxeringssiffror, brukar man kunna få fram dessa från debetsedlarna, men det kan nog i många fall inte heller gå, då man inte vet, vilka normer och beräkningar, som användas vid uträknande av det s. k. Orts- och barnavdraget. Angående värdesättning av naturaförmånerna är heller inte så lätt att få några uppgifter.

Paragrafen innehåller därjämte den i och för sig synnerligen tilltalande bestämmelsen, att det uti taxeringsbeloppet inräknade värdet av fri kost och fri bostad vid inkomstens beräkning skall upptagas till vissa lägre belopp i förhållande till dyrortsgrupperingen, vilka värderingsnormer uppenbart ej kunna tillämpas vid inkomsttaxering. Hur taxeringsnämnden beräknat dessa värden, framgår aldrig av taxeringslängderna, utan måste utrönas på annat sätt. Utskottet anvisar möjligheten att efter sökandens medgivande få taga del av dennes självdeklaration, men detta är ej någon lättframkomlig väg, då som bekant deklarationerna äro hemliga handlingar. I vissa fall förekommer också, att taxering verkställs utan att deklaration avlämnats, då möjligheten att erhålla uppgift på taxeringsnämndens värdeberäkningar är utsluten.

De allra största olägenheterna och oegentligheterna, som det ej går att komma ifrån vid antagande av utskottet förslag, äro dock, att taxeringarna ej avse de förhandenvarande förhållandena, utan äro ett uttryck för inkomsten under föregående år. Om till exempel behov av förskottsbidrag uppstår i januari månad, kan det hända, att barnavårdsnämnden genom denna paragraf hindras att bevilja sådant bidrag förrän juli månad följande år, om modern förut haft viss taxerad inkomst till sådant belopp, att bidrag ej skall utgå. I motsatt fall kan förskott också beviljas vid en tidpunkt, då modern har goda egna inkomster.

Herr talman! Det synes mig, att nu påpekade olägenheter torde bli så uppseendeväckande, när förskottslagen skall tillämpas, att kammaren, om den är mån om sitt anseende för att antaga endast väl övertänkta förslag, redan nu bör taga frågan under överbäggande. Då jag anser, att den i motionen nr 331 i denna kammare föreslagna avfattningen av § 5 — första momentet innehåller de sakkunnigas förslag och andra momentet är Kungl. Maj:ts förslag — är en fullgod lösning i vad det gäller inkomststoppsskattningen, tillåter jag mig nu att yrka bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund och mig till utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr Hansson, Sigfrid: Utskottet har i sitt utlåtande medgivit, att de bestämmelser, som kritiserades av den föregående ärade talaren, kunna inge vissa betänkligheter, men vid behandlingen av ärendet inom utskottet har man likväl kommit till det resultatet, att dessa betänkligheter nog äro betydligt överdrivna och att de i varje fall icke kunde ge anledning till att man tillstyrkte det förslag, som framkommit från reservanternas sida. De överbäggande skälen ha enligt utskottets mening alltså talat för att stadgandet skall få den ordalydelse, som det erhållit i den kungl. propositionen.

Jag tror också, att kammaren kan med jämnmod taga den förebråelse, som den föregående ärade talaren indirekt riktade, då han framhöll, att om kammaren är mån om sitt anseende att endast antaga väl överbäggade förslag, bör kammaren icke reflektera på det av utskottet tillstyrkta förslaget. Det förhåller sig ändå på det sättet, herr talman, att detta förslag icke bara varit föremål för omsorgsfull prövning i utskottet utan självklart även ingående behandlats vid handläggningen inom socialdepartementet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Lagförslag om barnbidrag m. m. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen enligt utskottets förslag samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den ändrade lydelse av 1 mom., som förordats i den av herrar J. B. Johansson och Johanson i Faleberg vid paragrafen anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

6—19 §§.

Godkändes.

20 §.

Denna paragraf var så lydande:

Utgift för bidragsförskott bestrides, i den mån ersättning ej kunnat uttagas av den underhållsskyldige, till tre fjärdedelar av statsverket och till en fjärdedel av den kommun, vars barnavårdsnämnd beviljat förskottet.

Herrar *J. B. Johansson, Hansén, Johanson* i Faleberg och *Hage* hade enligt avgiven reservation på återopade grunder föreslagit, att paragrafen skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Utgift för bidragsförskott bestrides, i den mån ersättning ej kunnat uttagas av den underhållsskyldige, till *sju åttondelar* av statsverket och till *en åttondel* av den kommun, vars barnavårdsnämnd beviljat förskottet.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Vid 20 och 22 §§ har undertecknad tillsammans med några andra ledamöter antecknat reservation.

Det föreligger det egendomliga förhållandet, att under det att i allmänna pensionsförsäkringslagen kommunala andelen som bekant är bestämd till $\frac{1}{3}$ och enligt den föregående nyss antagna lagen om barnbidrag kommunala andelen också bestämts till $\frac{1}{3}$, föreslås här kommunala andelen till $\frac{1}{4}$. Det är mot detta, som denna reservation riktar sig, och vi ha ansett, att utskottet hade bort besluta, att kommunala andelen även i detta fall skulle utgöra endast $\frac{1}{3}$.

Till stöd för detta yrkande kan det anföras en hel del skäl. En hel rad av myndigheter ha yrkat, att statsverket borde här åtaga sig hela kostnaden för förskottering av underhållsbidraget. Bland dem är det sådana som styrelsen för svenska stadsförbundet, som framhåller, »att de förutsättningar, under vilka förskotten skulle lämnas, med strikt fastställda regler om inkomstgräns och andra förutsättningar syntes föga kräva kommunens medverkan» och vidare att »genom att staten ensam toge dessa kostnader på sig skulle man kunna undvika en mera invecklad kontrollapparat». I en del yttranden hänvisar man till bestämmelserna i 4 § i samma lag om hemortsrätten, som är mycket invecklad. Säkerligen komma tvister att uppstå både med hänsyn till ortsgrupperingen och med hänsyn till vederbörandes hemortsrätt på grund av mantalsskrivning och deras hemortsrätt på grund av bostadsort och vistelseort och dylikt. Alla dessa invecklade förhållanden synas, att döma av framkomna yttranden, göra, att staten borde ha påtagit sig hela kostnaden, och det är en hel rad av yttranden, som gå i samma riktning. Därigenom skulle man, säger till exempel barnavårdsnämnden i Stockholm, »komma ifrån att behöva anknyta förskottsverksamheten till moderns mantalsskrivningsort och kunna låta barnets vistelseort bli avgörande, vilket skulle möjliggöra en bättre tillsyn över att beloppen verkligen komme till användning för tillgodo-

Lagförslag om barnbidrag m. m. (Forts.)
seende av barnets behov». I en del yttranden har även föreslagits att den kommunala andelen bort bestämmas till $\frac{1}{8}$.

Reservanterna ha icke velat gå så långt som att kräva, att staten skall överta hela kostnaden, utan ha önskat, att man skulle göra samma fördelning som i fråga om folkpensioneringen och den nu antagna lagen om barnbidrag. Jag hävdar alltså, att det ligger en viss rättvisa i detta. Genom ett statens övertagande av en större del av kostnaden sker en viss skatteutjämning. Här ålägger staten kommunerna en viss ekonomisk börda, och då bör ju också staten ur skatteutjämningsynpunkt hjälpa till att bära kostnaderna, eftersom då alltid en sådan ekonomisk börda, som ålägges primärkommunerna, kommer att drabba de skattetyngda och fattigaste kommunerna hårdare än de mera välbärgade.

Jag skall icke längre uppehålla mig vid denna sak — det finns en hel del ytterligare, som kan anföras — men vill dock anföras ett exempel på hur den förra året antagna lagen om allmän pensionsförsäkring med de höjda folkpensionerna, som vi alla ha varit med om, kommer att verka. Åtminstone i den kommun, som jag tillhör, måste vi nästa år — vi ha fått meddelande därom från pensionsstyrelsen — beräkna kommunens bidrag till 65 procent högre än under föregående år på grund av denna höjning av pensionerna. Nu komma till dessa kostnader den åttondel, som i den nyss antagna lagen om barnbidrag ålägges kommunerna, och denna fjärdedel enligt lagen om förskottsbidrag. Det blir dock betydligt ökade bördor, som samlas på primärkommunerna.

Nu förhåller det sig emellertid så, att här har icke väckts någon motion beträffande denna ändrade fördelning. Jag har inte själv haft med detta ärende att göra förrän under senare tid, när det blev ett sammansatt stats- och andra lagutskott. Hade jag haft med saken att göra tidigare, skulle jag ha väckt en motion, som kunde ha legat till underlag för ett yrkande. Nu har det meddelats mig, att talmannen anser sig icke kunna framställa proposition på ett ändringsyrkande, som innebär en skärpning, och därför har jag bara velat framför dessa mina synpunkter till beaktande vid eventuella omprövningar eller utarbetande av förslag, som framdeles kunna komma att avlätas till riksdagen.

Jag har således i den föreliggande situationen, herr talman, intet yrkande vare sig vid 20 § eller 22 §.

Herr **Hansson, Sigfrid**: Jag ber endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, godkändes förevarande paragraf.

Återstående delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten B 1.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut med avseende å lagförslaget.

Punkterna B 2 och C—E.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden:
nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av 43 § lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 och 4 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken; och

nr 75, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i gällande banklagstiftning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 67 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av 2 § lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av väckta motioner angående visst tillägg till lagen om införsel i avlöning, pension och livränta; samt

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 44 § och 81 § 4 mom., lagen den 4 juni 1918 (nr 422) om fattigvården, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer m. m.

Ang. krigsförsäkring för viss fartygspersonal m. m.

Genom en den 13 maj 1937 dagtecknad proposition, nr 313, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer;
- 2) lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen.

5 § i det av utskottet tillstyrkta förslaget till lag om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer hade följande avfattning:

Har olycksfallet medfört döden, skall, utöver livränta, till den avlidnes efterlevande utgivas ett belopp motsvarande det, som enligt 4 § skall utgå vid förlust av arbetsförmågan, dock med avdrag av dels begravningshjälp, som utgives jämlikt 7 § första stycket a) lagen om försäkring för olycksfall i arbete, dels ock vad som må hava utgivits jämlikt 4 §.

Ang. krigsförsäkring för viss fartygspersonal m. m. (Forts.)

Med efterlevande avses i denna paragraf allenast make, barn, som äger rätt till arv efter den avlidne, och adoptivbarn jämte deras avkomlingar samt föräldrar och adoptivföräldrar. Finnes ej annan efterlevande än make, tillfaller hela det enligt första stycket utgående beloppet maken. Finnas jämte make andra efterlevande, tillfaller halva beloppet maken. Belopp, som utgår till andra efterlevande än make, fördelas dem emellan enligt de regler, som gälla för fördelning av arfallen egendom.

Vid utlåtandet hade reservationer avgivits

1) av herrar *P. Sandström, Holstenson, Hage* och *Gardell*, vilka på åberopade grunder hemställt, att 5 § andra stycket i utskottets förslag måtte erhålla följande lydelse:

Med efterlevande — — — halva beloppet maken; dock att, om jämte make allenast föräldrar eller adoptivföräldrar leva efter, tre fjärdedelar av beloppet skola tillfalla maken. Belopp, som — — — arfallen egendom.

2) av herr *Nordborg*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **Sandström**: Herr talman! Vid utskottets utlåtande finnes fogad en av tre utskottsledamöter från andra kammaren och av mig avgiven reservation, och jag ber nu såsom reservant att få anföra följande.

Beträffande fördelningen av det engångsbelopp, som enligt 5 § i det föreliggande lagförslaget skall tillfalla omkommen sjömans eller därmed likställds efterlevande, har förslaget icke följt de mellan redareföreningen och de anställda träffade avtalen, vari stadgas, att ett sådant belopp skall tillfalla de personer, som enligt olycksfallsförsäkringslagen äro berättigade till livräntor. Med efterlevande i nämnda paragraf av lagförslaget avses allenast make, barn, som äger rätt till arv efter den avlidne, och adoptivbarn jämte deras avkomlingar samt föräldrar och adoptivföräldrar. Angående fördelningen mellan dessa olika kategorier av efterlevande gäller enligt lagförslaget, att då av dem endast finnes änka, hon skall erhålla hela berörda engångsbelopp, att där jämte änka barn finnas, hälften skall tilldelas änkan och hälften barnen, under det att i detta fall föräldrarna icke erhålla del i beloppet, samt att då änka och föräldrar utgöra de enda efterlevande, änkan skall uppbära hälften och föräldrarna hälften. Om endast barn och föräldrar efterleva, erhålla barnen sålunda hela beloppet. Om make icke efterlever, men barn och föräldrar finnas, undantränga förty enligt förslaget barnen föräldrarna, men föräldrarna dela beloppet med en efterlevande make, såvitt barn ej finnas.

Vid lagrådets behandling av lagförslaget hava tre av dess ledamöter såsom sin uppfattning uttalat, att fördelningsreglerna i så måtto borde jämkas, att då de efterlevande utgöras av make och föräldrar, make borde erhålla hela beloppet eller i varje fall större del därav än föräldrarna. Såsom stöd för denna sin uppfattning hava dessa tre lagrådsledamöter bland annat anfört följande: »För det fall åter att endast make och föräldrar leva efter, synes förslaget icke tillräckligt hava tillgodosett makens — i regel änkas — intresse. I flertalet dylika fall lär änkan i ekonomiskt avseende genom mannens död drabbas ojämförligt hårdare än dennes föräldrar. De fall då mannen i någon väsentlig mån underhåller sina föräldrar, sedan han bildat egen familj, torde icke vara särdeles talrika, och där så skett kan det stöd föräldrarna haft av hans inkomst näppeligen jämföras med det som kommit hustrun till del. Med hänsyn till bestämmelserna om tilldelande av livränta måste de ekonomiska följdena av dödsfallet mindre ofta för föräldrarna bliva av samma genomgripande betydelse som för hustrun. En regel, som ger hustrun företräde framför

Ang. krigsförsäkring för viss fartygspersonal m. m. (Forts.)

föräldrarna, synes därför bättre tillgodose vad som genomsnittligt kan antagas vara av förhållandena påkallat.»

Med anledning av den erinran och anmärkning, som sålunda framställts av tre ledamöter i lagrådet, har statsrådet och chefen för socialdepartementet uttalat som sin uppfattning, att vid fastställandet av regler rörande fördelning av ifrågavarande engångsbelopp hänsyn icke borde tagas enbart till ekonomiska behovsynpunkter. På grund härav ansåg departementschefen, att om de efterlevande utgöras av make och föräldrar jämväl föräldrarna borde erhålla visst »ideellt skadestånd» för den förlust de lidit och att därvid annan fördelning än hälften till make och hälften till föräldrarna icke lämpligen kunde komma i fråga.

Reservanterna ha, såsom framgår av reservationen, anslutit sig till de synpunkter, som anlagts av lagrådets majoritet, och föreslagit, att om de efterlevande utgöras av make och föräldrar, maken skall erhålla tre fjärdedelar och föräldrarna en fjärdedel. Reservanterna ha som synes vid sitt ståndpunktstagande gått en medelväg och icke velat helt utesluta föräldrarna att i konkurrens med make erhålla viss andel av ifrågavarande belopp.

Jag tillåter mig understryka vad som anförts i lagrådet därom, att vid ett dödsfall en efterlämnad änka i de allra flesta fall drabbas mycket hårdare än en avlidens föräldrar. Man torde också kunna säga, att enligt den allmänna uppfattningen en änka står en avliden närmare än dennes far eller mor. Det synes mig alltså vara rätt så inkonsekvent, att efterlevande make enligt den kungl. propositionen skall ha en sämre ställning än efterlämnade barn, vilka senare ju i konkurrens med den avlidnes föräldrar uttränga dessa, om efterlevande make ej finnes.

På grund av formella skäl torde emellertid ett yrkande om bifall till reservationen icke bliva föremål för proposition här i kammaren. Jag har därför, herr talman, intet yrkande.

Herr Nordborg: Under Abessinienkriget hemställde Sveriges redareförening till Kungl. Maj:t, att det måtte föranstaltas om en lagstiftning rörande krigsförsäkring av de ombordanställda. De ombordanställdas organisation delade även redareföreningens uppfattning.

Under det nu pågående spanska kriget har frågan ytterligare aktualiserats, och därför har man ånyo gjort en hemställan till Kungl. Maj:t om en dylik lagstiftning. Kungl. Maj:t har då ansett, att villkoret för att någonting sådant skulle kunna ske vore, att en överenskommelse träffades mellan parterna, som sedan skulle kunna användas som grundval för lagstiftningen. Sedan dylika förhandlingar slutförts, gjorde parterna en hemställan till regeringen — hemställan gjordes skriftligt och gemensamt — där man anhöll om lagbestämmelser i enlighet med de grunder, som fastställts i de träffade överenskommelserna. Kungl. Maj:t tillmötesgick parternas önskemål, och resultatet av detta är det lagförslag, som nu föreligger.

Jag ber att i detta sammanhang få framföra ett tack till regeringen för detta lagförslag, som säkerligen kommer att bli till nytta för arbetsfreden och då det gäller att under orostider hålla sjöfarten i gång, men tyvärr måste jag trots detta erkännande framhålla, att lagförslaget i en viktig punkt icke överensstämmer med det avtal, som har träffats mellan organisationerna. Enligt utskottets utlåtande framgår, »att storleken av de engångsbelopp, som förutsättas skola utgå till befälspersoner vid krigsolycksfall, i det föreliggande lagförslaget bestämts på annat sätt än i ovannämnda avtal mellan redareföreningen och befälsorganisationerna. Enligt avtalet skall beräkningen av engångsbeloppen ske på grundval av den enligt grundtarifferna i gällande

Ang. krigsförsäkring för viss fartygspersonal m. m. (Forts.)
kollektivavtal bestämda kontanta månadslönen. Avfattningen av 4 § första stycket i lagförslaget, som i denna del grundas på riksförsäkringsanstaltens förslag, torde däremot föranleda till att vid beräkningen av engångsbeloppens storlek hänsyn bör tagas även till de tillägg till grundlönen, som enligt kollektivavtalen i vissa fall utgå.»

Då ingen motivering för denna skärpning av den träffade överenskommelsen kommit till synes i Kungl. Maj:ts förslag, måste man fråga sig vad som har kunnat ge anledning därtill. Utskottet har, sedan jag fört frågan på tal inom utskottet, formulerat en motivering, innebärande att avtalsbestämmelserna i detta fall utav lagtekniska skäl icke kunna införas i en lag. Då jag för min del inte kan känna mig övertygad av denna motivering, har jag nödgats avge en reservation för att inför kammaren redogöra för min uppfattning i frågan.

Herr talman! Jag måste uttala mitt beklagande över den i lagtexten vidtagna skärpningen, som i vissa fall kan medföra avsevärd höjning av de ifrågavarande engångsbeloppen. Då jag emellertid förstår, att det nu i riksdagens elfte timme är omöjligt att därvidlag få en ändring till stånd, anser jag det lönlöst att framställa något yrkande. Jag vill bara framhålla, att det blir sjöfarten, som får betala för att lagen blivit sådan den är.

Herr Hansson, Sigrid: Eftersom varken herr Sandström i Luleå eller herr Nordborg framställt något yrkande, skulle jag kunna inskränka mig till att hemställa om bifall till utskottets förslag. Med anledning av herr Nordborgs yttrande ber jag emellertid att få fästa uppmärksamheten på det förhållandet — som förresten herr Nordborg själv antydde — att det föreliggande lagförslaget grundar sig på ett avtal, som är träffat mellan Sveriges redareförening och vederbörande organisationer på arbetstagarsidan. Detta har medfört, att man på en viss punkt, som herr Nordborg närmare uppehöll sig vid, icke kunnat i lagen föreskriva, att avtalets bestämmelser skola äga tillämpning. Man har med andra ord icke kunnat i lagen direkt hänvisa till avtalet. Det skulle ju uppstå ett rätt egendomligt förhållande, om man skulle göra det. I utskottets utlåtande heter det härom på sid. 9: »Det torde ur flera synpunkter vara olämpligt att i lagtexten inskriva regler för nyssnämnda beräkning, vilka hänföra sig till bestämmelserna i ett kollektivavtal. Utskottet har icke kunnat undgå att beakta de svårigheter, som skulle uppstå, därest giltighetstiden för ett kollektivavtal utlöppte utan att nytt sådant träffats. Samma svårigheter skulle föreligga i fråga om parter, som stode utanför de avtalsslutande organisationerna. Enligt utskottets mening får betydelsen av den föreliggande skiljaktigheten ej överskattas. Genom att i lagen angivits maximum och minimum för engångsbeloppets storlek kan skiljaktigheten för övrigt förefinnas endast inom den sålunda angivna ramen.» Jag vågar hålla före, att de farhågor, som herr Nordborg gjort sig till tolk för, icke äro av den beskaffenheten, att de kunna utgöra anledning för riksdagen att ändra Kungl. Maj:ts förslag på ifrågavarande punkt.

Med anledning av herr Sandströms yttrande vill jag erinra om, att de av honom åberopade tre lagrådsledamöterna själva ha måst medge, att det inte är så lätt att finna en enkel och lättillämpad princip, som under alla förhållanden skulle möjliggöra en tillfredsställande fördelning av det engångsbelopp, som det kan bli fråga om och som herr Sandström uppehöll sig vid. För min del sympatiserar jag med den tanke, som herr Sandström utvecklade, men å andra sidan får man inte bortse från att det här gäller s. k. ideellt skadestånd. Man kan tänka sig en sådan situation, att en ung änka efter en omkommen sjöman har möjlighet att försörja sig och följaktligen inte är så beroende av

Ang. krigsförsäkring för viss fartygspersonal m. m. (Forts.)
 detta belopp, under det att föräldrarna till den omkomne, som varit beroende av hjälp från honom under hans livstid, kunna vara i starkt behov av stöd. I sådana fall tycker jag det finns mycket som talar för, att föräldrarna beredas möjlighet att få del av det ideella skadestånd, som man här talar om. Men i de flesta fall — det medger jag gärna — kan nog situationen vara den, att det är skäligt, att hustrun får beloppet ograverat.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Nordborg: Herr talman! När det talas om svårigheterna att kunna följa ett avtal, då det gäller att stifta lagar, vill jag säga, att dessa avtal ju tillkommo på särskild hemställan av regeringen, som ansåg det vara riktigast, att parterna träffade överenskommelser, varefter ett lagförslag skulle utarbetas på basis av dessa. Det är då ledsamt att nödgas konstatera, när parterna efter mycket långvariga och besvärliga förhandlingar äntligen lyckats ena sig om något, att lagförslaget blivit helt annorlunda än vad parterna ha begärt. Detta skulle enligt min mening ha kunnat undvikas, om parterna exempelvis underrättats om att ett mellan dem träffat avtal i en eller annan punkt var sådant, att bestämmelsen icke lämpligen kunde införas i en lagtext. Jag tror, att det i så fall skulle varit ganska lätt för redareföreningen och befälsorganisationerna att träffa en överenskommelse, som hade lämpat sig för en lagstiftning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 54, i anledning av väckt motion om effektivare tillämpning av alkoholistlagen å vagabonderande alkoholister; samt

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående tillägg till lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning om ersättning till statens allmänna fastighetsfond; och

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående nionde huvudtitelns anslag till extra utgifter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kamaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 394, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till polisväsendet;

nr 395, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till civilt luftskydd;

nr 396, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet;

nr 397, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till avsättning till jordbrukskassetillsynens fond för budgetåret 1937/1938 m. m.; samt

nr 398, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statlig lagerhållning m. m.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 408, i anledning av väckt motion om viss ändring av gällande bestämmelser rörande restitution av arvsskatt;

nr 409, i anledning av väckt motion angående viss ändring i 19 § förordningen om arvsskatt och skatt för gåva;

nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 2 mars 1934 med ytterligare tillägg till gällande tulltaxa;

nr 411, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. förordningen den 6 november 1908 angående särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 412, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 m. m.;

nr 413, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.;

nr 414, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. samt anvisningarna till 29 och 53 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 415, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 416, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 8 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, ävensom vissa motioner angående stämpelavgiften;

nr 417, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att infordra vissa uppgifter för prövning av frågor om ändringar i det kommunala beskattningssystemet;

nr 418, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 293 med förslag till viss ändring i gällande tulltaxa m. m.; samt

nr 419, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland rörande förhindrande av spritsmuggling m. m.

Anmäldes och godkändes sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 420, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område med mera.

Anmäldes och bordlades

sammansatta bevilnings- och jordbruksutskottets memorial nr 2, angående ersättning åt av utskottet anlitat biträde; samt

bankoutskottets memorial:

nr 76, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott; och nr 77, angående ersättning åt biträde, anlitat av bankoutskottet vid handläggning av visst ärende.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.12 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
